

SEURAKUNTIEN HAASTEET KASVUALUEILLA

Kokemukseen perustuvia ehdotuksia Roihuvuoren seurakunnalle

Leena Korhonen

Opinnäytetyö, kevät 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonia ja kristillinen kasvatus

suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (YAMK) + diakoni

TIIVISTELMÄ

Korhonen, Leena. Seurakuntien haasteet kasvualueilla – Kokemukseen perustuvia ehdotuksia Roihuvuoren seurakunnalle. Diak Helsinki, kevät 2016, 82 s., 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonia ja kristillinen kasvatus, sosionomi (YAMK), diakoni.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitä haasteita seurakuntatyöllä on uusilla kasvualueilla. Näkökulmaksi olen valinnut neljän seurakunnan työntekijän kokemukset omasta työstään kasvualueella. Opinnäytetyö on tarkoitettu välineeksi, jolla Roihuvuoren seurakunnan on mahdollista kehittää uuden Kruunuvuorenrannan alueella tehtävän seurakuntatyön sisältöjä ja työnjakoa.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen. Tutkimuksen metodi on monimenetelmällinen. Osa aineistosta kerättiin teemahaastatteluilta, osa projektiraportin ja hankeraportin avulla. Teemahaastattelujen aineiston analysoinnissa käytettiin sisällönanalyysiä.

Seurakuntien kasvualueille muuttavista suurin osa on lapsiperheitä ja nuoria aikuisia. Uskonnollisuuden ja kirkon merkitys on muuttunut erityisesti nuorten aikuisten keskuudessa, ja se vaikuttaa väistämättä seurakuntien jäsenmäärään sekä talouteen. Seurakunnat tarvitsevat alueellista verkostoyhteistyötä, ja siihen sisältyy sosiaalisen median käyttö. Sosiaalinen media on moninaistunut, ja seurakuntien viestintä kaipaa uudistusta.

Kirkon vaihtoehtoina ovat strategiapohjainen kehittäminen tai taloudellisten resurssien supistaminen. Seurakunnat elävät monien muutoksien aikaa ja työntekijöitäkin haastetaan muutokseen. Vapaaehtoistyön kasvu on seurakunnille tulevaisuudessa välttämätöntä. Kaupunkiympäristössä seurakunnan tilojen tulisi olla keskeisellä paikalla, mutta seurakunnan toiminta ei vaadi omia tiloja. Monikulttuurisuus näyttäytyy entistä enemmän seurakuntaelämässä.

Kirkko kamppailee samojen yhteiskunnallisten haasteiden kanssa kuin kaikki muutkin perinteiset instituutiot. Vanhat mallit seurakuntatyössä eivät enää riitä, vaan kirkko tarvitsee helppoja mukaan liittymisen mahdollisuuksia. Seurakuntatyön keskeisimpänä tekijänä on ihmisten kohtaaminen siellä, missä ihmiset elävät arkeaan. Yksittäisen seurakunnan kehittämistyössä on otettava huomioon myös työntekijöiden ja organisaation näkökulmat. Näitä ei kuitenkaan tässä työssä käsitelty.

Jatkotutkimushaasteena on selvittää, mikä on seurakuntalaisten näkemys seurakuntatyöstä ja sen tehtävistä.

Asiasanat: seurakuntatyö, haasteet, asiakaslähtöisyys, osallisuus, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Korhonen Leena. The challenges of the parishes in growing residential areas. Points of view into developing the activities of the parishes. 82 p., 2 appendices. Language: Finnish. Spring 2016.

Diaconia University of Applied Sciences, degree programme of Social Security, Diaconia and Christian Education, Master of Social Services, Deacon.

The purpose of this thesis was to investigate the challenges of the congregation activities in new growing residential areas in Finland. The experiences of four parish employees of their own work in a growing residential area were chosen as the viewpoint. The thesis is meant as a tool for the Roihuvuori parish to develop the contents and division of work of the congregation activities in the new Kruunuvuorenranta suburb.

The thesis is qualitative. Multiple study methods were used. One part of the material was collected using theme interviews, the other part using project and programme reports. Content analysis was used in the analyzing of the theme interviews.

The central result of the thesis was that the biggest share of the people moving into the growth areas of the parishes consists of families with children and young adults. The meaning of religiousness and the church has changed especially among young adults and this inevitably affects the member count and economy of the parishes. The parishes need regional networked co-operation and this includes the use of social media. The social media now uses various channels and the communication methods of the parishes thus need to be renewed.

The alternatives for the church are either strategy-based development or reducing its financial resources. The parishes are in the middle of many changes and the employees are challenged to change as well. Growth of voluntary work will be necessary for the parishes in the future. In urban environments the facilities of the church should be centrally located, but the activities of the parish do not require their own facilities. Multiculturalism is more and more visible in the parishes.

The church fights with the same social challenges as all other traditional institutions. Old models are no more enough in the congregation work, but instead the church needs easy ways of joining in. The most essential thing is to meet people in places where they live their everyday life. For the development of an individual parish, the viewpoints of the employees and the organisation also need to be taken into account, and those have not been addressed in this thesis.

One future topic of study would be to investigate the opinion of the congregation members about the activity of the parish and its tasks.

Keywords: activities of parish, challenges, customer-oriented, participation, qualitative research

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	TYÖN TAUSTA JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	8
2.1	Roihuvuoren seurakunta ja Laajasalon alue	8
2.2	Kruunuvuorenrannan ja Laajasalon rakentuminen	9
2.3	Tutkimustehtävä	10
3	KIRKON TEHTÄVÄ JA JÄSENYYS.....	12
3.1	Jäsenyys ja asiakaslähtöisyys kirkossa	12
3.2	Koinonia – seurakunnan yhteisöllisyys ja osallisuus	14
3.1	Kirkon strategiat ja jäsenyys	16
3.1.1	Kirkon tulevaisuuskomitea.....	16
3.1.2	Kirkon strategia	18
3.1.3	Kirkon jäsenmäärä tilastojen valossa	20
3.1.4	Kirkon rooli yhteiskunnassa.....	22
3.2	Uusi työkalu Jäsen 360° seurakuntien käyttöön	24
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	27
4.1	Tutkimusprosessin vaiheet	27
4.2	Tutkimuksen haasteita	28
4.3	Tutkimusympäristö ja aiheen rajaus	29
4.4	Aineiston kerääminen ja analysointi.....	31
4.5	Sisällönanalyysi ja opinnäytetyön rakenne	33
4.6	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	34
5	KASVUALUEET MUUTOKSESSA	36
5.1	Kasvualueet ja lähtökohdat alueilla.....	36
5.2	Toimitilat alueilla	39
5.3	Toimintaa muutosprosessin aikana ja verkostoituminen.....	42
5.4	Vantaan malli muutoshasteisiin	46
5.5	Uskonnollisuus ja seurakunnan tilat muuttavat muotoaan	50

5.6	Media, viestintä ja kirkko.....	54
5.7	Nuoret aikuiset ja monikulttuurisuus	55
5.8	Vapaaehtoistyö	57
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA	59
6.1	Nuoret aikuiset kirkon muutosvoimana	59
6.2	Aika haastaa kirkkoa muutokseen	61
6.3	Kirkkona olemisen malli kehittyy	64
6.4	Katse Roihuvuoren seurakuntaan.....	66
6.5	Konkreettiset ehdotukset Roihuvuoren seurakunnalle.....	69
6.6	Opinnäytetyön arviointi	73
6.7	Jatkotutkimushaasteet	74
	LÄHTEET.....	76
	Painamattomat lähteet	78
	Elektroniset lähteet.....	79
	LIITTEET	80

1 JOHDANTO

Kirkon elämän väitetään olevan murroksessa. Kirkosta eroaminen jatkuu ja media viestii, että kirkko kaipaa muutosta ja etteivät seurakunnat tavoita tämän päivän ihmistä. Olen usein pohtinut, ovatko kirkon tekemät muutokset vain kosmeettisia. Tarvitaanko lisää ”temppeja” vai onko kirkolla tarvetta suuriin rakenteellisiin muutoksiin? Pääkaupunkiseudulla on useita seurakuntia, joiden alueella rakennetaan suuria asuinalueita. Lisäksi muualta Suomesta muuttaa väkeä pääkaupunkiseudulle. Kasvualueet ovat haasteita seurakunnille, mutta kenties ne voisi nähdä myös tilaisuuksina seurakuntien työn ja organisaatioiden arviointiin ja uudistamiseen.

Kiinnostukseni opinnäytetyön tekemiseen heräsi, kun luin artikkelin, jossa kerrottiin ihmisten kaipuusta yhteisöllisyyteen. Onko yhteisöllisyyden uusi tuleminen kirkolle mahdollisuus? Voisiko kaupunkiseurakunta olla sellainen ihmiskasvoinen yhteisö, johon seurakunnan jäsenet haluavat kuulua ja jossa he voivat helpolla ja mielekkäällä tavalla toimia arvojensa pohjalta? Roihuvuoren seurakunnassakin nämä kysymykset ovat ajankohtaisia, kun alue muuttuu lähivuosina Laajasalon rakentuessa.

Roihuvuoren seurakunnan alueelle Laajasalon länsirannalle, vastapäätä Helsingin kantakaupunkia, on rakenteilla uusi kaupunginosa Kruunuvuorenranta. Kruunuvuorenrantaan meren äärelle rakennetaan 2020-luvun puoliväliin mennessä merellinen kaupunginosa kotipaikaksi 11 000 helsinkiläiselle. Asuinalue nousee Laajasalon öljysataman paikalle ja sen lähiympäristöön. Lisäksi kaupungin suunnitteluosasto valmistele Laajasalon keskustaan uutta kaavaa, joka toteutessaan tuo Laajasaloon noin 3000 uutta asukasta. Kaupunki suunnittelee myös Vartiosaaren rakentamista, ja sinne on suunnitteilla koteja 5000–7000 asukkaalle. Saaret linkittyisivät silloilla Kruunuvuorenrannasta Vuosaaren yltävään saarilähiöiden ketjuun. Kaikkiaan Roihuvuoren seurakunnan alueelle muuttaa lähivuosina noin 21 000 uutta asukasta.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan neljän eri seurakunnan työtä kasvualueilla. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää voimakkaasti jäsenmäärältään kasvavien seurakuntien haasteita kasvualueilla sekä seurakuntien menetelmiä uudelle alueelle muuttaneiden ihmisten tavoittamiseksi. Työssä tarkastellaan, millaisia vaikutuksia alueen muutoksella on seurakuntatyöhön. Opinnäytetyölläni pyrin antamaan Roihuvuoren seurakunnalle valmiuksia uusien asukkaiden tavoittamiseen Kruunuvuorenrannan kasvualueella. Opinnäytetyöstä hyötyvät myös muut kasvuseurakunnat.

Seurakuntien jäsenmäärän pienentyessä on erityisen tärkeää miettiä, kuinka seurakunta kohtaa alueelle muuttavat ihmiset ja miten he voisivat kokea kuuluvansa seurakuntaan asuinpaikan muutoksesta huolimatta. Asuinpaikan muuttuessa ihmiset usein miettivät kirkkoon kuulumisen mielekkyyttä. Muuttaminen uudelle alueelle merkitsee useimmiten irtautumista niistä sosiaalisista ryhmistä, joihin on kuuluttu. Monet muualta Suomesta muuttavat ovat pääkaupunkiseudulla ehkä kaukana sukulaisista, ystävistä sekä tutuista verkostoista. Miten seurakunta voisi auttaa uusia asukkaita löytämään seurakunnan uudella asuinalueella ja kiinnittymään siihen ja sen toimintaan?

Seurakuntien rakenteet ovat muuttuneet voimakkaasti 2000-luvulla ja muutoksen arvioidaan jatkuvan (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.). Helsingin seurakunnissa on käynnissä muutoshanke, joka vaikuttaa myös Roihuvuoren seurakunnan tulevaisuuteen. Yhteiskunnan voimakas muutosprosessi ja kirkon taloudelliset ongelmat ovat synnyttäneet kirkon tulevaisuuskomitean. Komitean tehtävänä on visioda kirkkoa muuttuvassa toimintaympäristössä, jossa korostuisivat seurakuntalaisten osallisuus ja kirkon perustehtävät.

Tässä opinnäytetyössä tarkoitan kirkolla Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa, ellei toisin mainita.

2 TYÖN TAUSTA JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

2.1 Roihuvuoren seurakunta ja Laajasalon alue

Roihuvuoren seurakunta on itäisen Helsingin seurakunta. Seurakunnassa on 17 351 jäsentä ja 33 työntekijää. Roihuvuoren seurakunnan rakenne tulee muuttumaan lähivuosina merkittävästi, kun Laajasalon alue kasvaa väestömäärältään melkein kaksinkertaiseksi. Tällä hetkellä Roihuvuoren seurakunnan alueella on 28 957 asukasta, joista 61,7 prosenttia on kirkon jäseniä. Laajasalon alue tulee kasvamaan lähivuosina noin 14 000 asukkaalla Kruunuvuorenrannan, Vartiosaaren ja Laajasalon keskustan rakentuessa. Tällä hetkellä seurakunta on jakautunut Roihuvuoren noin 12 000 asukkaan alueeseen ja Laajasalon noin 17 000 asukkaan alueeseen. Laajasalon väestöennuste vuodelle 2024 on noin 26 000 asukasta, josta Kruunuvuorenrannan 11 000 asukkaan osuus on melko paljon. (Helsingin kaupungin tilastoja 2015.)

Roihuvuoren seurakunta on jaettu työn suunnittelua ja toteutumista varten kahteen alueeseen. Roihuvuoren alueeseen kuuluvat Roihuvuori, Tammisalo ja Marjaniemi. Laajasalon alue muodostuu Laajasalosta, Jollaksesta sekä Santahaminan, Vartiosaaren ja Villingin saarista. Seurakunta siirtyi työmuoto-organisaatiosta alueorganisaatioon vuonna 1993. Roihuvuoren seurakunnan organisaatiomuutos lähti liikkeelle seurakuntaneuvostosta, jossa mietittiin, miten työntekijät voisivat tulla paremmin tutuiksi seurakuntalaisille. Vaihtoehtoja kaavailtiin puoleltoista vuoden ajan ja lopulta päädyttiin uuteen aluetyömalliin. Seurakunnan työ jakautuu Roihuvuoren ja Laajasalon aluetyön lisäksi nuoriso- ja rippikoulutyöhön sekä lapsityöhön. Nuorisotiimi toimii koko seurakunnan alueella ja tiimillä on oma toimikunta. Lapsityöntiimi on myös oma tiimensä, mutta lapsityöstä vastaava työntekijä kuuluu kumpaankin aluetiimiin.

Aluetyöstä vastaavat aluekappalaiset, joiden lisäksi alueella työskentelevät papit, diakoniatyöntekijät ja kanttori. Aluetoimikunnat ovat näiden kahden alueen suunnittelevat ja toimeenpanevat elimet. Aluetoimikuntiin kuuluu aluetyöntekijöiden lisäksi maallikkojäseniä. Laajasalon kirkko valmistui vuonna 2004 ja sen myötä

seurakunnan työ jakautui kahden ison kirkon alueeseen, joista toinen on Laajasalon alue. Laajasalon kirkko on ”keskellä kylää” ostoskeskuksen ja terveyskeskuksen vieressä, saaren keskellä. Kirkon aulakahviossa käy päivittäin kymmeniä ihmisiä, ja seurakunnan vapaaehtoisten kahvilapäivystäjien määrä on yli viisikymmentä seurakuntalaista. Laajasalon saarista koostuva kokonaisuus antaa myös omaleimaisen ilmeen alueelle.

2.2 Kruunuvuorenrannan ja Laajasalon rakentuminen

Laajasalon kasvuun vaikuttaa eniten Kruunuvuorenrannan rakentuminen. Kruunuvuori on osa Kruunuvuorenrannan uutta asuinalueita ja siellä ensimmäisten asuinrakennusten rakentaminen on alkanut vuonna 2014 Gunillankallion ja Borgströminmäen alueilla. Ensimmäiset asukkaat ovat muuttaneet alueelle syksyllä 2015. Tuleva Kruunuvuorenranta on kaupungin näkyvimpiä merellisiä julkisivuja. Kruunuvuorenrannasta suunnitellaan valon kaupunginosaa, jota voi ihailia kanta-kaupungista, mereltä ja saarilta. (Kaupunkisuunnitteluvirasto i.a.)

Kruunuvuorenrannan ensimmäinen valotaideteos on Öljysäiliö 468. Teos on toteutettu alueen öljysatamakaudesta säilytettyyn suureen teräksiseen säiliöön. Teoksen on suunnitellut valotaiteilija Tapio Rosenius Lighting Design Collectivesta. Säiliö näkyy pimeällä hyvin myös Katajanokalle ja Korkeasaareen. Mereltä voi seurata kuinka valotaideteos ”Säiliö 468” hohtaa iltaisin valkoisena ja illan vaihtuessa yöksi punaisena Kruunuvuorenselän ylitse kantakaupungin rannoille. Teos osoittaa paikan, jonne Kruunuvuorenrannan kaupunginosa rakentuu. (Kaupunkisuunnitteluvirasto i.a.)

Kruunuvuorenranta avautuu merelle ja alueella on kuusi kilometriä rantaviivaa, kartanopuistoja ja luontoa. Alueelta on linnuntietä Helsingin keskustaan Kauppatorille noin kolme kilometriä. Kruunuvuorenrantaan rakennetaan moni-ilmeisiä asuinkortteleita. Korttelit sisältävät erilaisia kerros- ja pienkerrostaloja, terassitaloja, kaupunkipiientaloja, muutamia omarakenteisia tontteja ja kelluvia asuntoja. Monet asuintalot sijaitsevat meren äärellä ja aluetta mainostetaankin urbaanilla asumisella ja merellisellä vapaa-ajalla. Tavoitteena on, että alue on valmistunut

2020-luvun puoliväliin mennessä. Uuteen kaupunginosaan tulee myös uusia työpaikkoja noin tuhannelle hengelle, enimmäkseen erilaisille palvelualueille. Lisäksi alueelle rakennetaan kaksi koulua ja päiväkotia. (Uutta Helsinkiä/Kruunuvuorenranta i.a.)

Helsingin kaupunki suunnittelee myös Laajasaloon kaupunkibulevardia ja siihen liittyvää monipuolista kaupunkirakentamista asuntoineen, palveluineen ja uusine liikennemuotoineen. Alueeseen kuuluu Yliskylässä Laajasalontie lähiympäristöineen. Uusia liikennemuotoja ja liikkumistapoja, muun muassa raitiotien, suunnitellaan kulkevan kantakaupungista Laajasalon keskusta. Laajasalontie on saaren pääväylä, joka on nykyään ainoa ajoneuvoliikenneyhteys mantereelle. Yliskylän joukkoliikenneyhteyksien kehittämistä on suunniteltu osana Kruunuvuorenrannan ja kantakaupungin raitiotieyhteyttä. Saaristoraitiovaunulle on yleiskaavan luonnoksessa varaus Vuosaaren, Vartiosaaren, Yliskylän ja Kruunuvuoren kautta kantakaupunkiin. (Helsingin kaupungin asemakaava i.a.)

2.3 Tutkimustehtävä

Aloite tämän opinnäytetyön tekemiseen on lähtöisin Roihuvuoren seurakunnasta Laajasalon aluetyöstä vastaavalta kappalaiselta. Vaikka Laajasalon väkiluku kasvaa lujaa vauhtia, Kruunuvuorenrannan kasvualueelle tehtävää työtä varten ei ole aluetyön lisäksi suunnitteilla muuta kuin projektivirka. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaista seurakunnan työ on kasvualueilla ja mitä se voisi olla Roihuvuoren seurakunnassa uudella Kruunuvuoren alueella.

Pääkaupunkiseudulla on useita seurakuntia, joiden alueella väestömäärä on kasvanut voimakkaasti lähivuosina. Opinnäytetyössä haen tietoa neljästä seurakunnasta, joissa on mietitty seurakunnan merkitystä uudella kasvualueella. Opinnäytetyössäni tarkastelen tällaisten kasvuseurakuntien toimintaa ja seurakuntatyön käynnistymistä uusilla asuinalueilla. Pyrin tuomaan esiin tavat, joilla näissä seurakunnissa on suunniteltu muuttuvaa tilannetta ja kohdattu seurakunnan alueelle muuttaneet ihmiset.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset:

- Mitä haasteita seurakuntatyöllä on uudella asuinalueella?
- Miten seurakunnat ovat vastanneet näihin haasteisiin?

Opinnäytetyö tarjoaa Roihuvuoren seurakunnalle kehittämishaasteen:

- Miten työn tuloksia voidaan hyödyntää Kruunuvuorenrannan seurakuntatyön suunnittelussa ja toteutuksessa?

Näkökulmaksi olen valinnut neljän seurakunnan työntekijän kokemukset omasta työstään kasvualueella. Opinnäytetyön on tarkoitus olla väline, jonka avulla seurakunta ja erityisesti Kruunuvuorenrannan työryhmä voisivat kehittää seurakunnan organisaatiota sekä seurakunnan toimintaa Kruunuvuoren alueella, työn sisältöjä ja työnjakoa.

3 KIRKON TEHTÄVÄ JA JÄSENYYS

Kirkkolain mukaan Suomen evankelis-luterilainen kirkon tehtävä on tunnustuksensa mukaisesti julistaa Jumalan sanaa ja jakaa sakramentteja sekä edistää kristillisen sanoman leviämistä ja lähimmäisenrakkauden toteutumista. (Kirkkolaki 1:2). Kirkon tehtävänä on viedä eteenpäin evankeliumia, palvella lähimmäistä ja tehdä lähetystyötä, eli toisin sanoen kirkon toiminta pohjautuu Jeesuksen asettaman kaste- ja lähetyskäskyn ympärille. (Matt. 28:18–20).

3.1 Jäsenyys ja asiakaslähtöisyys kirkossa

Kirkon jäsenyys on alueellista eli kirkon jäsen kuuluu kotikuntansa mukaisesti paikallisseurakuntaan. Jäsenoikeuksia ovat osallisuus kirkon pyhistä toimituksista sekä seurakunnan palveluista, äänioikeus seurakunnallisissa vaaleissa ja konfirmoiduilla jäsenillä myös kummina toimiminen. Lisäksi kirkon jäsenten ajatellaan kuuluvan Jumalan kansaan. Kirkossa on pitkään pidetty tärkeänä jäsenyyden merkityksen vahvistamista. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Asiakaslähtöisessä ajattelutavassa otetaan selvää toisesta osapuolesta ja sen tarpeista. Kirkon työssä lähtökohtana eivät siis ole seurakunnan työntekijät ja se, mitä he haluavat tarjota vaan seurakuntalaiset ja heidän toiveensa. (Vuokko 1996, 48). Niemistö kiinnittää huomiota kuitenkin siihen, että suunnittelussa ja toiminnassa tulee pyrkiä tasapainoisesti ottamaan huomioon sekä asiakkaiden että organisaation tarpeet ja resurssit (Niemistö 2013, 42). Asiakaslähtöisessä ajattelumallissa on sosiaalinen ja yhteiskunnallinen ulottuvuus. Olemassa olemisen ja toiminnan vaikutukset omaan työyhteisöön ja seurakuntalaisiin tulisi nähdä mahdollisuuksina vaikuttaa myös yhteiskuntaan ja sen rakenteisiin. (Vuokko 1996, 48.)

Koska asiakaslähtöisyys tarkoittaa asiakkaiden tarpeiden huomioonottamista, sen toteuttamisen edellytyksenä on, että nuo tarpeet voidaan selvittää. Voidakseen kuulla ja vastata asiakaskunnan tarpeisiin organisaatiolla tulee olla ensin keinot kuulemiseen, ja vasta sen jälkeen voidaan kehittää keinot asiakkaiden tarpeiden tyydyttämiseen. (Vuokko 1997, 42). Modernissa yhteiskunnassa näyttävät parhaiten menestyvän yhteisöt, jotka osaavat tiedostaa jäsentensä tarpeet, toiveet ja tunteet ja jotka kykenevät ottamaan ne huomioon uudistaessaan toimintojaan. Tätä kutsutaan asiakas- tai jäsenlähtöisyydeksi. (Halava, Helin & Salmi 2009, 70.)

Asiakaslähtöisyydelle vaihtoehtoisia termejä ovat tässä asiayhteydessä seurakuntalaiskeskeisyys ja jäsenlähtöisyys. Asiakkuudella on aina tietyt määrittävät tekijät, jotka asettavat asiakkuuteen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet. Seurakunnassa ei tässä mielessä voida puhua asiakkuudesta, eikä seurakunta sinänsä rajaa ketään ulkopuolelle. Kirkossa käytetään jäsenlähtöistä ajattelua asiakaslähtöisen ajattelun sijaan. Peilaan näitä kuitenkin toisiinsa, koska asiakaslähtöinen ajattelu on tunnetumpi käsite.

Asiakaskeskeisyydellä on rajansa. Jos seurakunta nähdään vain palveluja tarjoavana tahona, jossa seurakuntalaiset ovat asiakkaita, seurakunnan perusidea on kadotettu. Kirkoista tulee silloin katsomoita, joissa työntekijät hoitavat palveluntarjontaa. Seurakunta on kuitenkin sanan ja sakramenttien ympärille kokoontuva yhteisö, jossa kaikkien kastettujen tehtävä on toteuttaa kristillistä palvelutehtävää omalla paikallaan yhteiskunnassa. Seurakuntatyöhön on kutsuttu osallistumaan kaikki seurakuntien jäsenet (Halava ym. 2009, 39–40.)

Kirkon missio eli sen perustehtävä on pysyvä. (Läsnäolon kirkko 2002, 3). Asiakaslähtöisyyden tarkoituksena seurakunnassa on perustehtävän korostaminen ja sen toteuttamisen tehostaminen. Suunnittelussa ja toiminnassa on tällöin otettava huomioon seurakunta ja sen missio asiakkaiden tarpeiden ohella. Asiakaslähtöisyyden tulee näkyä organisaatiossa jo strategisella tasolla, jotta se heijastuu seurakuntatyön suunnitteluun ja toimintaan. Yksi asiakaslähtöisen ajatteluta-

van edellytyksiä on, että se näkyy henkilöstön toiminnassa. Kuten Niemistö toteaa, kirkon vaikeutena asiakaslähtöisyydessä on sen heterogeeninen ja laaja kohderyhmä. (Niemistö 2013, 42–45.)

3.2 Koinonia – seurakunnan yhteisöllisyys ja osallisuus

Uudessa testamentissa kirkosta ja seurakunnasta käytetään kreikankielestä peräisin olevaa käsitettä ekkleesia (*ecclesia*). Sanalla kuvataan kristittyjen kokonaisuutta, kristittyjen paikallisseurakuntaa, talossa kokoontuvaa seurakunnan osaa tai jumalanpalvelukseen kokoontuvaa joukkoa. Ekkleesia on kuitenkin jäsenistä koostuva yhteisö. Uudessa testamentissa tätä yhteisöä kuvataan sanalla koinonia. Se merkitsee keskinäistä yhteyttä ja osallisuutta. Luterilaisessa tunnustuksessa seurakunta määritellään pyhien yhteisöksi. (Halava ym. 2009, 66.)

Kirkon palvelutyön ja yhteiskuntavastuun lähtökohta on osallisuus, johon sisältyy vastavuoroisuus: Ihminen tulee osalliseksi Jumalasta, Jumala ihmisistä ja ihmiset toinen toisistaan. Tähän jaettuun osallisuuteen kuuluu ajatus, että me kaikki olemme osana yhteisöä, joka perustuu meitä itseämme suurempaan lahjaan ja merkitykseen. Koko olemassaolomme perusta on siinä universaalissa rakkautta ja armossa, josta olemme osallisia Kristuksessa. (Vastuun ja osallisuuden yhteisö 2003, 15.)

Osallisuus Kristuksesta on yhteyttä ja jakamista, yhteisöllisyyttä ja solidaarisuutta. Solidaarisuus merkitsee huolenpitoa toisesta ja yhteisestä selviytymisestä, kasvokkain olemista toistemme kanssa, erityisesti niiden kanssa, jotka yhteiskunnassamme ovat heikoimpia. Se on yhteisvastuuta, joka merkitsee kuormien jakamista mutta myös jokaisen vetämistä yhteisten lahjojen ja yhteisen ihmisarvon osallisuuteen (emt., 15.)

Koinonia eli yhteys ja osallisuus eivät perustu ihmisten yksimielisyyteen vaan Kristuksen tekoon. Kristuksessa Jumala tuli osalliseksi meidän maailmastamme ja sitoutui ihmiseen. Kirkko, joka seuraa Mestariaan, sitoutuu ihmisen osaan ja

jakaa ihmisen hädän. Koinonia on nöyrää samaistumista, rinnalle asettumista ja vuorovaikutukseen suostumista. (Osallisuuden ja jakamisen yhteisö 1995, 25.)

Koinonia ohjaa tavoittelemaan sellaista yhteiskuntaa, jossa kaikilla kansalaisilla on heidän fyysisestä ja henkisestä kapasiteetistaan riippumatta mahdollisuus osallistua mahdollisimman täysivaltaisesti yhteisöjen (seurakunnan) ja yhteiskunnan toimintaan. Siksi on kiinnitettävä erityistä huomiota syrjäytymisen ja vieraantumisen tekijöihin ja ilmenemiseen. On pyrittävä vahvistamaan yhteisöllisyyttä, solidaarisuutta ja yhteenkuulumisen tunnetta ihmisten kesken. Näin ihmisen omaehtoinen vastuullisuus, vuorovaikutus ja osallistuminen kasvavat. (emt. 22–25). On tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että seurakuntalaiset saavat mahdollisimman täysivaltaisesti osallistua esimerkiksi seurakuntatyön suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Ihminen sitoutuu vastuuseen siitä, mistä tuntee olevansa osallinen. Mitä enemmän ihminen kokee osallisuutta yhteisöstä (seurakunnasta), yhteiskunnasta ja luomakunnasta, sitä suurempi hänen solidaarisuutensa on niitä kohtaan. Mitä osattommaksi ja syrjäytetyimmäksi ihminen kokee itsensä, sitä heikompi hänen kykynsä on kantaa vastuuta ja olla solidaarinen. Yhteisöllisen vastuun lujittamisen kannalta tärkeimpiä tehtäviä on kantaa huolta osallisuuden tunteen sekä osallistumisen edellytysten luomisesta ja säilyttämisestä. (emt. 25.)

Jumalan rakkauden ja armon osallisuutta välittävät sana ja sakramentit. Sana ei ole vain puhetta vaan myös tekoja. Osallisuuden kokemus ei välity pelkästään julistuksessa, vaan ennen kaikkea siellä, missä ihmiset kohtaavat käytännössä toimivan rakkauden. Jokaisessa kohtaamisessa, jossa jaetaan elämää, välittyy myös sakramentaalinen osallisuus Jumalasta. (emt., 22–26.)

Kirkon tehtävänä on tukea jäsentensä kasvua ihmisinä ja kristittyinä niin, että he tahtovat ja kykenevät kantamaan vastuuta lähimmäisistään sekä yhteiskunnan kehittämisestä inhimillisemmäksi ja oikeudenmukaisemmaksi kasvuympäristöksi. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.). Kristillisen toiminnan keskeisin periaate nousee Jeesuksen opettamasta "Kultaisesta säännöstä": "Kaikki, mitä te tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille." (Matt. 7:12).

Vertaus Kristukseen ruumiin jäsenistä, jossa jokaisella jäsenellä on yhtä tärkeä tehtävä (1. Kor. 12:12–27), on keskeinen lähtökohta osallisuuden perusteeksi kirkossa. Osallisuus on tietoista yhteisöön kuulumista ja siihen vaikuttamista (Malakavaara 2011, 122–129). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategian mukaan tavoitteena on luoda kirkosta sellainen yhteisö, jossa kirkon jäsenet pääsevät osallisiksi Jumalasta ja Jumalan luomistyön hyvyyksien jakamisesta (Kirkkohallitus 2007, 3). Halava pohtii, että kaupunkiseurakunnat ovat liian isoja niin väestöpohjaltaan ja heterogeenisuudeltaan kuin maantieteelliseltä rakenteeltaankin, jotta aito yhteisöllisyys voisi toteutua paikallisseurakunnassa. Ihmisten yhteisöllisyydelle olisi tilausta, mutta suuri kysymys on, miten se saadaan esille seurakuntien rakenteissa. (Halava ym. 2009, 56.)

3.1 Kirkon strategiat ja jäsenyys

3.1.1 Kirkon tulevaisuuskomitea

Kirkon tulevaisuusvaliokunta valmistelee kirkon pitkäjänteiseen kehittämiseen ja tulevaisuuteen liittyvät asiat. Kirkon tulevaisuuskomitea puolestaan syntyi kahdenkymmenenviiden kirkolliskokousedustajan aloitteesta. Aloitteentekijät arvioivat, että kirkko on vakavissa taloudellisissa ongelmissa yhteiskunnan voimakkaan muutosprosessin takia ja samanaikaisesti kirkon jäsenmäärä on supistunut ja jäsenmäärän laskun oletetaan vielä voimistuvan tulevaisuudessa. Edustajat kantoivat huolta siitä, että äskettäin toteutetuissa tai parhaillaan käynnissä olevissa kirkon uudistushankkeissa ei ole riittävällä tavalla tarkasteltu kokonaisuutta, vaan on keskitytty johonkin organisaation tai hallinnon yksittäiseen osa-alueeseen. Erityistä huomiota he kiinnittivät kirkkohallitukseen, jota pidettiin sekä kooltaan että toimivallaltaan liian suurena nykytilanteeseen nähden. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Käsiteltyään aloitteen kirkolliskokous lähetti sen tulevaisuusvaliokunnalle, joka kuuli sekä kirkollisia että muita yhteiskunnallisia asiantuntijoita. Työskentelyn pohjalta laaditussa muistiossa ei kiinnitetty huomiota niinkään keskushallinnon

kokoon, vaan organisaatiorakenteen selkiyttämiseen ja joustavuuteen. Valiokunta suositteli perustamaan monialaisen komitean, joka visioisi ennakkoluulottomasti nykyistä reagoitukykyisempää ja osallistavampaa kirkkoa sekä miettisi, miten kirkko voisi entistä tehokkaammin toteuttaa perustehtäviään muuttuvassa toimintaympäristössä. Kesäkuussa 2015 toimintansa aloittaneen tulevaisuuskomitean tavoitteena on siis ideoida kirkon tulevaisuuden suuntaviivoja. Toisaalta pyrkimyksenä on kehittää konkreettisia ratkaisuja nykytilanteeseen, jossa kirkon jäsenmäärä supistuu ja sen myötä talous kiristyy. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Merkittävän osan komitean työstä muodostavat kirkollisen kentän kuuleminen ja viestintä. Kirkolliskokous edellyttää komitean ottavan työskentelyynsä mukaan myös nuoria, mikä on sysännyt alkuun yhteistyön vuosittaisen nuorten Kirkko 2020-tulevaisuusseminaarin, Ungdomens Kyrkodagarin ja nuorten aikuisten NAVI-verkoston kanssa. Myös kirkon työntekijöitä ja luottamushenkilöitä on haluttu kuulla: Syyskuussa 2015 heitä kutsuttiin eri puolilta maata verkkokeskusteluun yli 1200, jotta saataisiin vinkkejä kirkon uudistamiseen. Verkkokeskustelun moderaattori analysoi keskustelun tulokset komitealle, ja komitean sihteeri perusti kirkon tulevaisuutta käsittelevän verkkoblogin Kotimaa24-sivustolle. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Syksyllä 2015 työryhmä perehtyi kirkon organisaatioon, hallintoon, toimintaan ja haasteisiin. Komitean näkemyksiä ja tulevaisuuden suuntaviivoja alettiin työstää vuoden 2016 alusta alkaen. Kokouksiin kutsutaan asiantuntijavieraita sekä kirkosta että muualta yhteiskunnasta. Lisäksi komitean jäsenet saavat etukäteislukemiseksi sihteerin tai muiden asiantuntijoiden laatimia taustaselvityksiä sekä komiteatyöhön liittyviä asiakirjoja. Työskentelyaikaa komitealla on vuoden 2016 marraskuulle saakka, jolloin se luovuttaa mietintönsä kirkolliskokoukselle. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

3.1.2 Kirkon strategia

Kirkko antaa neljän vuoden välein kirkolliskokoukselle kirkon tulevaisuusselonteon. Kirkolliskokous päätti syysistunnossaan 2008 perustaa pysyvän tulevaisuusvaliokunnan seuraavan toimikautensa alusta. Selonteon tavoitteena on edesauttaa ajatusten syntyä ja vaihtoa sekä kirkon tulevaisuuteen liittyvän päätöksenteon tietopohjaa kaikille kirkon organisaation tasoille. Kirkko on osallisuuden yhteisö, joka muodostuu jäsenistä. Selonteon luonteen vuoksi kirkko kuitenkin määrittäyty siinä pääsääntöisesti institutionaaliseen rooliinsa kytkeytyneenä julkisena organisaationa. Kohtaamisen kirkko on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020 asti. (Kirkko 2020, 5–6.)

Kirkolta edellytetään uskollisuutta perustehtävälleen, mutta kirkon 2010-luvun haasteet eivät kuitenkaan ratkea aiemmin toimineiden mallien mukaan. Vaikka kirkko yhteisönä ei syvimmiltään elä inhimillisten voimien varassa, niin toimintaympäristön muutosten analysointia ja strategista suunnittelua, seuranta ja palautetta päätösten tekemistä varten tarvitaan tulevaisuudessa entistä enemmän. (Kirkko 2020, 5.)

Kirkko 2020 -tulevaisuusselonteossa kuvataan kirkon tehtävää seuraavanlaisesti. Kirkko kutsuu ihmisiä Jumalan yhteyteen sekä rohkaisee välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta. Kirkon arvot ovat usko, toivo ja rakkaus. **Usko:** Yhteys armolliseen Jumalaan on kristityn elämän kestävä perusta. **Toivo:** Jeesuksen lupaus tulevaisuudesta tuo toivon. **Rakkaus:** Pyhä Henki rohkaisee meitä rakastamaan toisiamme. Strategian tavoitteena on, että seurakunnan jäsen voisi kokea uskon Jumalaan merkittävänä ja yhä useampi pitäisi yhteyttä kirkkoon kuulumisena merkittävänä. Ajatuksena on, että seurakunta on luottamuksen yhteisö, joka tuo erilaiset ihmiset yhteen, ja kirkon sanoma kuuluu ja vaikuttaa kaikkialla. Kohtaamisen kirkko toimii suuntana, kun kirkon elämää ja toimintaa uudistetaan vastaamaan muuttuvan maailman haasteita. (Kirkko 2020.)

Kirkko 2020 – Kohtaamisen kirkko -strategia korostaa, että kirkon tulee tuntee sekä pysyvä tehtävänsä että toimintaympäristön muutokset. Kirkon perustehtävä

määritellään: ”Kirkko kutsuu ihmisiä Jumalan yhteyteen sekä rohkaisee välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta.” Strategiassa on neljä painopistealuetta, jotka keskittyvät sanomaan, kohtaamiseen, lähimmäisenrakkauteen ja jäsenyyteen. Strategiassa korostaa, että seurakunnan hengellisen elämän tulisi olla monipuolista ja sen tulisi vastata ihmisten tarpeisiin. Strategia kiinnittää huomiota siihen, että sanoman tulisi välittyä seurakuntalaisille vuorovaikutteisesti myös uusilla viestimillä ja että ihmisten kohtaaminen tapahtuu siellä, missä ihmiset elävät ja liikkuvat. Jäsenyyden arvostaminen toteutuu strategian mukaan osaltaan siinä, että seurakuntalaiset osallistuvat toiminnan suunnitteluun sekä toteuttamiseen ja näin saavat kykynsä käyttöön. (Kirkkohallitus 2014.)

Kirkon *Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö* – strategia vuoteen 2015 korostaa kirkon jäsenyyden hengellistä merkitystä. Tavoitteena on kirkon jäsenyyden merkityksen vahvistaminen ja jokaisen jäsenen tavoittaminen laadukkaasti vähintään viisi kertaa vuodessa. Erityistä huomiota strategian mukaan tulisi kiinnittää nuorten ja nuorten aikuisten jäsenyyteen sekä seurakuntaan muuttavien uusien jäsenten vastaanottamiseen. Strategia myös korostaa yhteisöllisyyden merkitystä kirkon olemuksessa. (Kirkkohallitus 2007.)

Kirkon strategiapohjaisen kehittymisen tulee läpäistä koko seurakunnan organisaatio. Toimintaympäristön muuttumisen jäädessä vähäiselle huomiolle seurakunnan organisaatiot eivät löydä syytä työtapojen tai toimintamallien muutokselle. Henkilöstön kehittäminen, uudelleen organisointi ja kehittymiseen tähtäävä muutos saattaa olla vähäistä, jos organisaation johto ei tietoisesti tuo muutosta ja sen syytä osaksi organisaation arkea. (Halava ym. 2009, 32.)

Kirkon tutkimuskeskuksen tarkoitus on tuottaa tietoa ympäröivästä todellisuudesta, eikä kirkon toimintaympäristön muutoksen seuraamisen luulisi olevan kirkolle muita organisaatioita vaikeampaa. Kirkko tekee omat strategiansa olemassa olevan tiedon pohjalta. Strategia ei velvoita seurakuntia, vaan se ainoastaan viitoittaa tietä. (Halava ym. 2009, 14, 34) Strategiat jäävät usein vastuullisesti työstettyyn vaiheeseen ja käytännön toteutus jää uupumaan, jos seurakunnat eivät vie strategiatyötä loppuun asti koko organisaatiossa sen joka tasolle. Esimerkiksi *Kohtaamisen kirkko* tarjoaa kirkolle yhteisen toiminnallisen suunnan

vuosille 2016–2020, mutta suunnan merkitys ja sen edellyttämät toimenpiteet tulee hahmottaa ja laatia paikallistason erityispiirteistä käsin. (Kirkkohallitus 2014.)

3.1.3 Kirkon jäsenmäärä tilastojen valossa

Suomen evankelisluterilaisen kirkon jäsenmäärä laskee runsaan prosentin vuosivauhtia 2000-luvulla. Eroamispiikkien vuosina osuus on ollut lähes kaksi prosenttia. Suurissa kaupungeissa kirkosta eroaminen on yleisempää. Lähes kolme neljäsosaa kirkon jättäneistä kuuluu nuorten aikuisten ikäluokkaan ja he ovat alle 40-vuotiaita. Enemmistö kirkosta eroajista kokee, ettei kirkolla ole heille mitään annettavaa. Välinpitämätön suhtautuminen kirkkoon on lisääntynyt myös niiden keskuudessa, jotka ovat vielä kirkon jäseniä. Suurissa kaupungeissa nuorista ikäluokista enää vain noin puolet kuuluu kirkkoon. (Halava ym. 2009, 7.)

Helsingin luterilaisissa seurakunnissa oli vuodenvaihteessa 2014/2015 yhteensä 350 844 helsinkiläistä. Väki on 56,43 prosenttia koko Helsingin kaupungin väkiluvusta. Seurakuntien jäsenmäärä on vuodesta 2000 vähentynyt noin 50 000 hengellä eli runsaat 12 prosenttia. Kirkkoon kuuluvien osuus kaupungin asukkaista on pudonnut noin 16 prosenttiyksikköä. Helsingin tilannetta selittää osittain se, että pääkaupunkiseudulla on maahanmuuttajia enemmän kuin muualla. Toinen selittävä tekijä on ikärakenne. Helsingissä on 20–35-vuotiaita suhteellisesti enemmän kuin muualla. Tämä ikäluokka on kirkkoon heikoimmin sitoutunut. (Kirkko ja Kaupunki 2015, numero 7)

Vuosi 2014 oli Helsingin seurakuntayhtymän tilastohistorian synkin vuosi kirkosta eroamisten osalta. Yksi selitys tähän oli tasa-arvoisen avioliittolain käsittely eduskunnassa ja mediassa. Toisaalta nämä tekijät ovat lisänneet kirkkoon liittyneiden määrää. Helsinkiläisistä 56,9 prosenttia kuului evankelis-luterilaiseen kirkkoon vuodenvaihteessa 2014/2015. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.). Jäsenkato vuonna 2015 oli selvästi pienempi kuin monena edellisellä vuonna ja kirkkoon liittyviä oli selvästi enemmän kuin edeltävänä vuosina.

Vuonna 2015 Suomen luterilaisella kirkolla on ensimmäistä kertaa vuosikymmeeniin alle neljä miljoonaa jäsentä. Kirkon tiedotuskeskuksen mukaan vuonna 2015 kirkkoon liittyttiin enemmän kuin koskaan aiemmin. Uusia jäseniä oli 17 600 ja eronneita 45 200. Vuonna 2015 kirkon jäsenistä kuoli 44 000 ja kastettiin 38 700 alle yksivuotiaasta lasta. Vuoden lopussa kirkkoon kuului 3 999 800 suomalaista. Kirkkoon liittyneistä oli yhtä paljon naisia kuin miehiä. Eronneista oli miehiä 54 % ja naisia 46 %. Liikkuvin ikäryhmä kirkon jäsenistä ovat 18–29-vuotiaat, joita oli neljännes kaikista kirkkoon liittyjistä ja lähes puolet eronneista. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Niin Helsingissä kuin koko Suomen kirkossakin ”ovi käy molempiin suuntiin” ja kirkko saa nyt paluumuuttajia, jotka ovat välillä olleet sen ulkopuolella. Tunne-seikat ja hetkelliset ärtymykset ovat olleet merkittäviä, kun ihmiset ovat eronneet kirkosta. Kirkkoon kuulumisen motiivit ja luonne ovat muuttuneet. Jäsenyys ei ole enää samanlaista kuin valtioon kuulumisen kansalaisena. Kirkon on samaan aikaan osattava kasvattaa työtään uusilla kasvualueilla, vaikka kirkon yleissuunta on supistuminen ja tutkimusten mukaan kirkon jäsenmäärä laskee. (Malkavaara 2016.)

Vuoden 2015 lopussa suomalaisista oli 72,8 % evankelis-luterilaisen kirkon jäseniä. Toiseksi suurin kirkkokunta Suomessa on ortodoksinen kirkko, johon kuuluvia on 1,1 prosenttia. Suomen perustuslaissa luterilaisella ja ortodoksisella kirkolla on erityisasema ja niillä on erityiset kirkkolait. Mahdollisuus muiden uskontojen harjoittamiseen on turvattu lailla. (Kirkon vuositilasto 2015.)

Uskonnottomuus ja uskonnollisiin yhteisöihin kuulumattomuus ovat yleistyneet 1923 säädetyin uskonnonvapauslain myötä viime aikoina kiihtyvään vauhtiin. Uskontokuntiin kuulumattomia oli vuoden 2014 lopussa yli 20 prosenttia väestöstä eli noin 1 290 000 henkilöä. Lisäksi suomalaisista noin 46 000 eli vajaa prosentti väestöstä kuuluu yhdistysmuotoisiin helluntaiseurakuntiin, jotka eivät ole rekisteröityneet uskonnollisiksi yhdyskunniksi. Muslimeja Suomessa on kaikkiaan noin 65 000 henkeä, mutta heillä on useita toisistaan riippumattomia yhdyskuntia ja yhdistyksiä, joita ei kaikkia ole rekisteröity. (Ketola 2016.) Kirkostaeroamisliike on laskenut kirkon jäsenmäärää ja vaikuttanut kirkon strategian painotuksiin.

3.1.4 Kirkon rooli yhteiskunnassa

Kirkon toiminta kehittyi harppauksin toisen maailmansodan jälkeisenä kautena teollistumis- ja kaupungistumisprosessin seurauksena. Kokonaan uusia asutuskeskuksia syntyi teollisuuden tarpeisiin, ja vähitellen kaupunkien liepeille ja reuna-alueille syntyi erityyppisiä lähiöitä. Niitä varten oli synnyttävä seurakuntatoimintaa ja hankittava niille sopivat toimitilat. Kotkan kirkkopäivät vuonna 1949 keskittyivät näihin kysymyksiin. Niiden antamista sysäyksistä syntyi sitten paljon uutta kuten kirkon yhteiskunnallinen työ sekä kirkon selkeä suunnittelutoiminta ja yhteiskunnallisten tutkimusmenetelmien hyödyntäminen suunnittelun avuksi. (Malkavaara 2011, 115.) Viime vuosiin saakka Suomen luterilaisessa seurakuntaelämässä on rakennettu sellaiselle toiminnalliselle idealle, joka nousi 1800-luvun sisälähetystyöstä. Se alkoi sitten muodostaa erilaisia seurakunnan työmuotoja, kunnes 1900-luvun alkuvuosikymmeninä voitiin puhua jo seurakuntatyöstä (tai seurakuntatoiminnasta). (Malkavaara 2016).

Toisen maailmansodan jälkeen katse kääntyi kirkon sosiaaliseen työhön ja palveluiden järjestämiseen, ja kirkon yleiseksi ihanteeksi nousi sen kaikkia jäseniä palveleva kansankirkko. Sillä tarkoitettiin maailmansodan aikana ymmärrettyä, kirkon koko kansaa koskevaa sielunhoitotehtävää, joka rauhan tultua kanavoitui perheasiain neuvottelukeskuksiksi, lasten päiväkerhoiksi, diakoniatyön moniksi eri muodoiksi, työksi sairaaloissa ja muissa laitoksissa jne. Tämän kehityksen rinnalla ja sille sisäkkäisenä kehittyi uusi seurakuntatoiminnan ihanne, jossa kehitettiin työmuotoja, niille sopivia toimitiloja ja niitä varten koulutettua työvoimaa. Tässä sosiaalisen kristillisyyden ilmapiirissä muutettiin lakia niin, että jokaisella seurakunnalla tulisi olla diakoniatyöntekijän virka. Haluttiin löytää ”palvelevan kirkon” toimintatapa, ja jos kirkko ylipäänsä pyrki vaikuttamaan yhteiskunnan rakenteisiin, tämä tapahtui kirkon yhteiskunnallisen työn ja sen sosiaalieettisen vaikuttamisen alueella kuten diakoniatyössä. (Malkavaara 2015, 104–107.)

Tänä päivänä seurakunnan työ määritellään yhteiskunnassamme kolmannen sektorin työksi, mutta miten se asettuu ihmisten arkeen ja osaksi yhteiskuntamme palvelujärjestelmää? 1990-luvun laman aikoihin ja sen jälkeen kirkon diakoniatyö oli yhteiskunnallisesti virittäytyneempää kuin koskaan aikaisemmin. Keskustelu

syryntymisestä otettiin vastaan niin diakoniassa kuin koko kirkossa. (Malkavaara 2014.) Nähtäväksi jää, miten syksyn 2015 pakolaistulva ja siihen liittyvä seurakuntien tekemä työ turvapaikanhakijoiden parissa jää historiaan.

Hyvinvointivaltiota tulee rakentaa eettisesti ja moraalisesti kestäväälle pohjalle. Kansalaiset eivät elä vain yhteiskunnan palveluiden varassa, vaan heille on tärkeää lähiyhteisöjen sosiaalinen tuki ja ihmisten keskinäinen huolenpito. Kolmas sektori voi ylläpitää ja edistää hyvinvointivaltion arvopohjaa. Se voi toimia yhteiskunnan sisäisenä äänenä, joka kuuluu taloudellisten arvojen yli (Möttönen & Niemelä 2005, 4.)

Kirkon jäsenyyden ja osallistumisaktiivisuuden väheneminen viestivät, että monet kirkon rakenteet ja toimintakulttuurin muodot eivät enää puhuttele suomalaisia. Jokaisella suomalaisella, myös niillä joiden asenteet poikkeavat kirkon työntekijöiden asenteista, on oikeus saada kirkolta tukea arkiseen elämäänsä, yhteyden kaipaukseensa tai henkisen ja hengellisen etsimiseen. Kirkko on vastuussa erilaisia ihmisiä puhuttelevan oppisanaston tuottamisessa ja vakiinnuttamisessa yhteiskunnassa. Kirkkoa tähän velvoittaa sen perustehtävä, lähetyskäsky. Kirkko tarvitsee uudenlaista otetta, toimintaa ja yhteyksien rakentamista, jos se haluaa olla enemmistön kirkko. Kirkko ei kykene vastaamaan nykyisiin haasteisiin entisiin menetelmin. (Halava ym. 2009, 7-8.)

Sitoutumisen heikkeneminen ei koske yksin kirkkoa, vaan myös monet muut perinteiset instituutiot ovat saman haasteen edessä. (Häkkinen 2010, 3). Kirkko on vahvasti läsnä suomalaisten arjessa, vaikka yli puolet meistä ei huomaa tai tiedosta sitä. Sen eri työmuodot tuottavat pienempiä tai suurempia muutoksia ihmisten elämään, mutta sen olemassaolo, sanoma ja toimintatavat herättävät toisissa kielteisiä tunteita. Muutostarpeen katsotaan kohdistuvan kirkon toimintakulttuuriin, johtamiseen ja hallintorakenteisiin. Halava, Helin ja Salmi ovat sitä mieltä, että kirkolle elintärkeä kysymys on, haluaako se olla aidosti kaikkien kirkko vai tyytykö se perinneyhdistyksen rooliin. Kirkon tulee seurata aikaa ja avautua jäsenilleen, vaikka se toteuttaakin ajatonta tehtäväänsä. Muuten se lakkaa olemasta kirkko. (Halava ym. 2009, 8-11.)

Kirkon tutkimuskeskuksen vuonna 2003 julkaiseman *Moderni kirkkokansa – Suomalaisien uskonnollisuus uudella vuosituhanella* tutkimuksen mukaan suomalaisten uskonnollisuus on heikentynyt, mutta kansanomaisen uskonnollisuus on vahvistunut. Usko ja uskonnollisuus eivät välttämättä ole sidoksissa kirkkoon. Kansanomaisen uskonnollisuus nousee ihmisten omista tarpeista ja elämäntilanteista, ja se ilmenee monimuotoisena erilaisissa uskonnollisissa liikkeissäkin. (Halava ym. 2009, 37–38.)

Alueilla, joilla kirkko on keskellä kylää ja joissa se on osa paikallisidentiteettiä, myös kirkkoon kuulutaan tiuhemmin. Kirkkoon kuulumisen vaihtelee alueittain Helsingissä. Seurakuntaan kuulumisen aktiivisuuteen vaikuttaa oleellisesti väestön ikäjakauma. Pelkkä ikäjakauma ei kuitenkaan riitä selittäjäksi, koska esimerkiksi Munkkivuoressa suurin seurakuntalaisten ikäluokka on juuri 19–39-vuotiaita. Kirkkoon kuulutaan tiuhemmin alueilla, joissa on korkeasti koulutettuja, parempituloisia ja vähemmän työttömiä. (Antikainen 2006, 173–174.)

Myös poliittisissa arvostuksissa on eroja. Siellä missä kirkkoon kuulutaan, äänestetään useimmin kokoomusta ja vähiten SDP:tä ja joillakin alueilla vihreitä. Matalan kirkkoon kuulumisen seurakunnat ovat keskimääräisesti suurempia jäsenistöltään. Tämä voi selittää sen, että maantieteellisesti selkeästi rajatulla alueella ja asukasmäärältään pienellä alueella yhteisöllisyyttä ja kirkkokiinnostusta on helppompaa pitää yllä. Ulkomaalaisten osuus vaikuttaa myös Helsingin seurakuntien jäsenmäärään alentavasti, mutta tässäkin on poikkeus. Paavalin seurakunnan alueella olevassa Käpylässä asuu ulkomaalaisia suhteellisen vähän, mutta myös kirkon jäseniä alueella on väestöön nähden suhteellisen vähän. (Antikainen 2006, 173–174.)

3.2 Uusi työkalu Jäsen 360° seurakuntien käyttöön

Jäsen 360° on Kotimaa-yhtiöiden rakentama työkalu seurakuntien käyttöön. Se on väline jäsentietojen hankkimiseen. Jäsen 360°-data sisältää tietoja suomalaisten suhteesta uskontoon ja seurakuntiin sekä heidän kulutus- ja elämäntavois-

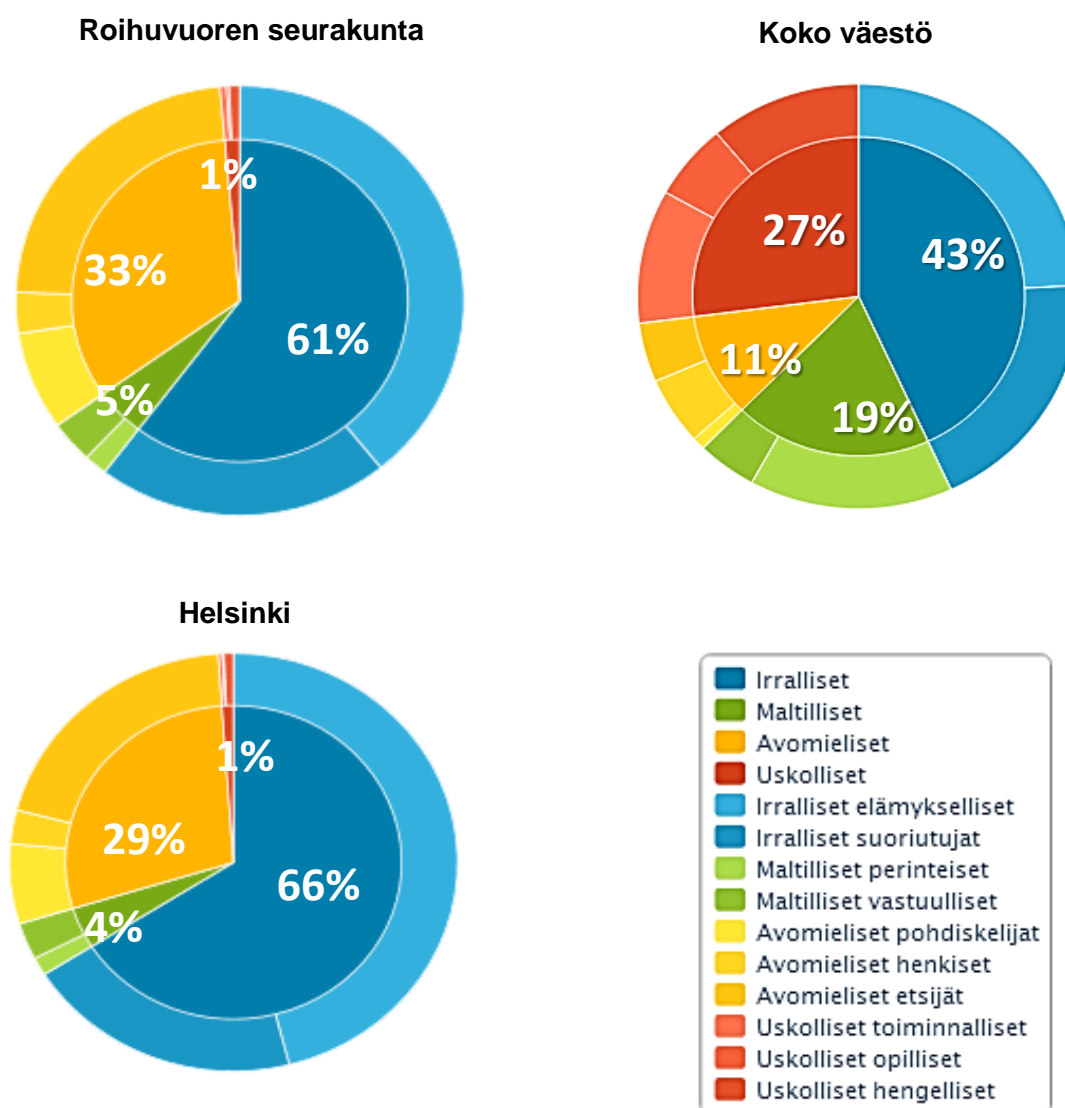
taan. Jäsen 360° -väline tuottaa seurakunnille tietoa alueen ihmisistä, joka mahdollistaa paremmin seurakuntaelämän kehittämisen. Jäsenpalvelujen ydin on Kotimaa Oy:n toteuttama Jäsen 360° -tutkimus suomalaisten seurakunta- ja kirkkosuhteesta. Sen tekemisessä ovat olleet mukana Kirkon Tutkimuskeskus, TNS-Gallup ja Fonecta. Se on laajimpia maassamme koskaan toteutettuja segmentointihankkeita. (Jäsen 360°)

Ristikko on Jäsen 360° -työkalun osa, jota voi käyttää suunnittelun ja johtamisen välineenä. Työkalu on kehitetty yhdessä Kotimaa-yhtiön ja Vantaankosken seurakunnan kanssa. Ristikko kertoo, mihin seurakunnan työ kohdistuu. Ristikko havainnollistaa, kenelle tapahtumat ja toimintamuodot on kohdistettu. Mitkä väestösegmentit kohdataan ja mitä ei? Ristikon avulla voi nähdä graafisessa esityksessä, mihin resurssit todella kuluvat. Ristikkoa voidaan käyttää kehitystyöhön ja sen avulla voi parantaa työn suunnittelun laatua. Työtä suunnitellessa käyttäjät voivat tarkastella, vastaavatko tapahtumavalikoima ja nykyiset painopisteet väestön elämäntapoja. Mitä vanhempi organisaatio, sitä useammin valikoima ei enää vastaa väestön elämäntapaa ja tarpeita. (Jäsen 360°)

Jäsen 360° mallintaa asenteita ja arvoja, minkä jälkeen se tekee analyysin väestösegmenttien mukaan. Jäsen 360° jakaa väestön neljän eri pääsegmentin ja kymmenen erilaisen alasegmentin mukaan. Pääsegmentit ovat irralliset, maltilliset, avomieliset ja uskolliset. Irrallisten kuvataan olevan kirkosta etäällä olevia nuoria aikuisia. Tällä ryhmällä on kaikkein löyhin suhde kirkkoon, ja he ovat yleensä alle 35-vuotiaita nuoria kaupunkilaisia. Maltilliset ovat perinteisiä arvoja kunnioittavia. Avomieliset ovat liberaaleja, henkisiä etsijöitä ja uskolliset ovat se ryhmä, joka on kirkon opille uskollinen. Jäsen 360°:n sisältämä tieto perustuu aikuisikäisen 15–75-vuotiaiden väestön asennemallinnukseen sekä kyselyihin, jotka tekee TNS-Gallup. (Jäsen 360°.)

Segmentoinnilla pelkistetään ja toisaalta laajennetaan käsitystä suomalaisista. Tutkimustulosten avulla voidaan piirtää kuvaa erilaisten ryhmien arjesta ja juhlasta, mediakäytöstä, kulutuksesta, odotuksista ja toiveista, kirkkosuhteesta sekä hengellisestä elämästä. Jäsen 360° -työkalun avulla voidaan tarkastella jäsenten näkemyksiä satojen yksityiskohtaisten kysymyksen kautta. Sen avulla voidaan

lukea uskollisimpien jäsenten toiveita, sekä sen avulla saadaan näkökulmaa kirkosta irtautuneiden ihmisten käyttäytymiseen. Jäsen 360°:n avulla seurakunnat voivat luoda tarkemman kuvan niistä ihmisistä, jotka eivät ole seurakunnan päivittäisessä arjessa juurikaan mukana. Sitä kautta seurakuntatyötä on helpompi kehittää kaikkia jäseniä palvelevaksi toiminnaksi. Jäsen 360° -palvelut ovat jäsentietoa ja sen hyödyntämistä seurakunnan strategiassa ja toiminnan kehittämisessä. (Jäsen 360°.)

KUVA 1. Väestön mallintaminen 360 – segmentoinnin avulla ja kuvien vertailua Roihuvuoren seurakunnan, koko Suomen sekä Helsingin seurakuntien kesken (Saarelainen 2016).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimusprosessin vaiheet

Aloittaessani opinnäytetyön tekemistä työskentelin Roihuvuoren seurakunnassa diakoniatyöntekijänä. Keväällä 2013 Roihuvuoren seurakuntaan perustettiin Kruunuvuorenrannan työryhmä, jonka ensimmäisenä tavoitteena oli suunnitella Kruunuvuorenrannan alueelle seurakuntatila sekä mahdollisen projektityöntekijän palkkaaminen sekä hänen työnkuvansa. Työryhmään kuuluvat kolme seurakuntaneuvoston jäsentä, Roihuvuoren ja Laajasalon aluekappalaiset sekä kirkkoherra. Kesken opinnäytetyöprosessin sain virkavapaata Roihuvuoren seurakunnasta ja siirryin Sipoon suomalaiseen seurakuntaan määräaikaiseen virkaan.

Opinnäytteeni aihe tuli Roihuvuoren seurakunnasta. Haastattelukysymykset ja niiden aihealueet olivat Laajasalon aluekappalaisen sanoittamia toiveita siitä, mitä Roihuvuoren seurakunta odotti työltäni. Roihuvuoren seurakunnan Kruunuvuorenrannan työryhmän oli tarkoitus olla ohjausryhmänä työlleni. Tämän lisäksi Helsingin hiippakuntadekaanin kasvualue seurakuntien työryhmän kokoontumisten piti olla osa kartoitustani, josta saan aineistoa opinnäytetyöhöni. Hiippakuntadekaanin järjestämästä työryhmästä oli tarkoitus saada kehitettäväkseni ideoita, joita olisin voinut viedä haastattelumateriaalin ja muun aineiston lisäksi Kruunuvuorenrannan työryhmään.

Alkuperäinen tarkoitukseni oli tehdä toiminnallinen opinnäytetyö, joka olisi ollut kehittämishanke. Opinnäytetyön aineiston avulla olisin hankkinut tietoa Kruunuvuorenrannan työryhmälle. Työryhmän kokoontumisten jälkeen olisin kehittänyt ideoita ja työstänyt materiaalia ryhmän työskentelyä varten. Kruunuvuorenrannan työryhmä ei kuitenkaan – osin seurakuntavaalien 2014 aiheuttaman kiireen vuoksi – kokoontunut kuin kerran, keväällä 2015, ja silloin kokoontumisen tavoitteena oli miettiä projektityöntekijän hakemista Kruunuvuorenrannan alueelle. Tein työryhmälle PowerPoint-esityksen aineistoistani. Myöskään hiippakuntadekaanin työryhmä ei kokoontunut kuin kerran opinnäytetyöni aikana.

Opinnäytetyön suunnitelmassa olen kertonut, että teen kartoituksen Roihuvuoren seurakunnalle Kruunuvuorenrannan työryhmän työskentelyä varten. Laatimani suunnitelmat kartoituksen tekemisestä muuttuivat olosuhteiden pakosta kesken opinnäyteprosessin ja päädyin tekemään tutkimusta. Työni liitteissä on haastattelupyynnön saatekirje. Haastattelupyynnössä ilmaistaan, etteivät haastatteluihin osallistuvat henkilöt ole tunnistettavissa opinnäytetyössäni. Myöhemmin kuitenkin haastatelluilta on pyydetty lupa tutkimukseen, jossa heidän henkilöllisyytensä on tunnistettavissa, ja opinnäytetyössä käytetään haastatteluista suoria lainauksia.

Opiskelijana voin toteuttaa jotakin sellaista, johon työntekijällä ei oman työnsä ohella ole aikaa ja mahdollisuutta. Opinnäytetyön tekemisen aikana pystyin hankkimaan tietoa ja näkökulmia, joiden pohjalta työyhteisö voi tarkastella ja kehittää työtään. Opinnäytetyön avulla seurakunta saa pohjaa suunnitelmalle, jolla uudet asukkaat otetaan vastaan Kruunuvuorenrantaan.

4.2 Tutkimuksen haasteita

Aikaisempi opinnäytetyöni oli kvantitatiivinen, ja koin omakseni sen tavan tehdä opinnäytetyötä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tuntui olevan aika erilainen rakenne ja se mietitytti koko opinnäytetyöprosessin aikana. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimustehtävä voi muuttaa muotoaan ja tämä vaatii tutkijalta valmiuksia tutkimuksellisiin uudelleenlinjauksiin. (Eskola & Suoranta 2008, 20–21).

Aineistonkeruun suhteen mietitytti, miten valitsen sellaisen tutkimusmetodin, että saan kerätyksi kattavan aineiston tutkimustani varten. Työn vaikeutena oli aiheen rajaus ja toisaalta aineiston kattavuus ja riittävyys. Mietin, kuinka monta seurakuntaa tulisi ottaa opinnäytetyöhön tarkastelun kohteeksi. Laadullisen tutkimuksen aineiston keruun yhteydessä on aineiston koon kysymyksissä myös kysymys koon suhteesta edustavuuteen ja yleistettävyyteen. Toiseksi mietin, ovatko alueellisesti erilaisten seurakuntien kohtaamisen tavat ja keinot siirrettävissä Laajasalon alueelle. Laajasalo alueena on maantieteellisestikin omaleimainen, ja kvalitatiivisen tutkimuksen aineiston määrä on pitkälti tutkimuskohtainen. (Eskola &

Suoranta 2008, 60–62). Vaikka haastateltavien määrä oli vähäinen, haastatelluista syntyi paljon materiaalia.

Aloittaessani opinnäytetyön suunnittelemista olin yhteydessä seurakuntiin, jotka ovat kasvualueita. MarjaKirkko-projektityöntekijän kanssa käydyssä keskustelussa nousi esille Vantaankosken seurakunnan projektisuunnitelman muutos. Projekti oli täysin muuttunut ja työntekijä oli vaihtanut näkökulmaa tarkastelemalla alueelle muuttaneita ihmisiä ja sitä, miten he mahdollisesti toivoisivat tulevaisuutta kohdatuksi. Projektissa käytettiin Kotimaa-yhtiön teettämää Jäsen 360°-työvälinettä. Vantaankoskella uuden projektisuunnitelman keskeinen asia on jäsenhanke. Jäsenyysuhanke ja MarjaKirkko-projekti ovat kulkeneet saman katon alla alkuvuodesta 2013, jolloin Vantaankosken seurakunnan organisaation kehittämistyötä lähdettiin tekemään kahdella tasolla.

Olin jo opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa haastatellut kahden kasvualueeseurakunnan työntekijöitä. Vaikka kyseisissä seurakunnissa oli haastateltujen työntekijöiden mielestä toimivia malleja seurakunnan alueelle muuttaneiden uusien ihmisten kohtaamiseen, tuntui siltä, ettei seurakunnissa välttämättä ollut selkeitä työnkuvia kasvualueiden työhön. Joissain seurakunnissa on tehty paljonkin työtä uusien seurakunnan alueella asuvien ihmisten parissa. Työnkuviin ei kuitenkaan ole selkeästi kirjattu työtä, ja tämän takia ”ylimääräinen” työ oli jäänyt puolitiehen. Tämä vaikutti siihen, mitkä seurakunnat otin tarkastelun kohteeksi.

4.3 Tutkimusympäristö ja aiheen rajaus

Kruunuvuorenranta on uusi asuinalue. Opinnäytetyössä haen tietoa niistä seurakunnista, joissa on merkittävän suuri kasvualue ja siihen liittyvä projekti tai joissa on mietitty seurakunnan merkitystä uudella kasvualueilla. Tähän opinnäytetyöhön valikoin tarkastelun kohteeksi neljän eri seurakunnan kasvualueet ja Vantaankosken seurakunnan projektin. Opinnäytetyössäni käytän aineistona myös Vantaankosken seurakunnassa tehtyä projektiraporttia sekä Espoon Olarin seurakunnassa tehdyn kehittämisprojektin raporttia.

Helsingin seurakunnista valitsin Malmin seurakunnasta Viikin alueen ja haastattelin alueella työskennellyttä piirikappalaista. Hän työskenteli Viikin alueella vuosina 1998–2011. Viikkiin perustettiin oma seurakuntapiiri Malmin rakenteen mukaisesti, ja piirikappalainen palkattiin syyskuun alusta 1998 suunnittelemaan, miten tämän kasvavan alueen seurakunnallinen työ järjestetään. Kappalaisen toisena tehtävänä oli suunnitella ja toteuttaa seurakuntatyön käynnistyminen alueella, kun kirkko on rakennettu. Viikin kirkko valmistui vuonna 2005.

Toisena Helsingin seurakunnista valitsin Paavalin seurakunnan ja Arabianrannan uuden asuinalueen. Haastattelin Paavalin seurakunnan aluekappalaista, jonka toimenkuvaan kuului uuden Arabianrannan aluetyön kehittäminen ja johtaminen. Paavalin seurakunnan aluekappalainen oli tehnyt Kirkon koulutuskeskuksen järjestämällä aluetyön johtamiskurssilla vuonna 2010–2012 Arabianrannan seurakuntatyön kehittämisestä kurssityön. Kurssityön materiaali on opinnäytetyössäni osana aineistoa.

Vantaan seurakunnista valitsin opinnäytteeseen Vantaankosken seurakunnasta Kivistön alueen sekä Rekolan seurakunnasta Leinelän alueen. Molemmista seurakunnista haastattelin kirkkoherroja. Rekolan kirkkoherra on vaihtunut, mutta haastatteleman kirkkoherra työskenteli Rekolassa vuosina 2007–2013, jolloin Leinelän alueen seurakuntatyön suunnitelmat tehtiin ja jolloin alue pääosin rakentui. Vantaankosken seurakunnasta haastattelin kirkkoherraa, joka on ollut Vantaankosken kirkkoherrana useita vuosia. Kivistön alue kasvaa voimakkaasti kehäradan takia. Kivistöön valmistui iso juna-asema ja siellä oli asuntomessut kesällä 2015.

Vantaankosken seurakunnalla oli kolmivuotinen MarjaKirkko-projekti vuosina 2012–2014. MarjaKirkko-projektin tavoitteena oli suunnitella ja kehittää tapoja tavoittaa ja kohdata uuden Marja-Vantaan alueelle muuttavia ihmisiä. Projekti laajeni pilottihankkeeksi, jossa käytettiin Jäsen 360° -työkalua. Projekti oli asetettu Vantaan seurakuntayhtymässä ja Vantaankosken seurakunnassa vastaamaan strategiasta nouseviin haasteisiin. Syksyllä 2014 projektin päätyttyä kirjoitettu raportti on aineistoa opinnäytetyössäni.

Olarin seurakunnassa Espoossa on toteutettu neljä vuotta kestänyt hanke, ”Seurakuntatyön kehittäminen kauppakeskus Isossa Omenassa 2005–2008”. Projektissa pyrittiin löytämään seurakunnalle sopivia toimintatapoja uudenaikaisessa urbaanissa toimintaympäristössä, suuressa kauppakeskuksessa. Projekti oli pilottiluonteinen, ja sen taustalla oli laaja yhteistyöverkosto sekä kokonaiskirkollinen tuki. Hankkeessa olivat mukana Olarin seurakunnan lisäksi Espoon seurakuntayhtymä, Kirkkohallitus ja Kirkkopalvelut.

Laajasalon kasvualueista rajasin opinnäytetyöni kohteeksi Kruunuvuorenrannan 11 000 asukkaan asuinalueen. Laajasalon keskustan sekä muun Laajasalon kasvualueen jätin opinnäytetyöni tarkastelun ulkopuolelle. Yksittäisen seurakunnan kehittämistyössä on otettava huomioon myös työntekijöiden ja organisaation näkökulmat, joita tässä työssä ei ole käsitelty.

4.4 Aineiston kerääminen ja analysointi

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen. Laadullinen tutkimusmenetelmä on toimiva karitoituksen toteuttamisessa, kun tavoitteena on ilmiön kokonaisvaltainen ymmärtäminen. Laadullinen tutkimus palvelee myös tilanteessa, jossa tavoitteena on kerätä tietoa, joka perustuu henkilöiden näkemyksiin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63–64). Metodiksi valitsin monimenetelmällisen tutkimusmenetelmän, jossa osan aineistosta keräsin teemahaastatteluilla, osa projektiraportin ja hankeraportin avulla. Haastattelin neljästä eri seurakunnasta valittuja työntekijöitä. Haastattelujen neljän seurakunnan työntekijän kokemukset ja niiden mukana syntyvä tieto on pääaineistoa työhöni. Aineisto koostuu projektiraportin ja hankeraportin lisäksi haastatteluiden myötä seurakunnista saaduista materiaaleista, jotka liittyvät seurakuntatyön kehittämiseen kasvualueilla.

Opinnäytetyön tavoitteiden ja käytettävissä olevien resurssien vuoksi päädyin keräämään aineistoa teemahaastattelulla, jonka toteutin yksilohaastatteluina. Teemahaastatteluksi kutsutaan strukturoidun lomakehaastattelun ja täysin avoimen haastattelun välimaastossa olevaa niin sanottua puolistrukturoitua haastattelua (Tuomi & Sarajärvi 2006, 76–78).

Tutkittavat seurakunnat valikoituivat työhöni Helsingin hiippakuntadekaanin kanssa käydyn keskustelun perusteella. Hänen aloitteestaan on perustettu pääkaupunkiseudulle työryhmä niiden seurakuntien kesken, jotka ovat lähivuosina kasvuseurakuntia. Haastateltavat seurakuntien työntekijät valikoituivat, kun olin yhteydessä valitsemini seurakuntiin ja kyselin sopivia henkilöitä opinnäytetyöhöni. Lähetin työntekijöille haastattelukysymykset etukäteen, jotta heillä oli mahdollisuus valmistautua ennen varsinaista haastattelutilannetta. Näin säästin aikaa myös itseltäni ja haastateltavalla oli mahdollisuus valmistautua kysymyksiin, jotka vaativat asioiden selvittämistä.

Teemahaastattelun avoin muoto mahdollisti sen, että pystyin tekemään haastattelutilanteesta varsin vapaamuotoisen. Teemahaastatteluissa aihepiirit oli etukäteen määrätty, mutta kysymysten tarkka muoto ja niiden esittämisjärjestys vaihtelivat haastattelujen kesken. Haastattelutilanteessa oli mahdollisuus eri kysymysten kohdalla ohjata haastattelua ja näin saada haluamaani tietoa myös tarkentavasti. Teemahaastattelun vapaamuotoisuutta lisää se, että haastattelussa voi olla mukana lista asioista, mutta ei tarvitse olla valmiita kysymyksiä. Lisäksi teemat muodostivat kehyksen, jonka avulla haastattelujen käsittely oli mahdollista tehdä jossain määrin jäsennellysti. (Eskola & Suoranta 2008, 86–87).

Itse haastattelut suoritin keväällä 2015. Haastattelin työntekijät heidän omilla työpaikoillaan. Haastateltavat saivat valita haastattelupaikkansa itse. Tarjosin myös mahdollisuutta tulla Laajasalon kirkolle. Kaikki haastattelut nauhoitettiin. Näin haastattelun aikana oli mahdollisuus keskittyä keskusteluun eikä kirjoittamiseen. Annoin haastateltaville mahdollisuuden poiketa haastattelukysymysten järjestyksistä ja mahdollisuuden palata aiheisiin myöhemmin haastattelun kuluessa, mikäli he näin halusivat. Haastattelutilanteet olivat keskustelunomaisia ja haastateltavat kertoivat varsin kattavasti aihepiireistä. Haastattelun lopuksi kysyin vielä, oliko haastateltavilla jotain aiheeseen liittyvää kerrottavaa, jota en ehkä osannut kysyä tai jonka he halusivat tuoda esille.

Litteroin kolme haastattelua keväällä 2015. Yksi haastateltava perui aluksi haastattelun, mutta ilmoitti myöhemmin olevansa halukas haastatteluun, joten sain vielä huhtikuussa 2015 neljännen haastattelun tehtyä. Litteroin kaikki haastattelut

sanatarkasti, jotta syntyisi mahdollisimman vähän tulkintoja. Ensimmäinen haastattelu oli huoneessa, jossa kaikui. Haastattelun litterointi oli haasteellista ja jouduin kuuntelemaan haastattelun useaan kertaan, jotta sain litteroinnin tehtyä. Nauhoituksia kertyi reilu neljä tuntia ja litteroitua tekstiä 45 sivua.

4.5 Sisällönanalyysi ja opinnäytetyön rakenne

Aineiston analyysimenetelmänä käytin sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysi on diskurssianalyysin tapaan tekstianalyysiä, jossa tarkastellaan jo valmiiksi tekstimuotoisia tai sellaiseksi muutettuja aineistoja. Tutkittavat tekstit voivat olla melkein mitä vain: kirjoja, päiväkirjoja, haastatteluista, puheita tai keskusteluja. Sisällönanalyysin avulla pyrin muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyn kuvauksen, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.) Projektiraportin ja hankeraportin aineistoa käytin haastatteluaineiston tulosten analyysin vertailussa.

Tuomen ja Sarajärven (2002, 107–108) mukaan sisällönanalyysin ohella puhutaan joskus myös sisällön erittelystä, kun tarkoitetaan kvantitatiivista dokumenttien analyysiä, jossa kuvataan määrällisesti jotakin tekstin tai dokumentin sisältöä. Tutkimusongelmasta riippuen voidaan esimerkiksi laskea tiettyjen sanojen tai asioiden esiintymistiheyttä dokumenteissa. Sisällönanalyysistä sen sijaan puhutaan, kun tarkoitetaan sanallista tekstin sisällön kuvailua. Tässä tutkimuksessa käytin sekä sisällönanalyysiä että sisällön erittelyä. Analysoin haastattelutuloksia vertailemalla ja löysin kaikista haastatteluista samat keskeiset teemat. Nämä teemat antoivat suuntaa opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen.

Sisällönanalyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Erona on analyysin ja luokittelun perustuminen joko aineistoon tai valmiiseen teoreettiseen viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 109–116.) Tässä opinnäytetyössä sisällönanalyysi on tehty aineistolähtöisesti, ja työn teoreettisen

osuuden olen luonut haastattelujen aihepiireistä nousseista asioista. Tämän jälkeen olen kuvannut haastattelutuloksia teemoittain. Teoreettista osuutta on haastatteluaineiston käsittelyn yhteydessä, kun olen vertaillut vastauksia aikaisemmin asioista kirjoitettuihin teorioihin. Tulosten yhteydessä pyrin esittelemään joitakin kokoavia johtopäätöksiä.

4.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön luotettavuuden lisäämiseksi olen pyrkinyt tuomaan esille myös haastateltavien ajatuksia lainauksin. Nämä lainaukset ovat autenttisia. Toisin sanoen niitä ei ole sisällöllisesti muokattu. Muokkausta on tehty ainoastaan puhekieleen tyypillisten toistojen tai vastaavien usein toistuvien ylimääräisten sanojen käytön suhteen. Pidin kuitenkin arvokkaina haastateltavien työntekijöiden oivaluksia ja halusin kirjoittaa ne raporttiin suorin lainauksin. Projektiraportista ja hankeraportista saatua tietoa käytetään työssä kuin lähdeaineistoa päättelyn ja argumentoinnin tukena sekä tuomaan teoreettista syvyyttä opinnäytetyössä käytyyn keskusteluun.

Pidin opinnäytepäiväkirjaa koko opinnäytetyöprosessin aikana, jotta kaikki käydyt vaiheet tuli dokumentoitua. Opinnäytetyön eri vaiheita ja käytyjä keskusteluja olisi muuten ollut mahdotonta muuten palauttaa mieleen. Opinnäytetyöraportti nojautuu myös muistiinpanoihin. Oli tärkeää kirjata ylös kaikki työn eri vaiheet ja ratkaisut, jotta raportti olisi kattava. Opinnäytetyössä kerron konkreettisesti, miten olen hankkinut tietoa ja miten aineiston hankinta on tapahtunut. Opinnäytetyöni lopullisena tuotoksena on raportti, jota Roihuvuoren seurakunta voi hyödyntää suunnitellessaan Kruunuvuorenrannan alueen toiminnan käynnistämistä. Siksi myös työn raportoinnissa on tärkeää käsitellä tuotoksen saavuttamiseksi käytettyjä keinoja.

Laadullisen tutkimuksen lähtökohta on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen ymmärtäminen ja myöntäminen, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia, kun pääasiallisin luotettavuuden kriteeri on tutkija itse. (Eskola &

Suoranta 1996, 211.) Haastattellessani Seurakunnan johtavassa asemassa olevia työntekijöitä tutkimuksen aihepiiri laajeni organisaatorakenteiden ja johtamisen haasteisiin seurakunnissa. Työskentelen seurakunnassa diakoniatyöntekijänä, eivätkä kyseiset aiheet ole vahvaa osaamisaluetani. Toisaalta kokemus seurakuntatyöstä auttoi haastatteluiden toteutuksessa ja haastateltavien kokemuksiin eläytymisessä.

Tutkimusaiheen valinta on jo eettinen valinta. Tutkimuskohteen tai -ongelman valinnassa kysytään, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2002, 26). Tämä opinnäytetyö on ajankohtainen, se on noussut seurakunnasta ja aihe on työelämän esiin nostama. Opinnäytetyöllä on tarkoitus olla merkitystä työelämän käytännöille sekä niiden kautta seurakuntalaisten kohtaamiselle. Opinnäytetyössä on otettu huomioon myös aiheen yhteiskunnallisia ulottuvuuksia.

Tein opinnäytetyötä seurakunnalle, jossa on virkapaikkani. Työn objektiivisuuden kannalta näen haasteena sen, että tein opinnäytetyön seurakunnassa, jossa työskentelen. Opinnäytetyötä tehdessäni olin kuitenkin suuren osan ajasta opintovapaalla sekä virkavapaalla. Toisaalta tämän tyyppiselle kehittämistyön tutkimukselle voi olla myös eduksi, että tuntee seurakuntaa ja kasvualuetta jo ennestään. Tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyy, että tekijä tunnistaa omia aiheeseen liittyviä ennako-oletuksiaan ja asenteitaan. Kuten Tuomi ja Sarajärvi toteavat, tutkimuksen luotettavuus edellyttää, että tutkija ei sekoita omia esioletuksiaan aiheeseen tai ainakin tunnistaa ne, koska tutkija on tutkimusasetelman luoja ja tulkitsija. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135–136.) Tällaisessa tutkimuksessa, jossa tutkija on keskeinen tutkimusväline, ei voi välttyä raporttiin sisältyvistä henkilökohtaisista pohdintoista, niin kuin tässäkin työssä on näkyvissä. (Eskola & Suoranta 1996, 211).

5 KASVUALUEET MUUTOKSESSA

5.1 Kasvualueet ja lähtökohdat alueilla

Paavalin seurakunnassa Arabianranta kasvoi noin 8 000 asukkaalla ja asuntoalueen rakentaminen aloitettiin vuonna 2000. Alueen kaavoittaminen ja esirakentaminen aloitettiin 1990-luvun alussa. Tänä päivänä Arabianranta on 10 000 ihmisen asuinpaikka, 8 000 ihmisen työpaikka sekä 6 000 opiskelijan kampus. Arabianrantaan muuttajat ovat nuorta aikuisväestöä, josta 20–35-vuotiaat ovat suurin yksittäinen väestöryhmä. Alueelle on tyypillistä asukkaiden vaihtuvuus, eikä alueelle muuttaneista suurin osa ole kirkon jäseniä. Seurakunnan aluekappalaisen mielestä näiden asioiden tulisi vaikuttaa seurakunnan strategioihin ja sitä kautta kokonaisuudessaan Paavalin seurakunnan työhön.

Arabianrannan seurakuntatyön suunnittelu alkoi 2000-luvun alussa. Aluekappalaiselle, jonka työhön kuului aluetyön johtaminen, kirjattiin aluetyön kehittäminen toimenkuvaan. Kappalainen kävi Järvenpäässä Kirkon koulutuskeskuksessa aluetyön johtamiskurssin, jossa teki kurssityönä selvityksen Arabianrannan rakenteesta ja seurakuntatyöstä. Selvityksen painopisteenä oli saada selville, miten Arabianrannan alue on rakentunut ja minkälainen alue on väestörakenteeltaan. Seurakunnan toimitilojen kartoitus oli keskeisiä asioita kurssilla. Selvityksen jälkeen alueelle palkattiin kaksi lastenohjaajaa.

Malmin seurakunnassa Viikin alue kasvoi 2 000 asukkaan alueesta 10 000 asukkaan alueeksi vuosina 1998–2011. Viikin alueeseen kuuluvat Latokartano, Tie-depuisto ja Viikinranta. Viikin alueen uusi kaupunginosa täyttyi lapsiperheistä. Muuttajissa on nuoria vanhempia ja paljon pieniä lapsia. Väestöprofiilista puuttui vanhusväestö. Alueella on yliopisto ja opiskelijoita, jotka asuvat solu- ja perheasunnoissa. Alue on vahvasti poliittisesti vihreä. Viikin piirikappalainen kertoi, miten seurakunta huomioi strategiassaan alueen ominaispiirteet.

Asukasprofiili oli nuorekas ja lapsivoittainen. Se täytyi toiminnassa myös profiloida. Se oli myös aika vihreä kaupunginosa, myös vahvasti poliittisesti vihreä. Luontoarvot olivat siellä korkealla. Tietysti me sitten haluttiin kirkkona myös kestävä kehitys edistää ja olla siinä virrassa mukana. Kirkko oli puukirkko ja sekin oli sellainen oma luonnonläheinen pehmeä materiaali. Siellähän on puukerrostaloja, jotka olivat jo ennen olemassa kuin aloitimme työn. (Viikki)

Malmin seurakunta perusti Viikki-toimikunnan 90-luvun alussa. Toimikunta suunnitteli Viikin kirkon rakentamista ja Viikin seurakuntapiirin perustamista. Piiriin palkattiin piirikappalainen ja puolikas nuorisotyönohjaajan virka vuonna 1998. Viikin kirkko valmistui 2005. Viranhaltijoiden tehtävänä oli suunnitella, miten tämän kasvavan alueen seurakunnallinen työ järjestetään. Toisena tehtävänä heillä oli suunnitella ja toteuttaa seurakuntatyön käynnistyminen alueella, sitten kun kirkko on rakennettu alueelle.

Kaupungin rakennus toimi niin, että yksi alue kerralla rakennettiin valmiiksi ja siellä oli Latokartano 1., Latokartano 2., Latokartano 3. jne.. Rakennettiin yksi alue aika lailla valmiiksi ja sen jälkeen siirryttiin seuraavaan alueeseen. Asukkaita sitten tipahti tuhatkunta vuodessa. Samaan aikaan Yliopistokampuksella syntyi kirjasto. Viikkiin rakennettiin myös iso kauppakeskus, Viikin Prisma ja muitakin palveluja. Tiedepuistoon rakennettiin biokeskuksia ja joka puolella Viikkiä rakennettiin. Se oli tosi kiivasta rakennusvaihetta monet vuodet. (Viikki)

Rekolan seurakunnassa Leinelässä kasvuennuste oli vuoden 2015 loppuun mennessä 3000 asukasta. Sen lisäksi Rekolan seurakunnassa Lipstikan asuinalueelle tulee 1000 uutta asukasta, ja asukasmäärät kasvavat alueella täydennysrakentamisen myötä. Rekolassa Leinelän alue on suunniteltu lapsiperheille. Rekolan seurakuntaan perustettiin Leinelän kasvualuetta varten työryhmä, joka koostui työntekijöistä ja luottamushenkilöistä. Pääsääntöisesti kasvualueella tapahtuvan työn suurimmat linjaukset tehtiin työntekijäkokouksissa.

Vantaan seurakuntien talous oli vuosina 2007–2013 jatkuvien sopeuttamistoi-
mien alla ja Vantaan seurakuntien yhteinen strateginen päätös oli panostaa ke-
häradan ja asuntomessujen takia Vantaankosken seurakunnan kehittämiseen.
Rekolan seurakunnan talous oli varsin tiukalla uuden asuinalueen kasvaessa ja

kirkkoherra painottaa, että seurakunnan tavoitteet uuden alueen suhteen olivat varsin vaatimattomat, mutta realistiset taloustilanteeseen nähden. Kirkkoherra kertoi, että seurakunnan strateginen linja oli, että turvataan jo olemassa oleva perustoiminta sekä työntekijäresurssit.

Tavoitteena oli, että ihmiset kokevat olevansa tervetulleita seurakuntaan ja saavat tietää kuuluvansa Rekolan seurakuntaan ja tietävät, millaista toimintaa meillä on ja löytävät mahdollisuuden toimia niissä, mitä meillä on. Ja tavoitteena on jalkautua sinne lapsityön kautta. (Rekola)

Vantaan seurakunnassa Vantaankoskella Kivistön alue kasvaa ennusteen mukaan 25 000 asukkaan alueeksi. Vantaan Kivistöön on odotettavista nuoria aikuisia ja paljon lapsiperheitä. Vantaankoskella perustettiin MarjaKirkko-projekti 2012–2014. Seurakunnan projekti asetettiin Vantaan seurakuntayhtymässä ja Vantaankosken seurakunnassa vastaamaan strategiasta nouseviin haasteisiin. Projekti oli pilottihanke, jossa käytettiin Jäsen 360° -työkalua. Projektityöntekijä palkattiin suunnittelemaan ja kehittämään tapoja tavoittaa ja kohdata uudelle Marja-Vantaan alueelle muuttavia ihmisiä. Kivistön uusi asuinalue sijaitsee juuri täällä. Verkostotyö oli osa projektia.

Vantaankosken seurakuntaan palkattiin määräaikainen projektityöntekijä vuosiksi 2012–2014. Projektin tehtävänanto oli suunnitella ja kehittää tapoja kohdata Kivistön alueen ihmiset. Tehtävä painottui suunnittelutyöhön, uuden ideoimiseen ja toimintatapojen kehittämiseen. Projektissa edellytettiin laaja-alaista verkostoitumista Vantaan seurakuntayhtymän sisällä sekä kaupungin ja muiden alueella toimivien tahojen kanssa sekä alueen ihmisiin tutustumista ja käytännön työhön osallistumista. Projektityöntekijä toimi myös projektin ohjaus- ja projektiryhmien sihteerinä. (Kaikkonen 2014, 4). Vantaankoski otti käyttöön seurakunnille suunnitellun Jäsen 360° -työkalun ja projektissa laajennettiin näkökulmaa.

Asiakkuusajattelua on jalostettu jäsenlähtöiseen ajatteluun ja siitä on noussut Jäsen 360° -hanke. Vantaankosken seurakunta lähti pilottihankeeksi siihen mukaan seurakuntana ja Vantaan yhtymän osalta. Pilottihanke oli osa MarjaKirkko-projektia. (Vantaankoski)

Vantaankosken kirkkoherra avasi, mitkä olivat seurakunnan strategisia lähtökoh-
tia projektille. Vantaan seurakuntayhtymän strategia määrittelee Vantaan seura-
kuntia seuraavasti: ”Olemme kirkko Vantaalla, joka kohtaa ja vahvistaa ihmisiä ja
on työssään uudistuva kirkko”. MarjaKirkko-projektin visioksi otettiin Vantaan
strategia, koska se sopi työhön hyvin. Visio sanoitettiin uudelleen: ”Seurakunta
vahvistaa Kivistön kasvualueen yhteisöllisyyttä aktiivisessa yhteistyössä Marja-
Verkon, Vantaan kaupungin ja alueen yhdistysten kanssa”. Vantaankosken seu-
rakunnan missio otettiin myös suuntaviivaksi projektille: ”Olemme armon asialla
vaativassa maailmassa”. Kirkkoherra avasi myös Vantaankosken seurakunnan
mission käytännön ulottuvuuksia myös seuraavasti:

Projektin näkökulmasta seurakuntana lähdimme miettimään ja tote-
simme, jotta me osaisimme kohdata, niin meidän täytyy tuntea ketä
me kohtaamme. (Vantaankoski)

Keskeisiä asioita projektissa olivat viestintä, tilojen käyttö, verkostot ja toiminnan
kehittäminen. Apuna käytettiin Jäsen 360° -työkalua. Samaan aikaan, kun seu-
rakunnassa käynnistyi MarjaKirkko-projekti, seurakunta lähti organisaatiomu-
tokseen. Organisaatiomuutos johti koko toimintakulttuurin muutokseen.

5.2 Toimitilat alueilla

Kaikissa haastatteluseurakunnissa suurin osa kasvualueille muuttajista on lapsi-
perheitä ja nuoria aikuisia. Tämä vaikutti haastateltavien mielestä osittain siihen,
minkälaisia tiloja seurakunta kaavaili uusille asuinalueille. Toinen vahvasti vaikut-
tava tekijä oli seurakuntien taloustilanne. Paavalin seurakunnassa seurakuntati-
laa kartoitettiin pitkään ja sen mietintään perustettiin myös työryhmä.

Siinä oli ensin kaikenlaisia kaavailuja, että voisiko se olla aikuistyötä
tai jumalanpalveluksia, mutta sitten vähitellen mentiin siihen, ettei
siitä tule sakraalitila. Vaan tehdään avoin tila. Sakraalitila asettaa
aina tiettyjä rajoituksia, joka vaikuttaa käyttöön tai imagoon. Me ha-
lusimme, että se on mahdollisimman avoin kokoontumistila. (Paava-
lin srk)

Nuorten perheiden osalta seurakunnilla on tuhannen taalan paikka olla osallisena heidän elämässään, kun sosiaalinen verkosto on heillä rakentumassa. (Rekola)

Paavalin seurakunta hankki Arabianrannasta kerrostalon alakerrasta toimitilan, joka on Flooranaukiolla keskeisellä paikalla. Toimitila sai nimekseen Keula. Keula on 170-neliöinen huoneisto kerrostalon alakerrassa. Huoneistossa on kaksi huonetta, joilla on yhteinen eteinen. Tarvittaessa tilassa voi kokoontua kaksi eri ryhmää samanaikaisesti. Suurempaa, 80-neliöistä huonetta käytetään seurakuntasalina ja sinne mahtuu noin 40 henkeä. Päätoimintamuoto arkisin on iltapäiväkerho. Pienempää, 30 neliön huonetta käytetään lasten leikkihuoneena myös kirkollisten toimitusten aikana. Flooranaukiolta on Paavalin kirkolle 1,2 km. Raitiovaunuliikenne kulkee suoraan kirkolle.

Siinä on toteutunut se, mitä ajateltiin siitä salitilasta. Siihen mahtuu noin 40 henkeä ja pienille perhejuhille ja kun se on alueen keskellä. Se on hyvin toimiva tila ja toimii ikään kuin olohuoneena alueen asukkaille. Usein ihmisillä ei ollut niin isoa asuntoa, että siellä olisi voinut järjestää esimerkiksi kasteita. Ihmiset ovat myös pitäneet siitä. (Paavalin srk)

Perjantaisin Keulassa on diakonian järjestämä avoin, kahvilatyypinen aamupala sekä lehdenlukupaikka. Kahvilassa on mahdollisuus käyttää myös tietokonetta. Lisäksi nuorisotyö järjestää Keulassa arkipäivisin varhaisnuorten kokkikerhoja ja viikonloppuisin nuorten kokoontumisia. Kaikilla seurakunnan työmuodoilla on tilassa säännöllistä toimintaa. Viikonloppuisin Keulassa on kirkollisia toimituksia ja perhejuhlia klo 17–22.

Nykyaikana on se, että alueelle tullaan olohuone-mentaliteetilla sellaiselle keskeiselle paikalle. Asukkaiden palaute on, että samasta talosta ja lähitalosta tullaan mielellään tällaiseen. Vaikka on matkaa kirkolle vaan se kilometri. Maantieteellinen läheisyys on ihmisille aika tärkeä, kun se on vaivatonta. (Paavalin srk)

Vantaankoskella Kivistössä kirkko on 700 metrin päässä vuonna 2015 avatusta juna-asemasta. Kannisto on Kivistön uudella asuinalueella ja sinne rakennettiin uusi koulu. Nuorisotila KanNu on koulun tiloissa. Seurakunta ei halunnut omaa tilaa vaan yhteistyötä kaupungin kanssa. Vantaankosken seurakunnassa on

myös käytössä Vantaan seurakuntien Konttikirkko, jota käytetään projektiluonteisesti 4-5 kertaa vuodessa.

Ei tarvitse olla meidän oma tila, mutta me toimitaan jossain. Me toimitaan siellä KanNussa nuorisotila. (Vantaankoski)

Rekolan seurakunnassa on kirkko maantieteellisesti aivan keskellä Rekolaa ja Asolassa on seurakuntatalo. Leinelästä kirkolle on 2,5 km ja Asolaan noin 2 km. Molempiin seurakuntatiloihin on huonot liikenneyhteydet Leinelästä. Seurakunta yritti vuokrata Leinelästä päiväkotia iltakäyttöön, mutta käyttäjiä oli niin paljon, ettei seurakunta saanut tilaa käyttöönsä. Rekolan kirkkoherran mielestä Leinelän osalta seurakunnan raja on väärässä kohtaan.

Se erikoisuus, mikä tässä on, niin Leinelä kehäradan varressa ja Ilola on siinä vieressä, mutta siinä menee seurakunnan raja. Tikkurilan seurakunta on Ilolan puolella, jossa on ihan toimiva seurakuntakoti ja sinne olisi ihan melkein sama matka kuin Asolan seurakuntatalolle. Kaikki Leinelän lapset käyvät Ilolassa koulussa. Tässä on kaksi seurakuntaa toimimattomalla yhteydellä ja seurakuntaraja on väärässä kohtaa. (Rekola)

Rekolan seurakunnan olisi helppo järjestää lasten ja nuorten toimintaan Ilolan koululla. Koululaisten olisi helppo osallistua seurakunnan toimintaan sitä kautta. Leinelän koulu on kuitenkin Tikkurilan seurakunnan alueella ja sen takia Tikkurilan seurakunta järjestää nuorten ja lasten toimintaa koululla. Seurakunnan ja kaupungin välinen yhteistyö vaikeutuu, kun kaupungin rajat ovat eri kohdassa seurakunnan kanssa. Seurakunnat tekevät paljon yhteistyötä koulujen kanssa ja niin Rekolankin seurakunta järjestää iltapäiväkerhoja muiden alueiden koulujen sekä päiväkotien tiloissa. Haastateltavat kokivat, että seurakunnan tilojen sijainnilla ja liikenneyhteyksillä on toiminnan kannalta suuri merkitys.

Viikin kirkko on rakennettu vuonna 2005. Muutosprosessin aikana yliopistokampusella oli papinhuone ja lisäksi seurakunnalla oli koulun parakista vuokrattuna tila, joka myöhemmin siirtyi kerrostalon alakerran kerhohuoneeseen. Viikissä on hyvät liikenneyhteydet.

Tilojen suhteen kävi sillä tavalla, että kun aluksi niitä parakkeja rakennettiin, niin sinne jäi tyhjä luokka. Me saimme vuokrattua sen seurakunnalle. Se oli meidän ensimmäinen toimitila vuonna 2000 tai 2001. Me olimme 2-3 vuotta ilman mitään toimitilaa koko alueella. Silloin lainasimme talojen kerhohuoneita tai yliopistolta jotakin luentosalia ja sinne järjestimme tilaisuuksia. (Viikki)

5.3 Toimintaa muutosprosessin aikana ja verkostoituminen

Haastatellut kokivat, että toiminnan kannalta oli tärkeää verkostoitua kaupungin ja eri toimijoiden kanssa ja miettiä seurakunnan roolia alueella. Esimerkiksi kylätahtumat ovat helppo tapa liittyä alueen toimintaan mukaan. Kivistön Kanniston koulun yhteydessä on iso kaupungin nuorisotila KanNu, jossa seurakunta järjestää kerho- ja pyhäkoulutoimintaa, isä-lapsi- ja äiti-lapsi-iltoja sekä senioritoimintaa. Seurakunta järjestää senioritoimintaa oman toiminnan lisäksi yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Rekolassa seurakunnalla oli yhteistyötä Leinelän päiväkodin kanssa heti sen rakentuessa. Rekolan seurakunta meni mukaan myös Leinelä-päivään, jossa uusia asuntoja esiteltiin ihmisille. Viikissä seurakunnalla oli toimintaa alueella jo ennen kuin kirkko rakentui.

Seurakunta aloitti työn etupainotteisesti. Tämä oli Viikissä juuri parasta, että olimme siellä jo ennen kuin ne ihmisetkään olivat siellä. Kaupunkikaan ei ollut ehtinyt vielä kaikkia omia toimintojaan aloittaa sillä alueella, kun me jo olimme siellä. Se tarkoitti sitä, että pääsimme mukaan kaikkiin mahdollisiin yhteistyökuvioihin. Kenelläkään ei olisi ollut resursseja tähän, ellei olisi ollut tämä seurakunnan viisas päätös, että ollaan etukäteen siellä ja ollaan mukana suunnittelemassa uutta aluetta. Kun uusi alue syntyy, niin asukkailla on hirveästi energiaa. Kaikki on innostuneita ja haluavat tehdä tästä hyvän alueen. Ajatuksena, että tästä tulee maailman paras asuinalue ja sitä energiaa pystyy hyödyntämään kaikkeen hyvään. (Viikki)

Seurakuntien kasvualueista vastaavien työntekijöiden puheissa nousi esiin verkostoitumisen merkitys: verkostoiduttiin alueen muihin toimijoihin ja toimijoiden kesken suunniteltiin yhdessä muutoksen tuomia haasteita ja mahdollisuuksia. Kirkko tarvitsee yhteyksien rakentamista, jotta se pystyy luomaan uudenlaista toimintaa. Kirkon tekemä työ mielletään kolmannen sektorin työksi ja kolmannen

sektorin työ vahvistuu. Haastateltavat kokivat, että kirkko on varteenotettava yhteistyökumppani ja alueellinen työ helpottuu, kun yhteistyötahot tuntevat toisensa.

MarjaKirkko-projektissa me olemme hyvin vahvasti olleet perustamassa MarjaVerkkoa, joka on 30–40 järjestön yhteinen toimija. Siinä on urheiluseuroja, Lions Clubeja, Martat, SPR ja eri järjestöjä. Sillä alueella toimivat järjestöt ovat kokoontuneet yhteen MarjaVerkoksi. Eli se on yksi keskeinen osa alue, mikä me otettiin tässä huomioon. (Vantaankoski)

Jokainen kaupunginosa on omanlaisensa, mutta että syntyy ne yhteistyökuviot sekä verkostot ja tulee tutuksi ihmisten kanssa, niin sen jälkeen on helppo soittaa jollekin virkamiehelle, että meillä on nyt tällainen ja tällainen, että mitäs sinä tykkäät ja voisimmeko me jotenkin toimia? Kun kasvot tulevat tutuiksi, niin kaikki yksinkertaistuu. Mutta ensin täytyy luoda ne verkostot. (Viikki)

Viikissä seurakunta perusti virkamiestyöryhmän, jonka puheenjohtajana Viikin aluekappalainen toimi ensimmäiset vuodet. Työryhmä kokoontui 2-4 kertaa vuodessa. Viikissä toimi myös kaupungin suunnitteluviraston alulle panema virkamiestyöryhmä, jossa seurakunnan työntekijät olivat mukana. Viikissä seurakunta teki aloitteen virkamiesyhteistyöstä.

Verkostoitua vahvasti, eikä gettoutua siihen omaansa, vaan etsiä yhteistä hyvää muiden kanssa. Siellä kuultiin kaupungilta, miten rakennustoiminta edistyi ja miten kouluja ruvetaan perustamaan. Sitten kuultiin päiväkodilta, miten päiväkoteja rakennetaan. Kuultiin asukastalojen suunnittelutilanne. Yliopisto oli siinä tietenkin mukana ja kuultiin mitä yliopisto kampuksella tapahtui. Miten niiden rakennustoiminta sujuu ja miten opiskelijoiden asunnot vaihtuvat. Siinä oli monenlaista ja kaikki oli tavalla tai toisella linkissä Viikkiin ja kaikkiin oli henkilökohtainen yhteys. Näin me seurakunnan työntekijöinä tunnettiin aluepoliisin kuviot, yliopiston ihmiset, koulut, päiväkodit ja kaikki kaupungin virkamiehet. Siinä on energiaa uuden alueen synnyttämisessä ja siinä on kova draivi aluksi. (Viikki)

Verkostoituminen on tärkeää. Tärkeää on kaikkien alueen toimijoiden ja yhdistysten kanssa mennä mukaan Kalasatamakuviin. Tämä vuorovaikutus voi parhaimmillaan synnyttää uusia toimintatapoja ja toimintamuotoja. (Paavalin srk)

Vantaankosken seurakunnan projektin visio on, että seurakunta vahvistaa Kiviston kasvualueen yhteisöllisyyttä aktiivisessa yhteistyössä MarjaVerkon, Vantaan

kaupungin ja alueen yhdistysten kanssa. Kalasataman projektin (2014–2016) keskeisenä tehtävä on verkostoituminen alueen toimijoihin.

Voisi sanoa tämän kymmenen vuoden aikana tähän alueen vastaanottamiseen, että siihen alkuun olisi pitänyt pystyä kiinnittämään enemmän huomiota. Tällä kokemuksella, mikä nyt on, niin suhtaudun ihan uudella tavalla Kalasataman rakentamiseen. (Paavalin srk)

Ihminen sitoutuu vastuuseen siitä, mistä tuntee olevansa osallinen. Mitä enemmän ihminen kokee osallisuutta seurakunnasta, sitä vastuullisemmin hän osallistuu seurakunnan tehtävien hoitamiseen. Tässä on pohja ihmisten tavoittamiseen ja seurakunnan verkostoitumiselle alueella. Asukkaat on hyvä ottaa mukaan alueen suunnitteluun. Asukkaiden paikallistuntemus vaikuttaa suunnittelutyöhön. Viikissä asukkaat perustivat piirineuvoston, jotta pääsivät vaikuttamaan seurakuntatyöhön alusta lähtien. Seurakuntatyön työntekijäkeskeisyydestä tulisi pyrkiä aitoon vuorovaikutukseen ja palata seurakuntatyön juurille.

Me kummatkaan työntekijät ei asuttu alueella, niin heillä oli ihan erilainen tuntuma siihen, mitkä ovat ne kysymykset, mihin pitäisi vastata. Sitä varten me tarvittiin se joukko. (Viikki)

Kasvualueiden seurakunnat ja alueiden muut toimijat toivottivat yhdessä uudet asukkaat tervetulleiksi. Viikissä mukana oli kaupungin yhdyskuntatyöntekijä. Rekolan kirkkoherra kertoi, että heidän seurakunnassaan pidettiin tärkeänä kohdata uudet asukkaat henkilökohtaisesti. Kun ensimmäiset asukkaat muuttivat Leinelään, heidät toivotettiin tervetulleiksi viemällä leipää jokaisen asukkaan kotiovelle. Leivän lisäksi annettiin pieni informaatiopaketti Rekolan seurakunnasta sekä voimassa oleva kausiesite. Seurakunta pyrki reagoimaan uusien talojen rakentamiseen nopeasti, jotta uudet asukkaat saatiin heti toivotettua tervetulleiksi.

Opinnäytetyöni työelämäohjaaja, Laajasalon aluekappalainen, toivoi ennen muuta konkreettisia ehdotuksia Kruunuvuorenrannan uusien asukkaiden kohtaamiseen näiden muuttaessa alueelle. Alla on lista seurakunnilta saaduista vastauksista.

Paavalin seurakunnassa

- Helsingin seurakuntayhtymän kautta on lähetetty tervetuloivotus uusille asukkaille. Koulu- ja lapsityöhön panostetaan. Koulujen kautta lapset saavat seurakunnan materiaalipaketin.

Viikissä

- Seurakunnan työntekijät ovat kaupungin yhdyskuntatyöntekijän kanssa ”laputtaneet” taloja ja kutsuneet uusia asukkaita esim. taloyhtiöiden kerho- huoneisiin järjestettyihin tilaisuuksiin.
- Seurakunta oli perustamassa Viikki-seuraa.
- Seurakunta oli aktiivisena mukana asukastalojen toiminnassa.
- Seurakunta järjesti jouluaaton hartauden ulkona.

Vantaankoskella ja Rekolassa

- Lämpimiä leipiä on jaettu uusien asukkaiden ovilla ja heidät on toivotettu tervetulleiksi seurakunnan tervetulopaketilla sekä oman seurakunnan voimassa olevalla esitteellä.
- Kirkkopyhiä järjestettiin uusille asukkaille.
- Martinlaaksossa on järjestetty naapurimessuja ja samaan pyritään myös Kivistön alueella. Vantaankoskella on ollut kauneimpia joululauluja ja glögitarjoilua kaupan pihalla uudella alueella.
- Vantaankosken seurakunta oli mukana asuntomessuilla 2015. Rekolan seurakunta oli paikalla Leinelä-päivässä ja asuntoesittelyjen aikaan.

Seurakunnan työntekijät kertoivat yhteyksistään taloyhtiöihin ja huoltoyhtiöihin, jotta leivänjakelut sujuivat ja rappukäytäviin päästiin sovittuna aikana. Rekolassa tilattiin paikallisesta leipomosta leivät. Myös tiedot asuntoesittelyistä tulivat seurakuntiin yhteistyötahojen kautta ja seurakuntia kutsuttiin asuntoesittely-päiviin. Kaikki haastateltavat kertoivat, että seurakunnan vapaaehtoiset ja luottamushenkilöt olivat aktiivisesti mukana uusien asukkaiden kohtaamisessa. Viikissä myös kaupungin yhdyskuntatyöntekijä oli keskeinen yhteistyökumppani.

5.4 Vantaan malli muutoshasteisiin

Vantaankosken projektin lähtötilanne ja haaste oli lähestymistapa. Seurakunnassa mietittiin, millä tavalla tavoittamisen menetelmiä kehitettäisiin vai pyrkiikö seurakunta kehittämään paikallista verkostotyötä ja toimintaa. Seurakunnassa päädyttiin kehittämään koko seurakuntaa jäsenlähtöisempään suuntaan. Vantaankoskella strategia ja visio antoivat suuntaviivat projektille. Samaan aikaan seurakunta loi uuden organisaatorakenteen. Organisaation kehittäminen alkoi seurakunnassa 2012 samaan aikaan kuin MarjaKirkko-projekti.

Mitä nämä tarkoittavat käytännössä, sitä lähdimme miettimään projektin näkökulmasta ja todettiin, että jotta me osaisimme kohdata, niin meidän täytyy tuntea ketä me kohtaamme. Me tunnemme aika vähän ihmisiä, vaikka me tunnemme hyvin sen pienen porukan, joka meillä käy. Mutta kun meillä on 27 000 ihmistä ja joista 200 käy kirkossa, niin muutama jää vielä tuntematta. Vaikka meillä olisi verkostot ja muut, niin sellainen niin muutama tuhat vaan on lähituntumassa työntekijöillä. 20 000 jää vähän katvealueelle. (Vantaankoski)

Vantaankosken seurakunnan organisaatorakenne muutettiin aluetyömallista vastuualuemalliksi, joka on aivan uusi organisaatorakenteen malli Suomen kirkossa. Aikaisempien aluetiimien tilalle tulivat moniammatilliset tiimit, joiden vastuualueina ovat julistus, kasvatus, palvelu ja jäsenajattelu. Uudessa tilanteessa työalojen vastuut oli yksi tapa vastata strategiseen linjaa, että kohtaamista vahvistetaan.

Kun me ruvettiin miettimään, miten me työntekijäporukalla pystyttäisiin vastaamaan, niin tämä on yksi. Totesimme, että ei riitä se vanha työalapohjainen malli, kun se on aika kapea. Työalojen vahvistaminen on yksi osa, johon Vantaankoskella on luotu uuteen strategiaan ja kohtaamisen vahvistamiseen uudessa tilanteessa. Työalapohjainen malli koettiin liian kapeaksi ja riittämättömäksi vastaamaan muuttuviin haasteisiin. (Vantaankoski)

Vantaankosken seurakunnassa on organisaation tukitoimintoja eli aluetiimejä. Aluetiimit muodostuvat vastuualueen, ei maantieteellisen alueen ympärille, vaan tiimit kantavat vastuuta koko seurakunnan alueella siitä vastuualueensa kokonaisuudesta, josta vastaavat seurakunnassa. Esimerkiksi jumalanpalvelustiimi miet-

tii jumalanpalveluksien toteuttamista koko seurakunnan alueella. Kaikissa tiimeissä on työntekijöiden lisäksi seurakuntalaisia. Esimerkiksi vapaaehtoisuuksissa on puolet vapaaehtoisia ja puolet työntekijöitä. Kaikissa aluetiimeissä on pyritty siihen, että seurakuntalaisten ääntä kuullaan. Seurakunnassa on vain aluetiimikokouksia ja aluetoimikuntien kokouksista on luovuttu kokonaan. Vantaankoskella koettiin haasteena työntekijöiden sitoutuminen muutokseen, vaikka kirkkoherra näki muutoksen hyvänä ja koki, että tiimien avulla seurakuntatyö kehittyi.

Tämä on haasteellisempi siksi, että tämä on uusi malli. Tällaista ei ole missään muualla. Se on haasteellinen myös työntekijöille päästä siihen, mutta me ei enää pystytä vastaamaan siihen ympäröivän yhteiskunnan muutokseen sillä työotteella. Siksi me ollaan lähdetty hakemaan moniammatillista osaamista ja yhdessä tekemistä. Siksi se on myös haasteellista, kun se on toimintakulttuurin muutos. Se ei ole työntekijäkeskeinen vaan se on jäsenkeskeinen. (Vantaankoski)

Kirkon organisaatiokulttuurin vahvuus on sen sukupolvien yli menevä uskonnollinen perintö, jota erityisesti suuret ikäluokat arvostavat ja johon heidät on kotona kasvatettu. Sen varaan myös seurakuntatyö pitkälti rakentuu. Vahvoilla kulttuurisilla juurilla on usein myös varjopuolensa tilanteissa, joissa ulkoinen toimintaympäristö muuttuu. Organisaatiossa pidetään helposti kiinni vanhoista toimintatavoista ja puolustetaan vallitsevia käytäntöjä. (Halava ym. 2009, 54.) Haasteellisuudesta huolimatta kirkkoherra näki muutoksen mahdollistavan moniammatillisen työotteen ja jäsenlähtöisen seurakuntatyön.

Toimintakulttuurin muutos ei tapahdu hetkessä. Seurakunnilla on pitkät perinteet, miten asioita on tehty ja pitkät johtamiskulttuurit. (Vantaankoski)

Organisaatiokulttuuri on pitkän sosiaalisen oppimisen ja yhteisen oppimisprosessin tulosta. Sen myötä työpaikan jäsenille tulee yhteisiä ajattelu- ja käyttäytymismalleja, ja näistä syntyy työpaikan kulttuuri. Ei ole mahdollista luoda nopeasti kokonaan uutta kulttuuria. (Halava ym. 2009, 94–95). Kirkon vakituisista työnteki-

jöistä 35 prosenttia on yli 56-vuotiaita tai sitä vanhempia. (Kirkko 2020, 48). Paavalin seurakunnan aluekappalainen nosti myös haastattelussa esille, etteivät seurakunnat pärjää enää entisten rakenteiden ja toimintamallien varassa.

Suuri kysymys on se, että luotaisiin sellaisia toiminnan rakenteita, että olisimme mahdollisimman lähellä ihmisiä. Se on keskeinen kysymys. Meidän hankaluus on se, että me ollaan saatu tietynlainen koulutus ja meillä on tietynlainen seurakuntakäsitys ja mitä seurakuntatyö on. Ja ne on 60–80-lukulaisia malleja, joiden piirissä me älyllisellä tasolla askaroidaan pitkälti. Meidän voi olla vaikea päästä tästä mallituksesta irti. Se mitä meillä pitäisi olla, niin käyttäjät sosiaalisessa mediassa. (Paavalin srk)

Vantaan projektissa oli käytössä Jäsen 360° -työkalu. Lisäksi Vantaankoskella käytettiin Ristikko-työkalua, jonka Vantaankosken MarjaKirkko-projektisihteeri kehitti. Ristikko-työkalu on kehitetty seurakuntien käyttöön, ja sen avulla pyritään suuntaamaan resurssit oikeaan paikkaan. Seurakuntatyötä tehdään kovassa paineessa ja välillä kovassa kiireessä, mutta on vaikea seurata mihin seurakunnan resurssit todella kohdistuvat. Yleensä seurakunnissa tarkistetaan lähinnä budjetitkaaviot, mutta Ristikko tarkastelee ihmisten kohtaamisen tasoa. Vantaankoskella jäsenajattelua toteutettiin Ristikko-mallilla: kartoitettiin, kenelle seurakunnan toiminta on suunniteltu ja keneen seurakunnan työ nyt kohdistuu. Ristikon avulla huomattiin, että Kivistöön odotettaville nuorille aikuisille tulisi järjestää toimintaa. (Jäsen 360.)

Mutta samalla toiseksi kohderyhmäksi irralliset ja rupesimme miettimään, miten me sitten näiden kanssa toimitaan. Jolloin me huomataan, että meidän varhaiskasvatustyö ja nuorisotyö, erityisesti varhaiskasvatustyö, iltapäiväkerhotoiminta, perhekerhotoiminta, päiväkerhot ja tämä kuvio, vastaa hyvin pitkälle lapsiperheiden tarpeisiin ja sitä kautta niiden vanhempien, jotka ovat sitä irrallisten ikäluokkaa. Näin me saadaan kosketuskohtaa sekä kohtaamista ja sillä tavalla todettiin, että vahvistetaan sitä. (Vantaankoski)

Ristikko-työkalua käyttämällä Vantaankoskella hahmotettiin, mihin seurakunnan toiminnot on suunnattu. Keskityttiinkö toimintaa joillekin ryhmille niin paljon, että toiset ryhmät jäävät katveeseen? Seurakuntatyössä jokin toimintamuoto saattaa jatkua, vaikka sekä osallistujamäärät että työntekijöiden kokemukset kertovat,

että jokin on vialla. Ristikko-työkalun käyttäjät voivat tarkastella, vastaavatko tapahtumavalikoima ja nykyiset painopisteet väestön elämäntapoja. (Kaikkonen 2014, 10.) Halava ym. olivat sitä mieltä, että mitä vanhempi organisaatio, sitä useammin valikoima ei enää vastaa väestön elämäntapaa ja tarpeita. Vantaankoskella todettiin seurakunnan työn kohdentuvan pääsääntöisesti yhdelle ryhmälle. (Halava ym. 2009, 32.)

Sitten todettiin, että meillä ei ole kuin irrallisista 50 % tällä hetkellä. 18–30-vuotiaista 90 prosenttia on irrallisia, eikä se mene niin, että irrallisesta tulee uskollinen. Vaan se on se elämäntapa ja elämän asenne, joka menee läpi elämän yhdellä lailla. Todettiin, että meidän on pakko ruveta löytämään siihenkin ratkaisu, kun sitten on sinkkuja. Sinkuilla ei ole lapsia ja niitä me ei tavoiteta. Ei niin, että kaikille kaikkea, vaan me keskitytään hoitamaan uskollisia, koska se on meidän keskeinen tukijalka. Mutta, jotta me saadaan tulevaisuudessakin ihmisiä pidettyä kirkossa, niin meidän täytyy tehdä muutakin kuin toimituksia. Ja olen sanonut, jotta me saadaan tehtyä toimituksia, niin meidän täytyy tehdä muutakin kuin toimituksia. (Vantaankoski)

Sosiokulttuurisesti kirkko on jo vuosikymmeniä sitten keskittänyt työmuotonsa, palvelutarjontansa ja tekemisensä pääosin yhdelle segmentille eli kansanosalle, joka on löytänyt tiensä kirkon piiriin. (Halava ym. 2009, 32.)

Arabianranta on tyypillinen kantasuomalaisten paikka. Jäsen 360° tulee tulevana vuonna työn alle meidän seurakunnassa, mutta emme ole vielä käyttäneet. Yhtymä on ostanut ne oikeudet ja se tulee käyttöön kaikissa seurakunnissa. Meilläkin on nämä alueet niin erilaisia ja on hyvä, että jatkossa toimintastrategiaa miettiessä sitä voi käyttää. (Paavalin srk)

Paavalin seurakuntakin odottaa Jäsen 360° -työkalua seurakuntaansa. Seurakunnan strategiapohjainen kehittäminen on tärkeää, mutta on hyvä ottaa huomioon myös ympäristön rakenteelliset tekijät ja kehittäminen seurakuntatyötä laajemmastakin näkökulmasta. Kesällä 2015 Kivistössä oli asuntomessut. Myös Kivistön juna-asema rakennettiin ja Kehärata teki Kivistöstä ison aseman. Marja-Kirkko-projekti toteutettiin Vantaalla tietoisesti ennen asuntomessuja ja aseman valmistumista.

5.5 Uskonnollisuus ja seurakunnan tilat muuttavat muotoaan

Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat seurakunnan työntekijät ovat kaikki johtavassa asemassa olevia työntekijöitä ja ovat työssään joutuneet miettimään paljon seurakuntatyön kehittämistä. Haastateltavat kokivat, etteivät voi vastata haastattelukysymyksiin yksiselitteisesti, sillä nuorten aikuisten kohtaamisen haasteet ovat syviä ja heidän suhteensa kirkkoon on erilainen kuin edellisen sukupolven. Kaikissa haastatteluissa nousi esille huoli seurakuntien taloudesta sekä jäsenmäärän pientymisestä. Haastateltavien mielestä seurakuntatyön kehittämisessä täytyy ottaa huomioon nuorten aikuisten suhde kirkkoon.

Arabianrannassa nuori aikuisväestö, josta 20–35-vuotiaita on suurin yksittäinen väestöryhmä. Tietysti voidaan kriittisesti kysyä, missä määrin seurakunta on vastannut juuri näiden liikkuvien ihmisten kysymyksiin. Nuoret aikuiset ja perhettä perustavat on niitä, johon lapsityö on vastannut erittäin dynaamisesti. Ne ihmiset ovat juuri näitä, jotka ovat heiluttamassa kirkon helmoja, eivätkä ole välttämättä kiinteästi liittymässä kirkkoon. Siinä me ollaan yhtä pää painuksissa kuin muutkin seurakunnat. (Paavalin srk)

Halavan, Helinin ja Salmen mukaan kirkon kriisi on todennäköinen, mutta kristinuskoko ei ole kriisissä. Neljännes suomalaisista on sellaisia, joilla on kristillinen vakaumus ilman itselle sopivaa seurakuntayhteyttä. Nämä ihmiset ovat avainasemassa kirkon kasvulle. Jos kirkko ei laajenna palveluitaan omien ”aktiivien” ulkopuolelle, saattaa tämä neljännes luoda tarvitsemansa palvelut kirkon ulkopuolelta, kirkosta välittämättä. (Halava ym. 2009, 36). Kirkon haasteena on perustehävän säilyttäminen ja samalla pyrkiä tavoittamaan kirkosta täysin vieraantuneita että seurakuntayhteyden ulkopuolella eläviä kristittyjä.

Tutkimusten mukaan vallalla oleva kansanomaisinen uskonnollisuus nousee ihmisten omista tarpeista ja elämäntilanteista. (Halava ym. 2009, 37–38). Haastateltavat kokivat, että kirkon rooli on muuttunut ja ihmiset hakevat seurakunnasta tukea sellaisiin elämäntilanteisiin, jossa saavat tukea arkeensa. Näihin elämäntilanteisiin vastaaminen näkyi haastatteluissa lapsiperheiden tarpeiden ja elämäntilanteiden huomioimisena.

Iltapäiväkerho tuli vastaan myös kirkolla, mutta myös Arabianrannassa. Se oli se huutava tarve. Se on se huuto, mihin meidän pitää seurakuntana vastata. Se käytännössä johti niin pitkälle, että meille palkattiin kaksi uutta työntekijää seurakuntaan. Vastattiin siihen huutoon myös niin, että uuteen toimitilaan tulee iltpäiväkerho ja kaksi lastenohjaajaa. (Paavalin srk)

Mutta kun ajattelee niiden ihmisten tilanteen kannalta, ei sitä tarvitse kuitenkaan kirkon sanomaa piilottaa, ei sitä pois oteta. Mutta perhekerhossa äitien tarpeet ovat usein, että niillä on vähän nälkä kun ne tulevat aamulla ja hyvä aamupala on tärkeä. Mutta pidetään myös se alkuhartaus ja siellä on loppurukous. Ei sitä voi pois jättää. (Viikki)

Kirkon asiakaslähtöisyyttä tutkinut Pirjo Vuokko (1996, 48) korostaa, että asiakaslähtöisessä ajattelussa lähtökohtana ei ole se, mitä halutaan tuottaa tai myydä, vaan se, mitä kohderyhmä tarvitsee tai saattaa tarvita. Tällainen ajattelu näkyy haastateltavien seurakuntien toiminnassa: Seurakunnat vastasivat alueen asukkaiden tarpeeseen. Huomionarvoista on, että kirkko on halunnut sijoittaa tilansa alueiden ”olohuoneisiin” voidakseen olla läsnä seurakuntalaisten arjessa.

Uskonnontutkija Kimmo Ketolan mukaan uudenlaisella uskonnollisuudella tarkoitetaan kaikkea uudenlaista kiinnostusta uskontoa kohtaan. Vuosituhannen vaihteessa on Suomessakin uskonnollisuus moninaistunut ja tämä kehitys voidaan tiivistää kahteen päälinjaan. Ensinnäkin on perustettu huomattava määrä uskonnollisia liikkeitä ja toiseksi uskonnollisuuden nähdään muuttuneen kohti yksilöllisempää henkisyttä. Yksilöllinen henkisyys rakentuu usein arkisten asioiden ympärille, jollaisia voivat olla terveys, hyvinvointi ja tulevaisuus. Toisin kuin perinteinen kansanusko, tämä uudenlainen ilmentymä liittyy urbaaniin elämäntapaan ja tavoittaa keskimääräistä paremmin koulutettua väkeä. (Ketola 2003, 53–86.)

Uudenlainen henkisyys pohjautuu yksityisyyteen, yksilölliseen kokemukseen sekä elämään tässä ja nyt. Tämä eroaa huomattavasti perinteisestä uskonnollisuudesta, jonka perustana ovat traditio, uskonnolliset auktoriteetit, organisoidut uskonnon harjoittamisen tavat, muodollisuus ja dogmaattisuus (Heeles 2002, 357–362; Heeles & Woodhead 2005, 47). Seurakuntien haaste on, miten viestiä kantavaa traditiota niin, että myös yksilö voi sen kokea.

Gilliat-Ray muistuttaa, että monet julkisiin tiloihin sijoitetut hengelliset paikat ovat jatkuvassa käytössä, kun samanaikaisesti monet kirkot ammottavat tyhjinä. Kirkon ulkopuolelle sijoitettujen tilojen vapaus ja yksilökeskeisyys tarjoavat ihmiselle mahdollisuuden hiljentyä omanlaisensa uskonnollisuuden parissa ilman, että dogmaattiset uskonnon säännöt tai vaatimukset tulevat tielle (Gilliat-Ray 2005, 357–370).

Vantaan seurakunnissa pohdittiin papin läsnäoloa kauppakeskuksissa projektin alkupuolelta lähtien (Kaikkonen 2014, 46). Myös Viikissä mietittiin kauppakeskuspappia Prismaan, ja Paavalin seurakunnassa oli suunnitelmia Arabianrannan kauppakeskuksessa tehtävästä työstä.

Samalla kehitetään myös toimintaa vähän erilaiseksi, että se ei ole vain kokoavaa tiloihin tuovaa toimintaa. Kun alueelle tulee Jumbon kokoinen kauppakeskus ja siinä on lähdetty kartoittamaan kaupungin kanssa tehtävää yhteistyötä, jalkautuvaa työtettä. (Vantaankoski)

Arabianrannassa olemme pitäneet tärkeänä, että mennään ihmisten luokse sinne kauppakeskukseen. Arabianrannassa ei ole aikaisemmin ollut kauppakeskusta ja kun nyt se kauppakeskus on, niin positiivinen näkyminen alueella on tärkeää. Tärkeätä on myös, että mennään ihmisten luokse ja jalkaudutaan paikan päälle, missä ihmiset ovat ja liikkuvat. Se on aika vanha seurakuntatyöstrategia, että me järjestetään kirkolla joku tapahtuma, joka me itse ollaan keksitty ja me pyydetään ihmiset sinne. Se ei vaan yksinkertaisesti näytä toimivan. (Paavalin srk)

Viime aikoina tutkijat ovat päätyneet korostamaan, että uskonto ei katoa vaan muuttaa muotoaan (Ketola 2006, 305). Ihmiset ovat siirtyneet dogmaattisesta, muodollisesta ja institutionaalisesta uskonnollisuudesta yksilökeskeisempään ja epämuodollisempaan henkisten kokemusten etsintään. (Gilliat-Ray 2005). Eri-tyisesti nuoret aikuiset ovat monien tapojensa ohella edelläkävijöitä myös uskonnollisen muutoksen suhteen. (Ketola 2006, 306).

Seurakuntatilojen maantieteellinen läheisyys sekä matalan kynnyksen toiminta ovat kasvuseurakuntien työntekijöiden kokemusten mukaan ihmisille tärkeitä. Paavalin kirkko on kilometrin päässä Arabianrannasta ja raitiovaunulla pääsee

sieltä suoraan kirkolle, mutta siitä huolimatta ihmiset eivät tule uudelta Arabianrannan alueelta kirkolle. Paavalin seurakunnan aluekappalainen perustelee Keulan seurakuntatilan tarpeellisuutta alueella:

Lapsiperheelle on merkitystä, jos se raijaa tavaroita kilometrin. Nykyaikaa on se, että tullaan olohuone-mentaliteetilla sellaiselle keskeiselle paikalle. Samasta talosta tai lähitalosta tullaan mielellään. (Paavalin srk)

Paavalin seurakunnassa perustettiin 2000-luvun alussa työryhmä, jonka tehtävänä oli miettiä kaupungin omistaman Bookvilla-huvilan ostamista. Työryhmä toimi kaksi vuotta. Idea Keulasta syntyi rakentamisen loppuvaiheessa ja seurakunta osti toimitilan. Alueella on Kääntöpaikka-niminen tila, jossa on vapaata kansalaistoimintaa. Seurakunta ei kuitenkaan halunnut järjestää kilpailevaa toimintaa, vaikka se samaan aikaan joutui luopumaan Toukolan toimitilasta. Seurakunta osti Keula-toimitilan vasta, kun Arabianrannan rakentuminen oli loppuvaiheessa. Keula on sellainen tila, josta seurakunta pystyy helposti luopumaan.

Seurakuntien taloudelliset resurssit heikkenevät lähivuosina. Seurakunnan tilojen tulee olla sellaisia, joista pystytään luopumaan. Keulan rakentumisen keskeinen ajatus oli saada tila, jonka seurakunta voi myös myydä helposti tarvittaessa. Helsingin Sanomat uutisoi jokin aika sitten Helsingin seurakuntien joutuvan ankaralle säästökuurille (Itätuuli i.a.). Verotulojen menetysten ja jäsenkadon takia Helsingin seurakunnat menettävät noin sadan miljoonan euron vuotuisista tuloistaan noin 15 miljoonaa. Säästökuurin kohteeksi artikkelissa oli mainittu mm. toimitilat. Jopa neljäsosasta kiinteistöistä on tarkoitus luopua lähivuosina.

Meillä seurakunnassa myös taloudelliset resurssit heikkenee lähivuosina. Ne tilat tulee olla sellaisia, että niistä pystytään myös luopumaan. Se oli meillä yksi keskeinen ajatus Keulan rakentumisessa, että se on tila, minkä seurakunnat voivat myydä helposti. (Paavalin srk)

Omien kiinteistöjen ylläpitäminen on myös kallista. Haastatteluissa nousi esille myös muiden kuin seurakuntien omien tilojen käyttö. Kirkko tarvitsee helppoja mukaan liittymisen mahdollisuuksia ja tiloilla on keskeinen asema tässä. Uusille alueille muuttaa usein lapsiperheitä. Päiväkotien ja muiden kaupungin toimitilojen

vuokraaminen tekee mahdolliseksi järjestää toimintaa perheille. Seurakunnan ei tarvitse myöskään kiinnittyä rakennuksiin, joita ei voi käyttää muuten kuin kirkkoina. Varsinkaan pienten lasten vanhemmat eivät arjen haasteiden keskellä jaksakaan liikkua lasten kanssa pitkiä matkoja. Sillä on merkitystä, että voi osallistua seurakunnan toimintaan omalla asuinalueellaan.

5.6 Media, viestintä ja kirkko

Seurakunnan tehtävä on tiedottaa ja viestiä toiminnastaan julkisesti. Tiedottaminen eli informointi on oleellinen osa kerrottaessa seurakunnan toiminnasta ja saatettaessa välttämättömät faktat niitä tarvitsevien tietoon. Tiedottamisen rinnalla tarvitaan kuitenkin myös viestintää, joka tähtää vuorovaikutukseen ja asenteiden muutokseen. Kaikissa haastatteluissa tulivat esille sosiaalisen median käyttö seurakuntatyössä ja viestinnän muutokset. Seurakunnan viestintä ei ole vain tiedottajan vastuulla, viestinnän käytäntöjen pitäisi lävistää koko työyhteisö.

Se mitä meillä pitäisi olla, niin käyttäjät sosiaalisessa mediassa ja verkostoissa. Meillä on nyt vuoden 2014 alusta projektityöntekijä, jonka työn painopiste on Arabianrannassa ja rakentuvassa Kalasatamassa. Hänen keskeinen toimintaideansa ja keskeisin tehtävänsä on olla verkostoissa toimimassa. (Paavalin srk)

Kirkon haaste ei ole niinkään se, kuinka tietoa seurakunnan tilaisuuksista jaetaan, vaan kuinka saada ihmiset kiinnostumaan kirkon sanomasta. Viime kädessä kirkon perustehtävä on säilynyt samana kirkon alkua ajoista asti. Kirkon tehtävänä on välittää viestiä armollisesta Jumalasta ja rohkaista ihmisiä uskomaan Häneen sekä elämään tätä uskoa todeksi lähimmäistään rakastaen. Vantaankosken projektissa keskeinen osa-alue oli viestintä.

Miten me viestinnällisesti saadaan kiinni tämä irrallisten porukka, joka on tässä jäsen 360° se segmentti, irralliset suoriutujat, jotka ovat nuoria miehiä. Viestintä on tärkeä kanava, millä kirkko tavoittaa heidät, kun he eivät tule tilaisuuksiin, eivätkä he käy missään. Korkeintaan toimituksissa jonkin verran ja viestintä on se toinen kanava, millä heidät tavoittaa. (Vantaankoski)

Viestimisen haaste syntyy siinä, että kirkko ei 2000-luvulla enää tavoita sanomalaan suomalaisia. Yhä harvempi kokee kristinuskon sanoman omakseen. Nuoret aikuiset vierastavat instituutioita ja liittävät kirkkoon monia kielteisiä piirteitä, kuten epätasa-arvon, byrokraattisuuden, elämästä vieraantumisen ja vanhoillisuuden. Siksi seurakunnan tulee viestiä rohkeasti pitäen esillä niitä arvoja, joille seurakunnan elämä ja toiminta rakentuvat. Arvomaailmojen moninaisuus ja erilaiset kohderyhmät haastavat seurakuntaa myös käyttämään eri medioita monipuolisesti ja niitä yhdistellen.

Virtuaaliset verkot ja sosiaalinen media ovat tulleet jäädäkseen. Ihmisten aika kuluu yhä enemmän tietoverkoissa ja sosiaalinen media on moninaistunut nopealla aikavälillä. Mittasuhteet osoittavat, että vaikka kirkko ei haluaisikaan olla median keskiössä, niin median todellisuudella on tämän päivän kuluttajakansalaiselle suuri merkitys. Kirkon ja seurakuntien on otettava aktiivisempi rooli media-vaikuttamisessa, etteivät ne marginalisoidu. Seurakuntien on reagoitava median murrokseen ja monipuolistumiseen ajoissa ja riittävän vakavasti, koska se on osa suomalaisen toimintaympäristön muutosta. Verkkoviestintään perehtyminen, mediasuhteiden hoito, tiedotusorganisaation toimintamallit, keskittyminen medioihin ja kasvojen näyttäminen vahvistavat kirkon läsnäoloa ja vaikuttavuutta. (Halava ym. 27–29.)

Kirkko tarvitsee helppoja mukaan liittymisen mahdollisuuksia, joista internet on työkaluna ylivoimaisesti tehokkain. Sosiaalinen media tarjoaa uusia mahdollisuuksia osallisuuteen ja tiedon jakamiseen. Tästä hyvä esimerkki on www.vapaaehtoistyö.fi, vapaaehtoisten auttamisen verkkopalvelu, josta ihmiset voivat valita mieleisensä vapaaehtoistyön. (Halava ym.,77)

5.7 Nuoret aikuiset ja monikulttuurisuus

Nuoret ikäluokat eivät toimi monissa asioissa samoin kuin vanhempansa. Heidän elämäntapansa ja -piirinsä sekä tavat seurata viestintäkanavia ovat edelliseen sukupolviin verrattuna erilaisia. Nuorten arki ja viiteryhvät eivät muodostu välttä-

mättä maantieteellisesti, vaan he verkostoituvat muulla tavoin ja kokoontuvat itselleen tärkeiden asioiden ympärille. Miten seurakunnat vastaavat nuorten aikuisten elämäntapojen muutoksiin vai tulevatko he jättämään lähivuosina kirkon suurin joukoin? Halavan mukaan tämä kohtalonkysymys ratkaistaan suurissa kasvukeskuksissa. (Halava 2009, 57). Esimerkiksi Rekolan seurakunnan jäsenmäärä on pienentynyt, vaikka seurakunnan alueen väestömäärä on kasvanut.

Se on Rekolan tilanne, että alueen väkimäärä kasvaa, mutta seurakuntaan kuuluvien prosentuaalinen osuus pienenee ja myös seurakunnan jäsenmäärä on pienentynyt. Siitä huolimatta, että Leinelään on tullut paljon asukkaita. (Rekola)

Monikulttuurisuus haastaa myös seurakuntia. Suuret kasvukeskukset saavat väestökasvunsa etenevässä määrin maahanmuuttajista. Tämä lisää kirkon toimintaympäristön uskonnollista monimuotoisuutta ja -kulttuurisuutta. Maahanmuuttajista kuudellakymmenellä prosentilla on kristillinen tausta. Maahanmuuttajat koettiin Vantaankosken seurakunnassa voimavarana, ja maahanmuuttajat tuovat uutta ruoka- ja musiikkikulttuuria seurakuntaan. Vantaankosken seurakunta perusti kansainvälisyys- ja lähetystyöntiimin, jonka mukana seurakunta on saanut maahanmuuttajia vastuunkantajiksi. Seurakunnat eroavat toisistaan siinä, miten paljon heidän alueelleen muuttaa maahanmuuttajia.

Paavalin seurakunnan alueella alueet poikkeavat aika voimakkaasti toisistaan. Esimerkiksi Itä-Pasila, joka kuuluu meidän seurakunnan alueeseen, niin siellä on Helsingin suurpiireistä muistaakseni kahdeksanneksi eniten muista kulttuureista muuttaneita ihmisiä, 17 % eli viidennes alueen asukkaista. Arabianrannassa vastaava luku on 2 %. Arabianranta ei ole maahanmuuttajamiljö. Se pitää tietysti ottaa huomioon, jos miettii seurakuntien rakentumista. Jos alueelle muuttaa paljon muista kulttuureista ihmisiä, niin se pitäisi jotenkin huomioida strategiassa. (Paavalin srk)

Tänä päivänä seurakunnilla on paljon muuttuvia haasteita joihin kirkko ei kykene vastaamaan entisin menetelmin. Kirkko tarvitsee uudenlaista toimintaa, jota nuoret aikuiset ja maahanmuuttajat voivat uudistaa.

5.8 Vapaaehtoistyö

Vantaalla seurakunnissa on lähdetty 2000-luvun alkupuolella määrätietoisesti kehittämään vapaaehtoistoimintaa, ja siinä on tehty paljon työtä. Vantaalla pidetään keskeisenä asiana, että seurakunnilla on hyvät välit kaupungin ja koulujen kanssa. Vantaalla Suurella sydämellä -hanke ja koko vapaaehtoistyön kehittäminen on ollut tärkeä prioriteetti pitkään. Vapaaehtoistyön kehittämisessä Vantaan seurakunnat ovat tehneet yhteistyötä HelsinkiMission kanssa.

Kävimme HelsinkiMissiossa konsultaatioreissulla ja todettiin, että sama mitä meillä suunnitteilla, niin siellä on jo. Vahvistui, että vapaaehtoistyössä on kuusi perusulottuvuutta: rekrytointi, työhön perehdyttäminen, tukeminen, koulutus, virkistystoiminta ja työntekijöiden koulutus. (Vantaankoski)

Vantaankosken seurakunnassa vapaaehtoistyöllä on kuusi perusulottuvuutta, joita pyritään pitämään yllä niin, että jokainen osa-alue on kunnossa. Vapaaehtoistyöntekijöiden osallistaminen vaatii myös työntekijöiltä uudenlaista työtettä. Kuudes peruselementti on työntekijöiden koulutus, miten toimitaan vapaaehtoisten kanssa? Se ei ole vapaaehtoisten koulutusta, vaan työntekijöiden koulutusta vapaaehtoisten kanssa toimimiseen.

Työntekijä ei tee kaikkea, vaan on enemmän valmentaja ja mahdollistaja. Se vaatii erilaista työtettä. Muutos vaatii kärsivällisyyttä ja aikaa. Toimintakulttuurin muutos ei tapahdu hetkessä. Seurakunnilla on pitkät perinteet ja johtamiskulttuurit, miten asioita on tehty. (Vantaankoski)

Vantaalta on lähtenyt liikkeelle myös muihin seurakuntiin levinnyt ”piparikampanja”, joka on hyvä malliesimerkki vapaaehtoisten ja seurakunnan työntekijöiden yhdessä tekemästä työstä. Seurakunta jalkautuu ja vapaaehtoiset ovat työntekijöiden kanssa jakamassa pipareita ja pussittamassa niitä. Vantaalla on saatu vapaaehtoisia myös uudella alueella tehtävään seurakuntatyöhön.

Olemme pyrkineet myös siihen, että kehitämme toimintatapaa vielä paljon enemmän vapaaehtoisten ja jäsenten kanssa yhdessä toimimiseksi. Toteutetaan afrikkalaista sananlaskua. Jos haluat päästä

nopeasti, niin kulje yksin. Jos haluat päästä pitkälle, niin kulje yhdessä. (Vantaankoski)

Kolme haastateltavista oli sitä mieltä, että vapaaehtoisten tarve kasvaa seurakunnissa, kun palkattujen työntekijöiden resurssit vähenevät. Eläkkeelle jäävät seniorit ovat entistä hyväkuntoisempia ja seurakunnat alkavat toimia enemmän kansalaisjärjestöjen tavoin. Vapaaehtoisuus ja paikallisten verkostomaisten yhteisöjen kasvu tulee lisääntymään. Seurakunnan vapaaehtoistyössä on otettava huomioon seurakunnan peruslähtökohta – osallisuus, johon sisältyy vastavuoraisuus. Vapaaehtoiset on hyvä ottaa mukaan jo työn suunnitteluun, kun he tulevat mukaan seurakunnan toimintaan.

Juuri tämä kaupunkiyhteistyö ja järjestöyhteistyö, että se ei ole vain seurakuntakeskeistä tai työntekijäkeskeistä. Yhtenä tärkeänä osana tässä on vapaaehtoistoiminta, jota meillä on kehitetty paljon. Meidän seurakunnassa on noin 600 vapaaehtoista. (Vantaankoski)

Sosiaalipolitiikan emeritaprofessori Briitta Koskiaho kiertää Suomea puhumassa ihmisten osallistumismahdollisuuksien puolesta. Hän suuntaa sanomansa myös kirkolle. Hänen viestinsä on, että ihmiset haluavat tulla mukaan, jos he tietävät, että heidän on mahdollista saada aikaan jotain arvokasta ja koskettavaa. Koskiahon mukaan osallistuminen on tehokasta silloin, kun panostetaan ihmisten omiin kokemuksiin ja heidän itsensä kehittämiin ja kontrolloimiin toimiin. Osallistumista tukevat molemminpuolinen luottamus, itsearvostus ja ymmärtäminen. Koskiahon mukaan työntekijöiden ja vapaaehtoisten välillä tulee olla tasavertaiset suhteet. Työntekijät ovat enemmänkin mahdollistajia kuin tekijöitä. Vapaaehtoisten osallistumiseen on Koskiahon mukaan oltava resursseja, ja toimintoja on jatkuvasti kehitettävä. (Halava 2009, 69.)

Vapaaehtoistyö vaatii aikaa ja ”tuhannen taalan kysymys” onkin, miten seurakunnassa saataisiin kaikkien ihmisten lahjat käyttöön. Ihmisillä on paljon osaamista työelämän ja harrastusten kautta ja esimerkiksi eläkkeelle jääminen on usein elämänvaihe, jonka jälkeen voi olla mielekästä saada osaamisensa ja aikansa uudenlaiseen käyttöön. Tässä pääsee toteutumaan myös seurakunnan työn perusidea: Lahjat tuodaan vaihtopöydälle.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA

6.1 Nuoret aikuiset kirkon muutosvoimana

Tutkimuksen keskeisiä tuloksia on, että seurakuntien kasvualueille muuttavista suurin osa on lapsiperheitä ja nuoria aikuisia. 18–29-vuotiaat ovat suurin ikäryhmä niistä, jotka ovat eronneet kirkosta. Suurella todennäköisyydellä Kruunuvoorenrantaan muuttaa myös paljon nuoria aikuisia ja lapsiperheitä. Tässä elämänvaiheessa asetetaan asumaan jonnekin. Nuoret aikuiset ovat se väestöryhmä, joka on etäännytynyt kirkosta, ja tämä on varmasti osaltaan vaikuttanut seurakuntien keskeisiin haasteisiin kasvualueilla.

Uskonnollisuuden sekä kirkon merkitys on muuttunut erityisesti nuorten aikuisten keskuudessa ja se vaikuttaa väistämättä seurakuntien jäsenmäärään. Kirkosta eroamisen odotetaan jatkuvan. Kirkko kamppailee samojen yhteiskunnallisten haasteiden kanssa kuin kaikki muutkin perinteiset instituutiot. Jäsenmäärällä on suora vaikutus kirkon ja seurakuntien talouteen. Seurakuntien taloudellinen tilanne määrittelee reunaehdot seurakuntien toiminnalle. Seurakunnat ovat nyt tilanteessa, jossa vaihtoehtoina ovat strategiapohjainen kehittäminen tai taloudellisten resurssien supistaminen.

Vanhat mallit seurakuntatyössä eivät enää riitä. Seurakunnat tarvitsevat helppoja mukaan liittymisen mahdollisuuksia. Seurakuntatyön keskeisimpänä tekijänä on ihmisten kohtaaminen siellä, missä ihmiset elävät arkeaan. Seurakunnan resurssien vähetessä on järkevää miettiä, miten seurakunnat suuntaisivat toimintaa oikeille kohderyhmille. Seurakunnan taloudelliset resurssit heijastelevat myös toimitiloihin ja niiden hallintaan. Seurakuntatilalla on tärkeä merkitys toiminnalle, mutta seurakunnan toiminta ei vaadi omia tiloja. Kaupunkiympäristössä seurakuntien tilojen tulisi olla keskeisellä paikalla.

Seurakunnat tarvitsevat alueellista verkostoyhteistyötä, ja siihen sisältyy sosiaalisen median käyttö. Tänä päivänä nuoret aikuiset viettävät paljon aikaa sosiaalisen median parissa, ja sen takia seurakuntatyön painopistettä tulisi siirtää sinne,

missä ihmiset viettävät aikaansa. Nuoret aikuiset kohdataan viestinnän kautta. Sosiaalinen media haastaa myös seurakunnan viestintää ja asettaa seurakunnan työntekijät ihan uuden haasteen eteen. Vapaaehtoistyöntekijöiden merkitys kasvaa seurakuntatyössä, ja sen ymmärtäminen on seurakunnille tulevaisuudessa välttämätöntä.

Monikulttuurisuus lisääntyy entistä enemmän seurakuntaelämässä. Erityisesti Vantaan seurakunnan haastatteluissa nousi esille monikulttuurisuuden näyttäytyminen seurakuntaelämässä. Helsingissä maahanmuuttajat vaikuttavat väestörakenteeseen ja seurakunnan elämään, vaikka alueelliset erot ovat huomattavia. Verrattaessa Paavalin seurakuntaa ja Mikaelin seurakuntaa Itä-Helsingissä maahanmuuttajien määrä on Mikaelin seurakunnan alueella huomattavasti korkeampi. Strategiassa on tärkeää ottaa huomioon alueen väestörakenne. Koko Suomen ulkomaalaisista asuu pääkaupunkiseudulla noin 45 prosenttia. Tuoreiden arvioiden mukaan pääkaupunkiseudulla joka neljäs asukas on vuonna 2020 maahanmuuttajataustainen. (Kirkko 2020, 27.)

Seurakuntien haasteet eivät nouse vain alueella asuvista ihmisistä, vaan seurakunnan työntekijät ja työkalut ovat osa haasteita, joita seurakunnat kohtaavat muutoksessa. Seurakunnat elävät monien muutoksien aikaa ja työntekijöitäkin haastetaan muutokseen. Muutos on aina hidasta ja seurakunnat ovat myös sisäisesti murroksessa. Strategiat eivät ole vain kauniita asioita ja hyviä ideoita paperilla, vaan niiden vieminen käytäntöön on seurakunnan viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden vastuulla.

Viime vuosina seurakunnissa on alkanut uusi vaihe, jossa puretaan pitkän kehityslinjan tuloksia ja etsitään uutta laaja-alaisuutta, joustavuutta ja seurakuntalaisten seurakuntavastuuta, jossa osallisuus ja vapaaehtoistyö korostuvat. Vapaaehtoistyön ja maallikkovastuun voimistuminen vaatii työntekijöiltä uudenlaista ajattelutapaa, jossa seurakuntalainen nähdään nimenomaan osallisuuden yhteisön jäsenenä, ei toiminnan kohteena tai palkattujen työvoimaresurssien korvikkeena (Kirkko 2020, 55). Uudessa ajattelussa seurakuntatoiminnan tiloilla on paljon vähemmän painoa kuin aikaisemmin. Noin kymmenen vuotta sitten tehdyt ratkaisut

aiemmillä kasvualueilla ovat tässä mielessä jo vanhanaikaisia. (Malkavaara 2016)

Tämän tutkimuksen perusteella voi todeta, että kirkon teologia ja tutkimustulokset osoittavat samaan suuntaan. Kirkon perustehtävä on pysyvä ja sen lähtökohta on osallisuus. Kirkon tulevaisuuskomitean keskeinen tehtävä on visioda nykyistä reagoitukykyisempää ja osallistavampaa kirkkoa sekä miettiä, miten kirkko voisi entistä tehokkaammin toteuttaa perustehtäviään muuttuvassa toimintaympäristössä.

Voisiko uudistuva seurakunta olla enemmän kuin perinteinen instituutio? Miten kirkossa toteutuisi konkreettisesti ajatus osallisuudesta, siitä, että olemme Kristuksen ruumis? Entä kumpuaako osallisuuden haave vain seurakunnan työntekijöistä? Kohtaavatko työntekijöiden ajatukset ja nuorten, kaupunkilaistuneiden aikuisten todellisuus? Kysymykset tulevaisuuden kirkosta ja seuraavan sukupolven suhteesta seurakuntaan jäävät avoimiksi, mutta kirkon tulevaisuuskomitea jatkaa työtään.

Kirkon tehtävä on kuitenkin kaiken kehityksen, kasvun ja suorittamisen keskellä pitää yhteiskunnassamme esillä sanomaa armosta, eheytymisestä ja anteeksiannosta. Tutkija pastori Ilkka Karimies on sitä mieltä, että kirkon pitäisi luopua kirkosta eroamisen pelosta ja ihmisten vääränlaisesta kosiskelusta. Sen sijaan kirkossa pitäisi nostaa profiilia ja puhua rohkeasti Jumalasta, synnistä, armosta ja kristillisistä hyveistä. Ne ovat hänen mukaansa ”kovia juttuja”, joilla on merkitystä jokaisen ihmisen elämässä. (Halava ym. 2009, 44.)

6.2 Aika haastaa kirkkoa muutokseen

Opinnäytetyön tutkimustehtävällä oli kaksi tavoitetta: löytää Roihuvuoren seurakunnalle välineitä ihmisten kohtaamiseen Kruunuvuorenrannassa sekä nähdä, mitä haasteita seurakunnat kohtaavat uusilla kasvualueilla. Jälkimmäiset haasteet koettiin seurakunnissa niin moninaisina, etteivät ne ole helposti ratkaistavissa. Keskeiset teemat olivat nuorten aikuisten suhde kirkkoon sekä uskontoon,

sosiaalisen median moninaistuminen, vapaaehtoistyön tarve seurakunnissa, monikulttuurisuuden kasvu seurakunnissa sekä jäsenmäärän ja talouden laskun vaikutukset seurakunnissa. Samat haasteet ja teemat nousivat esiin kaikissa haastatteluissa. Näitä teemoja ja asioita en ollut osannut ottaa huomioon haastattelukysymyksiä tehdessäni, mutta ne ovat keskeisiä tutkimustuloksia. Seurakuntien haasteet kasvualueilla eivät ole helposti ratkaistavissa, vaan nykyisin seurakuntatyö vaatii strategiapohjaista kehittymistä, joka läpäisee koko organisaation.

Kasvualueista Vantaankosken seurakunnallinen työ näyttäytyy laajimmin tässä työssä, koska Vantaalla on ollut MarjaKirkko-projekti ja Vantaankoskella on koko organisaation tasolla varauduttu Kivistön kasvualueeseen. Kruunuvuorenrannalla on myös rakenteellisesti yhtäläisyyttä Kivistön kanssa. Kivistö on aikaisemmin ollut pientaloaluetta, mutta nyt alueen kasvaessa voimakkaasti sinne nousee kerrostaloja ja koti 10 000 asukkaalle. Vantaan seurakunnat eroavat jonkin verran Helsingin seurakunnista, ja kaupunkinakin Vantaa on melko erilainen Helsinkiin verrattuna.

Vantaalla asuvien keski-ikä on erittäin korkea ja Vantaa on maailman nopeimmin vanheneva kaupunki. Vantaan yksi erityispiirre on myös, että kaupunkiin muuttavista 90 prosenttia on maahanmuuttajia. Tällä hetkellä myös Helsingin seurakuntien alueelle muuttaa paljon maahanmuuttajia. Monikulttuurisuus rikastuttaisi seurakuntia ja esimerkiksi uusi ruoka- ja musiikkikulttuuri houkuttella nuoria aikuisia seurakunnan piiriin.

Alkuperäinen Roihuvuoren seurakunnasta opinnäytetyölle saatu tehtävä oli kartoittaa toimintatapoja, joilla seurakuntalaiset otetaan vastaan uudella Kruunuvuorenrannan asuinalueella. Vantaankosken seurakunnassakin mietittiin, millä tavalla tavoittamisen menetelmiä kehitettäisiin vai pyrkiikö seurakunta kehittämään paikallista verkostotyötä ja toimintaa. Vantaankosken seurakunta koki olevansa niin suuren yhteiskunnallisen murroksen keskellä, että seurakunta siirtyi paikallisen verkostotyön ja -toiminnan sijaan kehittämään koko seurakuntaa jäsenlähtöisempään suuntaan. Kehityksen tueksi luotiin myös uusi organisaatorakenne. Keskeisiä asioita seurakunnan projektissa olivat viestintä, tilojen käyttö, verkostot

ja toiminnan kehittäminen Jäsen 360° -työkalun avulla. Vantaankoskella seurakuntatyötä kehitettiin koko organisaation tasolla, ja strategia sekä visio antoivat suuntaviivat projektille. Nämä samat keskeiset asiat välittyivät myös kaikista haastatteluista. Tämän tutkimuksen perusteella Vantaankosken malli antaa varteenotettavia näkökulmia Roihuvuoren seurakunnalle.

Kirkon tulevaisuusselonteossa Kirkko 2020 sanotaan, että kirkon tulee tuntea pysyvän tehtävänsä lisäksi toimintaympäristön muutokset. (Kirkko 2020). Helsingin seurakunnissa jäsenmäärän lasku kertoo uskonnollisuuden muutoksesta ja kirkon merkityksen kaventumisesta ihmisten elämässä. Helsingin ja muun Suomen raja kulkee uskonnollisessa mielessä Kehä yhden eikä Kehä kolmosen kohdalla (Mikko Hormio). Helsingistä löytyi uusi ”uskonnoton” väestöryhmä Jäsen 360° -analyysillä. Analyysin mukaan 15 prosenttiyksikköä helsinkiläisistä kuuluu tähän ryhmään. Toinen haastava helsinkiläisryhmä on 25 prosenttiyksikköä helsinkiläisistä, joille kirkko on yhdentekevä. Hurmion mukaan Suomen seurakunnissa yleensä noin neljännes väestöstä kuuluu ”uskollisiin”. Helsingissä heitä ei ole juuri lainkaan. Pääkaupungissa on lähinnä ”avomieliset” segmenttiin kuuluvia. Helsinki tarvitsisi oman kirkkostrategiansa vastatakseen kaupunkiseurakuntien haasteisiin. (Jäsen 360)

Viikki oli vanhin kasvualue, jonka toimintakulttuuriin erot verrattuina Vantaankosken ja Paavalin seurakunnan toimintakulttuuriin nousivat esiin haastatteluissa esimerkiksi tiedottamisen tavoissa. Viikissä ”laputettiin” taloja ja uusien asukkaiden postiluukkuihin jaettiin kutsuja seurakunnan järjestämään tervetuliaistilaisuuteen. Viikin piirikappalainen totesikin, ettei silloinen viestinnän muoto ole enää tämän päivän tapa toimia. Kirkon tulevaisuuskomitean työn yksi merkittävä osa muodostuu kirkollisen kentän kuulemisesta ja viestinnästä. Kirkko tekee työtä auttaakseen seurakuntia muuttuvassa toimintaympäristössä.

Seurakunnilla on yhä enemmän tarve viestiä paikallisesti ja olla mukana paikallisissa sosiaalisissa verkostoissa. Seurakunnan oma facebook-ryhmä on hyvä esimerkki tästä, ja se on myös hyvä viestinnän kanava. Viestintä on seurakunnan perustyötä ja siksi toiminnan ytimessä. Viestintä edellyttää kokonaissuunnittelua

ja haastaa sen kehittämistä kaikilla tasoilla. Tiedottamista ja viestintää suunnitellessa on otettava huomioon ihmisten ja yhteisöjen erilaiset odotukset ja tarpeet sekä määriteltävä tavoitteiden lisäksi sopiva media. Seurakuntatyössä on myös hyvä miettiä, mihin sosiaalinen media sopii ja mihin ei. Sosiaalinen media ei korvaa ehtoollisjumalanpalvelusta ja kasvokkain kohtaamista. Avoimeksi jää kysymys: ”Miten pyhä toimii verkossa?”

Uuden tietotekniikan ja jäsenlähtöisen toimintatavan käyttöönotto vaatisi kirkolta kokonaan uudenlaista toimintakulttuuria. Sen syntyminen edellyttää merkittävää muutosta kirkon johtamiskulttuurissa. Kirkon on uskallettava luopua työntekijäkeskeisyydestä ja sektoroituneista työtavoistaan. (Halava ym. 2009, 79) Seurakuntien haasteena on myös muuttuva työ ja sen uudenlaisen toimintakulttuurin oppiminen. Seurakuntatyö vaatii myös joustavuutta, kun työkuulttuuri on erilaisessa tilanteessa kuin ennen.

6.3 Kirkkona olemisen malli kehittyy

Kirkkona olemisen malli kehittyy. Yhteiskunnan rakenteiden muutoksilla on väistämätön yhteys seurakuntien asemaan ja itseymmärrykseen. Historiallisen perspektiivin hahmottaminen on välttämätöntä seurakuntakäsitystä tarkasteltaessa. Sitä kautta piirtyvät esiin ne perusratkaisut, jotka sitovat kirkkoa tänä päivänä ja jotka synnyttävät myös jännitteitä sosiokulttuurisessa tilanteessa. Historiallinen tausta ilmentää hyvin sitä, ettei ole olemassa absoluuttista kirkkona olemisen mallia, vaan se on aina sidottu historialliseen kontekstiin (Kirkko 2020, 13).

Kirkon työtä tulee tarkastella aina muuttuvasta yhteiskunnasta käsin. Kun miettään, mitä kirkon pitäisi tarjota, tärkeää on pohtia, mitä mikään muu instanssi yhteiskunnassa ei tarjoa (Vuokko 1996, 100). Kirkon tulee nähdä myös ne rakenteelliset epäkohdat, jotka jättävät osan ihmisistä ilman tukea. On hyvä miettiä myös kirkon omaa erityisyyttä ja sen mahdollisuuksia sekä velvoitteita. Seurakunnan työ tulisi nähdä alueen kokonaisuuteen kuuluvana, mutta oman erityisyytensä omaavana toimijana.

Risto A. Ahonen totesi lähetystyön juhlavuoden seminaarissa 2009: ”Kristus on itse kehottanut seuraajiaan huolellisesti suunnittelemaan työn painopisteitä ja sitä, mihin mennä ja mitä tehdä”. Kirkon toiminnan on sekä strategiassaan että käytännön toiminnassaan lähdettävä yhtenäisesti kirkon perustehtävästä, ja sitä on toteutettava kirkon jäseniä kunnioittaen. Jos kirkko ei mitenkään reagoi suomalaisen yhteiskunnan muutoksiin, niin suuri uhka kirkon tulevaisuudelle on, että kuilu kirkon ja suomalaisten enemmistön välillä kasvaa ylittämättömän suureksi. Kirkon työlle on tilausta ja runsaasti uusia mahdollisuuksia, mutta niihin tarttuminen edellyttää ripeitä uudistuksia. Kirkko on toiminut ja voi edelleenkin toimia suomalaista yhteiskuntaa uudistavana voimana. (Halava ym. 2009, 9.)

Tulee muistaa, että seurakunta on sanan ja sakramenttien ympärille kokoontuva yhteisö, jossa kaikkien kastettujen tehtävänä on toteuttaa kristillistä palvelutehtävää omalla paikallaan. Seurakunnan työhön on kutsuttu osallistumaan kaikki seurakuntien jäsenet eikä vain palkatut työntekijät. Jos enemmistö kirkon jäsenistä ei enää tiedosta kirkon varsinaista olemusta ja suuri osa näistä näkee suhteensa seurakuntaan asiakassuhteena, niin tämä on hyvä tiedostaa seurakunnan yhteisöllisestä ihanteesta huolimatta ja ottaa vakavasti kirkolle esitetty toiminnan jäsenlähtöinen haaste. Jäsenlähtöisyyden huomioiminen kirkon toiminnassa ei ole yksinkertaista, sillä kirkon jäsenten tarpeet yhteisöllisyydelle, toiminnalle ja kohtaamiselle ovat kuitenkin hyvin erilaiset. Paine kirkon toiminnan räätälöintiin kasvaa kuitenkin ja sen tulisi olla sellaista, että nuoretkin sukupolvet osallistuisivat siihen mielellään. (Halava ym. 2009, 40.)

Meidän aikamme seurakunnissa tehtävää työtä ja kirkkoa sopeutetaan alenevan jäsenmäärän tilanteeseen. Sellaisia toimitiloja ja toimintamuotoja, joita voimakkaan kasvun ja uuden seurakuntatoiminnan ihanteen rakentamisen vuosina rakennettiin, ei näytetä enää tarvittavan. Kun aikaisemmin toiminnan alkeisedellytyksinä pidettiin omia toimintatiloja, uusi ajattelu ei pidä kiinteitä tiloja lainkaan yhtä tärkeinä, vaan toimintaa voidaan toteuttaa missä vain ja seurakunnan omaksi toiminnaksi voidaan nähdä verkostoituminen muiden organisaatioiden toimintaan paljon enemmän kuin ennen. (Malkavaara 2016.)

Kaikki ei kuitenkaan supistu. Helsinki ja koko pääkaupunkiseutu kasvavat ja seurakuntatyötä on suunniteltava edelleen myös kokonaan uusille alueille. Helsingin Roihuvuoren seurakunnan alueelle Laajasaloon Kruunuvuorenrantaan sekä Vartiolaan ollaan rakentamassa uusia kaupunginosia, joihin muuttaa lähivuosina 21 000 asukasta. Suunnitellessaan seurakuntatoimintaa näille ihmisille Helsingin seurakunnat ja erityisesti Roihuvuoren seurakunta ovat samojen kysymysten äärellä kuin toisen maailmansodan jälkeisten murrosvuosien seurakuntien johtajat. Uuden synnyttäminen, samalla kun yleispiirteinä toiminnassa on supistaminen, on poikkeuksellisen haastava tehtävä. Kasvu luo paineita ja nostattaa tunteita. Tämä luo paineita erityisesti seurakuntien johtavassa asemassa oleville työntekijöille. (Malkavaara 2016.)

6.4 Katse Roihuvuoren seurakuntaan

Roihuvuoren seurakunnassa on suhteellisen korkea prosentuaalinen jäsenmäärä Helsingin seurakunnaksi. Seurakunnan tulevaisuuden kannalta on taloudellinen kysymys, miten kirkosta eroaminen jatkuu vai kasvaako seurakunta uusien asukkaiden myötä. Roihuvuoren seurakunnan suurena haasteena on ottaa vastaan alueelle muuttavat ihmiset. Mitä vähenevät resurssit tarkoittavat seurakunnalle? Ja onko entistä tärkeämpää miettiä kirkon perustehtävää sekä sitä, miten kirkko kuuluu luontevana osana ihmisten arkeen? Olisi tärkeää miettiä uudenlaisia kohtaamisen tapoja muuttavassa ympäristössä ja sitä, miten seurakunta voisi palvella ihmisiä.

Roihuvuoren seurakunnan strategia vuoteen 2015 määrittelee seurakunnan vision seuraavanlaisesti: ”Olemme elinvoimainen ja myönteinen kristillinen yhteisö. Elämme lähellä Jumalaa ja toisiamme.” Visio korostaa, että Roihuvuoren seurakunta on monipuolisen seurakuntatyön, rikkaan jumalanpalveluselämän, arjen kristillisyyden, diakonisen ja palvelevan työtteen, avoimen vuorovaikutuksen ja aktiivisen tiedottamisen seurakunta. Visio korostaa myös, että seurakunnan jäsenet ja henkilökunta yhdessä muodostavat etsivän, palvelevan, varustavan ja tehtäviä tarjoavan seurakuntayhteisön. Roihuvuoren seurakunta on seurakuntatyön uusien innovaatioiden etsijä, kehittäjä ja soveltaja.

Roihuvuoren seurakunnan strategia korostaa aivan samoja asioita kuin Kirkon *Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö* -strategia. Strategia tuo esille jäsenyyden hengellistä merkitystä. Tavoitteena on kirkon jäsenyyden merkityksen vahvistaminen ja jokaisen jäsenen tavoittaminen laadukkaasti vähintään viisi kertaa vuodessa. Strategian mukaan erityistä huomiota tulisi kiinnittää nuorten ja nuorten aikuisten jäsenyyteen sekä seurakuntaan muuttavien uusien jäsenten vastaanottamiseen. Strategia korostaa myös yhteisöllisyyden merkitystä kirkon olemuksessa. Strategia antaa vahvan pohjan sille, että seurakunnan tavoitteena on kiinnittää huomiota Kruunuvuorenrannan asukkaiden kohtaamiseen.

Organisaation tehtävä on pysyvä, mutta tavoitteet sen saavuttamiseksi vaihtuvat. Kruunuvuorenrannan rakentuminen ja toimintaympäristön muutos tuovat haasteita sekä koko seurakunnan organisaatiolle että työyhteisön työtavoille ja toimintamalleille. Johdon on hyvä tukea henkilöstön kehittämistä, uudelleen organisointia ja kehittymiseen tähtäävää muutosta.

Roihuvuoren seurakunnassa on tällä hetkellä alueorganisaatio ja työmuoto-organisaatio päällekkäin. Seurakunnan työn kehittämisessä tulee ottaa huomioon myös organisaatio ja resurssit, ja 14 000 asukkaan muuttaessa alueelle organisaatorakenne tulee väistämättä muuttumaan. Roihuvuoren seurakunnalla on vahvat perinteet aluetyölle. Tämänhetkiset Roihuvuoren 7 200 jäsenen alue ja Laajasalon 11 000 jäsenen alue tulevat lähivuosina muuttumaan rajusti, kun Laajasalon alue kasvaa 14 000 asukkaalla. Haastateltavien kasvuseurakuntien työntekijät kokivat, että muutosalueella tapahtuvaan työhön tarvitaan myös henkilöresursseja. Työ ei tule tehtyä, vaikka seurakunnassa on toimiva malli uusien asukkaiden kohtaamiseen, jos työhön nimetyt työntekijät puuttuvat, eikä työ ei ole kenenkään työnkuvassa. Tällä hetkellä Roihuvuoren seurakunnan aluetiimit ovat samankokoisia, vaikka Laajasalon väestömäärän muutos tulee olemaan suuri. Kruunuvuorenrannan projektityöntekijä ratkaisisi osittain aluejaon synnyttämää epäsuhtaa, mutta se ei vielä ratkaisisi organisaation muutostarvetta. Voisiko Vantaankosken malli moniammatillisten tiimien osalta sopia Roihuvuoreenkin?

Laajasalon alueella seurakuntatyössä on ollut painopisteenä verkostoituminen alueen toimijoihin. Seurakunta on varteenotettava yhteistyökumppani alueella. Verkostoyhteistyö on saarella toimivaa. Laajasalossa toimii aktiivinen kotiseutuyhdistys Degerö-seura, johon kuuluu kolmesataa jäsentä. Laajasalon nykyinen aluekappalainen on Degerö-seuran johtokunnan jäsen ja tapahtumatoimikunnan puheenjohtaja. Seura järjestää vuosittain Laajasalopäivän ja toimii muutenkin alueen yhdistysten, järjestöjen ja toimijoiden kanssa. Degerö-seuralla on paikallisesti merkityksellinen rooli uuden Kruunuvuorenrannan alueen suunnittelussa. Seuran tavoitteena on koota alueen yhdistykset ja toimijat suunnittelemaan uuden Kruunuvuorenrannan alueen rakentumista. Degerö-seuran omakotitalokin on kirkon vieressä.

Laajasalon alueen saarista koostuvaa omaleimaisuutta voi käyttää hyvin verkostotyössä hyväkseen. Projektityöntekijän palkkaaminen muutosvaiheessa lisäisi henkilöressin myös verkostotyöhön. Verkostoissa toimiminen edellyttää ihmisen kasvoja ja työntekijän aikaa. Todennäköisesti Kruunuvuorenrannalla kehittyä alueen oma virkamiestyöryhmä, ja seurakunnan kannalta on erittäin tärkeää olla mukana alusta lähtien synnyttämässä alueellisia toimintamuotoja uudisalueelle. Se luo myös pohjaa sille, että seurakunta pääsee luontevasti mukaan alueen mediassa syntyviin sosiaalisiin verkostoihin. Seurakunnan tiedotuksen kannalta nämä olisivat myös positiivisia viestintäkanavia. Laajasalon alueella työskentelevä yhdyskuntatyöntekijä on varteenotettava yhteistyökumppani aluetyössä.

Tulevaisuudessa vapaaehtoisten määrä tulee väistämättä kasvamaan. Miten vapaaehtoistoiminta haastaa työntekijöiden ammatti-identiteettiä? Ammatti-identiteetti rakentuu teologisille perusteille. Työntekijöiden kohdalla on kysymys kirkon virasta ja sen teologisista perusteista. Vapaaehtoisten kohdalla kysytään, miten seurakuntalaisen usko elää arjessa, miten arki elää uskossa ja millainen teologinen selitys sille löydetään. Molemmat ovat samassa tehtävässä, evankeliumin asiassa, mutta erilaisella statuksella. Eikö lopulta molemmilla ole kysymys uskon elämisestä todeksi arjessa?

Roihuvuoren seurakunnalla on haasteena elää missionsa mukaisesti ja miettiä, miten seurakunnassa saadaan mahdollistettua osallisuus, johon sisältyy vastavuoroisuus. Seurakunta olisi yhteisö, jossa kaikilla olisi oma paikkansa ja tehtävänsä ja jokaisella olisi jotain annettavaa, eikä seurakunta olisi vain palvelujen tarjoaja. Roihuvuoren seurakunta laajentaa missiotaan koskettamaan koko kirkkoa ja kaikkia alueella asuvia ihmisiä: seurakuntana olemme osa Kristuksen maailmanlaajuista kirkkoa. Välitämme sanomaa armollisesta Jumalasta ja kutsumme ihmisiä elämään ja toimimaan seurakunnan yhteydessä. Kannamme vastuuta lähimmäisistä ja koko luomakunnasta.

6.5 Konkreettiset ehdotukset Roihuvuoren seurakunnalle

Vantaankoskella seurakuntatyön toiminnan kehittämisen ja MarjaKirkko-projektissa oli neljä keskeistä asiaa, joita voi hyödyntää myös Kruunuvuorenrannan alueen kehittämisessä. Keskeiset huomionarvoiset asiat ovat viestintä, tilojen käyttö, verkostot sekä toiminnan kehittäminen Jäsen 360° -hankkeen pohjalta. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan myös olettaa, että Kruunuvuorenrantaan muuttaa nuoria aikuisia ja lapsiperheitä. Jäsen 360° -hankkeen pohjalta seurakunta voi tehdä myös strategiatyöskentelyä ja toiminnan organisointia, seurakuntalehden Kiikarin sisällön ja kohderyhmän määrittelyä sekä vapaaehtoistyön ja vapaaehtoisten kohtaamista segmenttien kautta. Toiminnan ja talouden suunnittelua voidaan myös tehdä Jäsen 360° -työkalun avulla.

Väestöpohja vaikuttaisi alueen toiminnan kehittämiseen. Lapsiperheille tärkeät perhekerhot ja musiikkileikkikoulut eivät puolestaan houkuttele vanhempaa väkeä. Ihmisten vastaanottaminen kasvualueella toteutettiin seurakunnissa erilaisin keinoin. Seurakunnat olivat mukana myös, kun uusia asuntoja esiteltiin ihmisille. Roihuvuoren seurakunnalla on hyvä mahdollisuus verkostoitua alueen toimijoiden kanssa niin, että se on luontevasti mukana alueella, kun esimerkiksi Kruunuvuorenrannassa esitellään asuntoja. Näin seurakunta saa tilaisuuden esittäytyä ja viestiä itsestään positiivisesti.

Paavalin seurakunnassa on vartenotettava materiaalipaketti, joka jaetaan koululaisille. Seurakunnat voisivat hyödyntää toistensa ideoita, ja materiaalipaketin käyttöä kannattaisi miettiä koko Roihuvuoren seurakunnan alueen koululaisille jaettavaksi. Vantaan seurakunnat saivat kiitosta myös kaupungin mediassa, kun seurakunta lähestyi ihmisiä viemällä leivän uusille asukkaille tervetuloalahjaksi. Leivänjaossa kannattaa hyödyntää myös paikallisia yrityksiä ja kysyä vaikka lähikauppiasta mukaan omalla panoksellaan tähän projektiin.

Laajasalosta kulku keskustan kirkkoihin helpottuu esimerkiksi Tuomasmessuun, kun Kruunusiltojen ja saaristoraitiovaunun liikenneyhteydet toteutuvat. Helsingin seurakunnissa nuoret aikuiset ovat löytäneet Agricola-liikkeen ja verkostoseurakunnan. Roihuvuoren seurakunnalle on tärkeä kysymys, mikä olisi Laajasalon kirkossa se omaleimaisuus, jonka perusteella ihmiset jäisivät kotikirkkoonsa. Toisaalta voisi miettiä myös sitä, mikä voisi tuoda kantakaupungista ihmisiä Laajasaloon. Raitiovaunulla matkustavat pääsisivät Helsingin keskustasta parissa kymmenessä minuutissa Laajasaloon tai sieltä keskustaan. Tärkeintähän on, että ihmiset löytäisivät paikkansa seurakunnasta. Eiväthän kirkot kilpaile osallistujamääristä.

Kruunuvuorenrantaa kuvailtiin Valon alueeksi. Seurakunta voisi nostaa alueen ominaispiirrettä esille ja kehittää esimerkiksi Valon messua- Kynttilänpäivänä tai vastaavina kirkkovuoden pyhinä Valon messussa voi hyödyntää valotaidetta. Talvella voisi ottaa mukaan lumilyhtyjen tai jäälyhtyjen tekoa. Alueella voisi järjestää valotapahtuman ja sen yhteydessä toteuttaa esimerkiksi Valon messun, johon liittyisi tuohuskulkue. Seurakunta voisi myös kutsua uudet, valon kaupungin-osaan muuttaneet asukkaat Valon messuun ja jakaa heille tuohukset.

Seurakunnan toimintaa varten tarvitaan soveltuvat tilat. Roihuvuoren seurakunnan on hyvä olla aktiivinen ja etsiä seurakuntatilaksi soveltuvan tila Kruunuvuorenrannan alueelta. Seurakunta voisi vuokrata Keulan tapaisen huoneiston Helsingin kaupungilta. Lapsiperheet eivät välttämättä liiku pitkiä matkoja arjessa, vaikka tulevaisuudessa raitiovaunu pysähtyykin kirkon edessä. Tilassa olisi mahdollista pitää myös diakonian päivystystä tai kahvilatoimintaa, jossa seurakunnan työntekijä olisi tavattavissa.

Voisiko Roihuvuoren seurakunnan messua pitää eri kohteissa, esimerkiksi Valotaideteoksessa - tai rannassa, koska Roihuvuoren seurakunta on merellinen seurakunta? Alueen koululla voidaan järjestää lastenkasvatus- ja parisuhdeluentoja. Kruunuvuoren alueella voisi järjestää varhaisnuorten ja lasten kerhoja päiväkotien tai koulujen tiloissa. Konttikirkon käyttöä kannattaisi miettiä Kruunuvuoren alueen tapahtumissa. Sen avulla seurakunnalla olisi mahdollisuus viedä myös tärkeitä kirkkopyhiä alueen kouluille ja päiväkodeille. Vantaankosken malliin Roihuvuoren seurakunta voisi huomioida myös omat tilat ja kartoittaa, voidaanko niiden käyttöastetta lisätä.

Helsingin hiippakuntaverkosto perustettiin MarjaKirkko-projektin aloitteesta 2012. Verkoston ideana oli jakaa tietoa ja hyviä käytäntöjä muutosalueiden kesken. Helsingin hiippakuntadekaani keräsi edustajat kiinnostuneista Helsingin hiippakunnan seurakunnista, ja verkosto kokoontui kerran vuodessa. Keskeisiä toimijoita verkostossa ovat olleet Vantaankosken seurakunnan lisäksi: Helsingin tuomiokirkkoseurakunta (Jätkäsaari), Mikaelin seurakunta (Östersundom), Olarin seurakunta (Suurpellon takia mukana, vaikka on Espoon hiippakunnasta), Paa-valin seurakunta (Arabianranta, Kalasatama), Rekola (Leinelä), Roihuvuori (Kruunuvuorenranta), ja Sipoon suomalainen seurakunta (Östersundom). (Kaikkonen 2014, 54.)

Verkosto on iso askel hyvien käytäntöjen jakamiselle, vaikka toiminta on ollut aika passiivista seuraamista. Projektisihteerin rakensi verkostolle yhteisen wiki-alustan tiedon keräämistä varten purot.net-verkkopalveluun. Samalla hän loi jakelukanavan MarjaKirkko-projektin tuloksille. Vastaavaa verkostoa ei kannata tulevaisuudessa rakentaa uudelleen esimerkiksi muissa hiippakunnissa, vaan hyödyntää kertynyttä tietoa ja kasvattaa tarvittaessa hiippakuntaverkostoa Helsingin alueelta valtakunnalliseksi.

Vantaankosken seurakunnassa rakennettu purot.net-verkkopalvelu tulisi huomioida ja ottaa käyttöön Roihuvuoren seurakunnassakin Kruunuvuorenrannan osalta. Jäsen 360° avulla voitaisiin Kruunuvuorenrannan kartoittaa alueen asukkaiden arvomaailmaa. Työkalu on hyödyllinen uuden alueen seurakunnallisen työn suunnittelussa, kun muuttajista ei tiedetä muuta kuin määrät. Jäsen 360°

segmenttitutkimuksen avulla lukea alueen ihmisten käsityksistä ja piirtää kuvaa heidän odotuksistaan ja tarpeistaan seurakunnan suhteen.

Ristikko-työkalun käyttö auttaisi hahmottamaan, mihin toiminta Roihuvuoren seurakunnassa on suunnattu. Eri alueilla väestöpohja olisi hyvä ottaa huomioon toiminnan suunnittelussa. Työn painopiste tulee olla siellä missä tarve on suuri. Jäsen 360° tulee käyttöön Roihuvuoren seurakunnan kannalta sopivasti. Työväline ei huomioi kuitenkaan alle 18-vuotiaita eikä yli 79-vuotiaita ja tämä tulee ottaa huomioon. Roihuvuoren seurakunnassa on rippikoulun jälkeiseen nuorten toimintaan kiinnitetty erityisen paljon huomiota. Seurakunnassa on suhteellisen paljon isoskoulutuksessa olevia nuoria. Rippikoulun jälkeinen vaihe on yleensä se, jolloin nuoret häviävät seurakunnan toiminnasta varsinkin pääkaupunkiseudulla.

Kruunuvuorenrannan projektityöntekijä voisi hyödyntää projektissaan edellistä opinnäytetyötäni, jonka tein Diakonia-ammattikorkeakoulussa. Kartoitin järvenpääläisten perheiden tarpeita ja toiveita seurakunnan perheille suunnatun toiminnan suhteen. Tein opinnäytetyöparini kanssa kyselylomakkeen, joka jaettiin kahdeksan eri toimijan kautta noin 170 perheelle, joissa oli ainakin yksi alle 10-vuotias lapsi. Toimipisteet valikoituivat niin, että saimme mahdollisimman heterogeenisen aineiston järvenpääläisistä perheistä. Kyselylomakkeen voisi muuttaa Roihuvuoren seurakuntatyöhön soveltuvaksi ja sen voisi toteuttaa Kruunuvuoren alueella, kun asukkaat ovat muuttaneet alueelle.

Kyselylomake toimisi myös tiedon välineenä, jolla voidaan kehittää seurakunnan viestintää. Kyselylomakkeessa on myös osa-alue, missä kysytään, mistä seurakunnan alueella asuva on saanut tietoa seurakunnan toiminnasta. Viestinnän kannalta on oleellista tietää, mistä seurakuntalaiset saavat tietoa seurakunnan toiminnasta ja näin viestintää voidaan kehittää oikeaan suuntaan. Opinnäytetyömme pohjalta Järvenpään seurakunta teki tiedotus- ja viestintästrategian. Tämän lomakehaastattelun voisi toteuttaa myös Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelija Kruunuvuorenrannan projektityöntekijän ohjauksessa.

6.6 Opinnäytetyön arviointi

Vaikka opinnäytetyö on tehty Roihuvuoren seurakunnan tarpeisiin, siitä on nähdäkseni hyötyä myös muille kasvaville seurakunnille. Opinnäytetyön aineisto tarjoaa tavan lähestyä seurakuntalaisia ja heidän tarpeitaan. Opinnäytetyön tekeminen olisi voinut tarjota paljon muutakin kuin sen, mitä olen tässä avannut. Opinnäytetyö toimitetaan myös alueen kaupungin yhdyskuntatyöntekijälle, mikä voi edesauttaa kaupungin ja seurakunnan yhteistyötä Roihuvuoren seurakunnan alueella.

Opinnäytetyö on luonteeltaan sellainen, ettei siinä ole voitu antaa yksiselitteisiä ja suoria vastauksia. Työssä on kuitenkin esitetty mahdollisia näkökulmia seurakunnalliselle työlle uusien asuinalueiden ja asukkaiden kohtaamiseen sekä niitä haasteita, joita seurakunnat ovat kohdanneet kasvualueilla. Näitä näkökulmia on vielä arvioitava suhteessa käytäntöön, sen realiteetteihin ja seurakuntalaisten omakohtaisiin kokemuksiin. En ole myöskään verrannut seurakunnassa asuvilta saatua informaatiota työntekijöiden näkemyksiin seurakuntatyön todellisuudesta. Opinnäytteen arvo käytäntöjen uudistamisessa tai tarkastelussa avautuu vasta käytännön kautta.

Tein opinnäytteen pitkällä aikavälillä ja muun elämän ohessa. Työn tekeminen on ollut antoisaa ja monipuolista, kun neljä eri seurakunnan työntekijää on liittännyt oman näkökulmansa tarkasteltavaan teemaan haastattelujen aikana. Olemme keskustelleet ja pohtineet aihetta paljon myös Roihuvuoren seurakunnassa eri näkökulmista, joita tässä opinnäytteessä ei ole esitetty. Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen niin kirkossa kuin yhteiskunnallisesti. Helsingin seurakunnat ja koko kirkko elää muutoksen aikaa. Ajoittain ehkä liiankin kokonaisvaltainen heittäytyminen aihepiiriin on syventänyt näkemyksiäni seurakuntien problematiikasta niin yksilö-, yhteisö-, kuin yhteiskuntatasollakin. Koen, että opinnäytetyöni on ollut antoisa oppimiskokemus monella tavalla.

Opinnäytetyön hyöty itselleni on ollut monipuolinen. Opinnäytetyön työstämisen aikana on kehittynyt tutkimuksellisia valmiuksia ja taitoja toteuttaa projektiluonteinen hanke. Opin luomaan ja käyttämään monipuolisesti yhteistyöverkostoja sekä

sovittamaan yhteen käytäntöä ja teoriaa. Ammatti-identiteetin kannalta opinnäytetyön tekeminen on tukenut moniammatillista työtettä ja samalla tuonut esiin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon työelämälähtöisen koulutuksen hyödyn ja tarpeellisuuden. Opinnäytetyön tekemiseen käyttämäni aika ja energia ovat olleet sen arvoisia.

6.7 Jatkotutkimushaasteet

Kvantitatiivista opinnäytetyötä tehdessäni olisin valinnut näkökulmaksi uusien asukkaiden kokemukset ja kerännyt aineiston kyselylomakkeen avulla Kruunuvoorenrantaan muuttaneiden uusien asukkaiden kokemuksista seurakuntatyön suhteen. Rakennushankkeen siirtyessä jouduin muuttamaan näkökulmaa ja tutkimusongelmaa. Tämän opinnäytetyöni suunnitelman lähtökohta oli kartoittaa seurakunnan työn näkökulmasta, miten seurakunnallinen työ käynnistyy kasvualueilla. Seurakunnassa asuvien ihmisten kokemuksia seurakunnan toiminnasta olivat näkökulmia, joita tässä työssä käsitelty. Näiden seikkojen selvittäminen jatkotutkimuksissa olisi varmasti mielenkiintoista ja tukisi seurakunnan kokonaisvaltaista kehittämistä. Arvio tai seuranta tämän opinnäytetyön mahdollisista vaikutuksista tai yleisesti seurakuntatyön kehittymisestä olisi myös mielenkiintoinen tutkimusaihe.

Toisena jatkotutkimushaasteena esitän, että selvitetäisiin, miten vastaavaa rinnastettavaa toimintaa tehdään muualla kuin pääkaupunkiseudulla eri seurakunnissa. Erilaisia näkökulmia tähän voisivat olla työn kehittyminen niissä seurakunnissa, joissa sitä on jo tehty, tai erilaisten mallien vertailu. Jonkin aikaa Sipoon suomalaisessa seurakunnassa työskennelleenä olen huomannut, miten erilainen seurakunnallisen työn ympäristö Sipoo on, vaikka Helsinkiin ei ole pitkä matka. Söderkulla kasvaa vauhdilla ja Sipoo kuuluu kasvualue seurakuntiin.

Seurakunnassa asuville ihmisille tarkoitetun toiminnan kartoittaminen Roihuvuoren seurakunnassa ja Helsingin kaupungissa sekä näiden välisen yhteistyön mahdollisuuksien arviointi olisivat myös mielenkiintoinen tutkimusaihe. Näiden seikkojen selvittäminen jatkotutkimuksissa tukisi varmasti myös seurakunnassa

tapahtuvan työn kokonaisvaltaista kehittämistä. Seurakuntatyön kokonaisuus ja siihen liittyvät päällekkäisyydet sekä mahdolliset puutteet haastavat selvittämään palvelujen kattavuutta ja vaikuttavuutta. Kaupungin ja seurakunnan yhteistyön arviointi voisi olla yksi lähestymistapa. Esimerkiksi vahvuuksien, heikkouksien, uhkien ja mahdollisuuksien kartoittaminen SWOT-analyysin keinoin tarjoaisi vahvan pohjan yhteistyölle.

Helsingin seurakuntayhtymä osti seurakunnille oikeudet käyttää Jäsen 360° -työkalua. Kruunuvuorenrannan rakentuessa Roihuvuoren seurakunta hyötyisi Jäsen 360° -työkalusta. Seurakunnassa voitaisiin luoda jakamisen alusta oman työyhteisön keskustelualueeksi, jossa analysoidaan ja tutkitaan, mitä jäsentieto merkitsee seurakunnan sisällä. Keskustelualuetta voi laajentaa myös Helsingin seurakuntayhtymän sisällä: Miten "irrationaaliset suoriutajat" -segmentti otetaan naapuriseurakunnassa huomioon? Keskustelualuetta voi käyttää myös ideapankkina: Mitä löytöjä olemme tehneet ja miten niitä hyödyntäneet?

Seurakuntaelämän kehittämisessä on erityisen tarpeellista luoda tarkka kuva niistä ihmisistä, jotka eivät seurakunnan päivittäisessä arjessa juurikaan ole mukana. Seurakuntatyön olemuksesta löytyy paljon niin konkreettisia kuin teologisiakin kysymyksiä, joista suuri osa jäänee avoimeksi. Valmiita vastauksia ja ehdotonta totuutta ei välttämättä ole lainkaan löydettävissä, eikä sen tarvitsekaan olla työn päämäärä. Aihe ja aika ovat monella tapaa hedelmällisiä ideoiden ja ajatusten jakamiselle sekä niiden toteuttamiselle yhdessä – matkan kulkemiselle.

LÄHTEET

- Antikainen, Marjo-Riitta 2006. Seurakunnat yhteisön ylläpitäjinä tänään. Teoksessa: Antikainen, Marjo-Riitta; Laine, Esko M. & Yeng, Anne Birgitta. Kaupunkilaisten kirkko. Helsinkiläisten ja seurakunnan kohtaamisia kuudella vuosisadalla. Helsingin seurakunkayhtymän julkaisu: Otava.
- Gillian-Ray, Sophie 2005. Sacralising Sacred Space in Public institutions. *Journal of Contemporary Religion* 2005, 357–372.
- Eskola, Jari; Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Halava, Ilkka; Helin, Matti & Salmi, Pontus 2009. Kansankirkon myytinmurtajat. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Heeles, Paul 2002. The spiritual revolution: From “religion” to Spirituality. Teoksessa: Woodhead, Linda; Fletcher, Paul; Kawanami, Hirosiko & Smith, David (toim.): Religions in the modern world. Traditions and transformations. Routledge, London.
- Heeles ja Woodhead 2005. The spiritual revolution. Why Religion is Giving Way to Spirituality. Blackwell, Oxford.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko; Sajavaara Paula 2002. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusyhtiö Tammi.
- Häkkinen, Seppo 2010. Ihanne ja todellisuus. Jäsenyyteen sitoutuminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 1960-luvulta 2000-luvulle. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja sarja 108. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus..
- Ketola, Kimmo 2003. Teorioita uskonnon ja yhteiskunnan muutoksesta. Teoksessa: Kääriäinen, Kimmo; Niemelä, Kati & Ketola, Kimmo: Moderni kirkkokansa. suomalainen uskonnollisuus uudella vuosituhannella. Gummerus, Jyväskylä.
- Ketola, Kimmo 2006. Kaupunkien uusi henkisyys. Teoksessa: Mikkola, Teija, Niemelä, Kati & Petterson, Juha (toim.): Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko. Gummerus, Jyväskylä.

- Kääriäinen, Kimmo 2003. Teorioita uskonnon ja yhteiskunnan muutoksesta. Teoksessa: Kääriäinen, Kimmo; Niemelä, Kati & Ketola, Kimmo: Moderni kirkkokansa. Suomalainen uskonnollisuus uudella vuosituhannella. Gummerus, Jyväskylä.
- Malkavaara, Mikko 2011. Osallisuus, kirkko ja sen teologia. Teoksessa. Suvielise Nurmi & Kaisa Rantala (toim.) Näyn ja Kuulun – Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: PTK- poikien ja tyttöjen keskus ry. 109–139
- Malkavaara, Mikko 2011. Tutkiva kirkko. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Malkavaara, Mikko 2015. Diakonia ja diakonivirka. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon julkaisuja 26. Kirkko ja toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Mikkola, Teija; Niemelä, Kati & Petterson; Juha (toim.) 2006. Urbaani usko- Nuoret aikuiset, usko ja kirkko. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma 2005. Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Ps-kustannus. Jyväskylä.
- Niemistö, Hilikka 2013. Seurakuntien yhdistymisen vaikutukset asiakaslähtöisyyteen-Helsingin ydinkeskustan muutosprosessi keskijohdon näkökulmasta. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 119. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Pyhä Raamattu. Suomen ev.lut. kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttönottama suomennos.
- Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto 2002. Läsnaolon kirkko – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon missio, visio ja strategia 2010, Kirkon keskusrahaston rahoittaman toiminnan painopisteet. Sarja C 2002:5. Helsinki: Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto.
- Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto 2003. Vastuun ja osallisuuden yhteisö. Diakonia- ja yhteiskuntatyön linja 2010. Sarja C 2003:9. Helsinki: Suomen ev.lut. kirkon keskushallinto.
- Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus 1995. Osallisuuden ja jakamisen yhteisö – Suuntaviivoja diakonia- ja yhteiskuntatyön kehittämiseen. Helsinki: KDYK.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. Haastettu kirkko. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115.

- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turunen, Raimo 2001. Johtaminen seurakunnassa. Helsinki: Edita Oyj. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Vuokko, Pirjo 1996. Asiakaslähtöisyys kirkossa – Mitä se on ja onko sitä? Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja sarja A nro 68. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Kaikkonen, Lasse 2014. Vantaan seurakunnat/ MarjaKirkko-projekti 2012–2014/ Raportti.
- Kirkkohallitus 2007. Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategiaa vuoteen 2015 laatineen työryhmän mietintö. Suomen ev.-lut. kirkon keskushallinto. Sarja C 2007:10
- Kirkkohallitus 2014. Kohtaamisen kirkko – uudistava kirkko. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Kirkon julkaisuja 2014: 7. Kirkkohallitus. Helsinki.
- Kirkko Kauppakeskuksessa 2009. Raportti seurakuntatyön kehittämisprojektista kauppakeskus Isossa Omenassa 2005–2008. Olarin seurakunta, Espoon seurakuntayhtymä, Kirkkohallitus, Kirkkopalvelut
- Kirkko 2020. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteko. Kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2010: 7. Helsinki 2010.
- Kirkko ja kaupunki 2016: Artikkelit, 18.2.2016 numero 7.

Painamattomat lähteet

- Ketola, Kimmo 2016. Kirkkohallituksen työntekijän sähköpostiviesti 16.3.2016. Vastaanottaja Leena Korhonen. Tuloste tekijän hallussa.
- Malkavaara, Mikko 2014. Syrjäytyminen ja köyhyys kirkon haasteena. Luento 18.9.2014. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Oppimateriaalikansio.
- Malkavaara, Mikko 2016. Henkilökohtainen tiedonanto 3.3.2016. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Tuloste tekijän hallussa.

Saarelainen, Esa 2015. Luento Roihuvuoren seurakunnassa 23.10.2015. Henkilökohtainen tiedonanto. Tuloste tekijän hallussa.

Elektroniset lähteet

Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu i.a. Helsinki suunnittelee 2012:3. <http://www.hel.fi/hki/ksv/fi>. Viitattu 20.5.2014. Tuloste tekijän hallussa.

Helsingin kaupungin asemakaava i.a. <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus/ajankohtaiset-suunnitelmat>. Viitattu 20.11.14.

Helsingin kaupunki i.a. Tilastotietoa Helsingistä. Viitattu 30.01.2016. <http://www.helsinki.fi/palvelut/tietoa/Default.htm>. Tuloste tekijän hallussa.

Itätuulia 2015. Itähelsingin diakoniakoniatyöntekijöiden blogi. diakoniaa.net/tag/saastot. Viitattu 14.4.2015. Tuloste tekijän hallussa.

Jäsen 360°– Millainen on seurakuntasi jäsen 2013. <http://www.jasen360.fi>. Viitattu 15.11.2015. Tuloste tekijän hallussa.

Kirkkolaki. Suomen ev.lut. kirkko 2014. Viitattu 30.1.2015. <http://www.evl.fi/avain/Kirkkolaki-2014-01.pdf>. Saatavilla myös painettuna.

Kruunuvuorenranta/uutta Helsinkiä 2013. <http://www.uuttahelsinki.fi/fi/kruunuvuorenranta>. Tuloste tekijän hallussa.

Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a. <http://www.evl.fi/>. Tuloste tekijän hallussa.

Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a. b. Helsingin seurakuntayhtymän vuositilasto 2015. Viitattu 10.1.2016. <http://sakasti.evl.fi/>

Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a. Tilastotietoja. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content46A60E>. Viitattu 15.3.2016. Tuloste tekijän hallussa.

Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a. Kirkon tulevaisuuskomitea. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content2F52B5>. Viitattu 4.3.2016.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje haastattelukysymyksille

Liite 2. Haastattelukysymykset

Hyvä seurakunnan työntekijä

Liite1.

Olet yksi neljästä seurakunnan työntekijästä, jotka saavat tämän haastattelupyynnön. Tarkoitus on tarkastella kasvuseurakuntien toimintaa uusien ihmisten muuttaessa alueelle ja miten seurakunnat ovat kohdanneet uudet asukkaat.

Teen opinnäytetyötä Roihuvuoren seurakunnalle, jotta seurakunta saisi tulevaisuudessa valmiuksia uusien asukkaiden tavoittamiseen Kruunuvuorenrannan asuinalueella. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää väestömäärältään voimakkaasti kasvavien seurakuntien menetelmiä uudelle alueelle muuttaneiden ihmisten tavoittamiseksi.

Suuri osa opinnäytetyöstäni perustuu haastatteluihin. Haastatteluihin olen valinnut neljä seurakunnan työntekijää neljästä eri seurakunnasta. Vastaamalla haastatteluun, olet vaikuttamassa Roihuvuoren seurakunnan toimintaan.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ainoastaan allekirjoittaneen toimesta. Opinnäytetyöhön julkaistavasta tekstistä ei voi tunnistaa haastatteluihin osallistuneita tai yksittäisiä vastauksia.

Kyselyn tulokset tulevat seurakunnan Kruunuvuorenrannan työryhmän käyttöön. Haastattelu on osa Roihuvuoren seurakunnan Kruunuvuorenrannan kehittämishanketta ja tuloksia käytetään allekirjoittaneen opinnäytetyössä ”Seurakuntien haasteet kasvualueilla”.

Toivon, että luet lähettämäni kysymykset ja valmistaudut haastatteluun.

KIITOS YHTEISTYÖSTÄ!

Vastauksianne odottaen

Ylemmän diakonia-ammattikorkeakoulun Järvenpään yksikön opiskelija

Diakoni Leena Korhonen

Kysymykset teemahaastatteluun**Liite 2.**

1. Kuinka paljon uusia asukkaista on muuttanut/muuttamassa seurakuntanne uudelle asuinalueelle?
2. Minkälaiset seurakunnan tilat on saatu uudelle asuinalueelle?
 - minkälaiset yhteydet ovat lähimpään kirkkoon?
 - toimivatko yleiset liikenneyhteydet alueen ja kirkon välillä?
3. Kuinka monta vuotta muuttovaihe on kestänyt/suunniteltu kestävän?
4. Onko muutosalueella tehtävän työn suunnittelua ja toteutusta varten perustettu työryhmä?
 - Missä vaiheessa muutosprosessia se aloitti työnsä?
 - Keitä siihen kuuluu/kuului?
5. Onko seurakunta palkannut projektityöntekijän tätä työtä varten?
6. Onko seurakunta tehnyt yhteistyötä alueen muiden toimijoiden kanssa?
 - ennen asukkaiden muuttamista
 - sen jälkeen, kun asukkaat ovat muuttaneet
7. Onko seurakunnan toimintaa suunniteltu alueelle muuttoprosessin aikana?
8. Minkälaiset tavoitteet seurakunta on asettanut uuden alueen toiminnalle?
9. Ovatko tavoitteet toteutuneet?
10. Asukkaiden kohtaaminen asuinalueella:
 - Miten pian muuton jälkeen seurakunta on lähestynyt heitä ja miten?
 - Onko tehty ovikäyntityötä? Jos on, niin millaista?
 - Onko seurakunta järjestänyt kutsutilaisuuksia uusille asukkaille?
 - Onko alueelle muuttaneet asukkaat otettu mukaan toiminnan suunnitteluun?
11. Onko uusien asukkaiden kohtaamiseen saatu vapaaehtoisia?
 - Onko heille järjestetty koulutusta? Jos on, niin millaista koulutusta?
 - Miten vapaaehtoiset ovat valikoituneet?
 - Onko muuttajista löytynyt vapaaehtoisia?
12. Miten koet kontekstin vaikuttavan seurakuntatyöhön alueella?
13. Onko jotain muuta, mitä haluaisit kertoa?